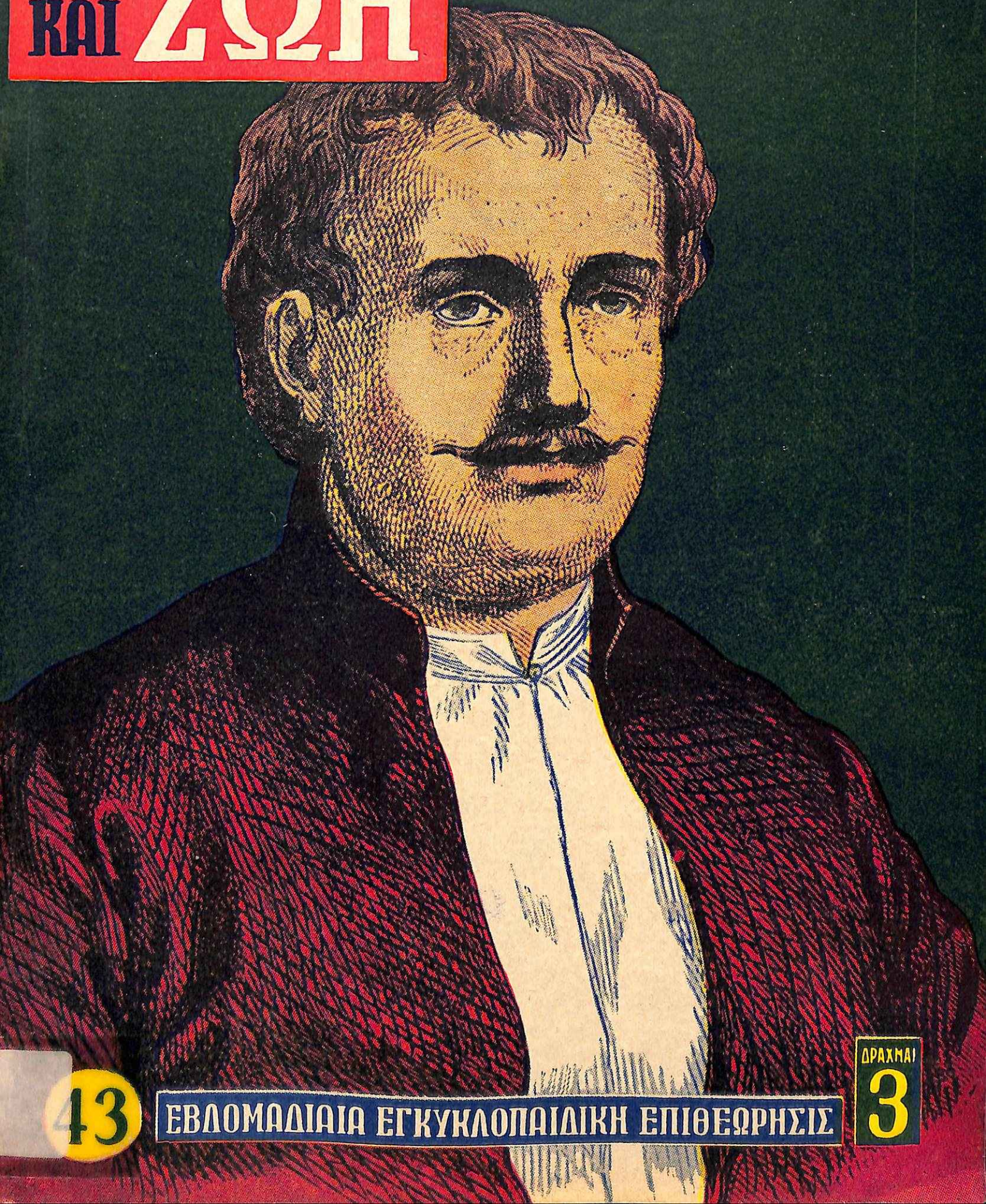

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

43

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΡΑΧΜΑΙ

3

Μέ το Φερίλιόμο

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΑΓΑΔΙΡ

Πέρασε ο σεισμός, χόρεψε σπτίτια, καμινάδες, δέντρα, προκυμίες, ζώα κι ανθρώπους. Τά σπτίτια πέσανε σαν τραπουλόχαρτα, οι άνθρωποι, έχθροι και φίλοι, πλούσιοι και φτωχοί, άκουσαν την ίδια βοή, ζοκίμασαν τον ίδιο τρόπο, τον κοσμικό έκλειστο τρόπο που το ρίγος του περνάει ως μέσα το ανθρώπινο κόκκαλο. Σε κάτι τέτοιες ώρες μόνο σκέφτεται και εις την πορεία της γής σαν επίφανεια, σαν ζωής, σαν πράσινης και γαλάζιας φυσιογνωμίας μέσα στο άπειρο. Την διαλογίζεται κανείς σαν μια επίφάνεια γιομάτη ύφαιρτητα που έλαμπαν τριζοβολώντας τις νύχτες στις κορφές των βουνών. Μιά επίφάνεια γιομάτη ρήγματα λάβες και κιτρινοκόκκινους καπνούς που δεν έπέτρεπε στη ζωή να ξεμυτίσει από πουθενά.

Δημιουργήθηκε η πρώτη βλέφα, κάρκε, δημιουργήθηκε η δεύτερη το ίδιο, έκαστομύρια χρόνια χρειάστηκαν να περάσουν για να ανοίξει το πρώτο ματάκι, να ξεχωρίσει την ημέρα τον ήλιο πάνω στον ούρανο και τη νύχτα τη στέγερτα τα περίεργα αυτά μαργαριταράκια που αβασοθήναι και τότε όπως και σήμερα, όπως και πάντοτε. Στις κορφές τα ήφαιστεια ξεγλώσσιζαν τις φωτιές τους, κι η πρώτη ζωή των παγετώνων έκανε τον μεγαλύτερο αγώνα που έγινε ποτέ πάνω σ' αυτόν τον πλανήτη για να επιζήσει, να εξελιχθεί και να διαβιώσει. Σήμερα ένας σεισμός, ένα ήφαιστειο, μία καταστροφή, δεν απειλεί να εξαλείψει καμιά συνομοταξία ζωής, δεν απειλεί, το πρώτο φύλλο της χλόης, το πρώτο ματάκι της ζωής. Ο πρώτος άνισος αγώνας έχει πια τελειώσει: το Λοδινό, η Νέα Υόρκη, η Αθήνα, το Αγαδίρ στερεώθηκαν καλά πάνω στη γή με ταίμεντα και με σίδερα.

Όστόσο μία περαστική δόνηση, ένα αφηνιασμένο ήφαιστειο, φτάνουν καμιά φορά να μάς δείξουν πώς τα ταίμεντα αντοχή από τη θέληση της ζωής που επέμεινε, πολέμησε, νίκησε. Το Αγαδίρ έγινε ένας σωρός από ερείπια, χιλιάδες άνθρωποι ενταφιάστηκαν κάτω απ' αυτά ο τρόμος ξανάφερε τη σκέψη των ανθρώπων στην τραγική, λησμονημένη, παλιά πραγματικότητα. Υστερα από το σεισμό σηκώθηκε η θάλασσα, το στριχείο του νερού ξονασάλεψε την απειλητική παρουσία του, έδειξε τα δόντια του κι ύστερα—έδώ ήταν κάποτε χωρίς που λέει κι η ελληνική παροιμία. Κάτι σαν άσπρό ασθέσωμα έμεινε πάνω στο χώρο της παλιάς πολιτείας, κι η άτμύσφαιρα που έσφυζε

από τις φωνές, άδειασε και γιόμισε από μια σιωπή πένθιμη. Η δυσωδία των πτωμάτων έφερε τα θηρία, άρπακτικά και κυρίαρχα. Χωρίς φόβο και χωρίς πάθος, άρχισαν να σκαλίζουν τα χώματα, να ούρλιάζουν μέσα στο χώρο της άπεραντης ελευθερίας τους.

Τώρα το Αγαδίρ βρίσκεται σημειωμένο μόνο στους γεωγραφικούς χάρτες παλιάς εκδόσεως και στα έγχειρίδια γεωγραφίας των μαθητών. Βέβαια, ενώ το πιο πιθανό είναι πως η σύζευξη του σεισμού με την έκρηξη της ατομικής βόμβας στη Σαχάρα αποτέλεϊ μία υπόθεση, ωστόσο το γεγονός είναι ένα: ότι οι σεισμοί, τα ήφαιστεια, οι θεομηνίες που έγιναν τόσο σπάνια, έτσι που ια μήν τα θυμόμαστε παρά μόνο όταν καμιά φορά τύχει και συμβούν, δεν εξαφανίστηκαν. Δεν γλυτώσαμε από την απειλή τους. Η διαφορά είναι πως δεν διευθύνονται πια από τη φύση, αλλά από το ίδιο το χέρι μας. Στο δεξί του χέρι τα κρατάει ο άνθρωπος και τα σπέρνει όπου αρέσει. Και μπορεί η γή να μεταβληθεί σε χιλιάδες ήφαιστεια, να σείωνται και να μουγκρίζουν οι θάλασσες κι ο ούρανός να γίνει σκοτεινός σαν μια καταιγίδα.

Το ανθρώπινο πνεύμα, παρουνισιάζεται από σιγά-σιγά δυνατότερο από τη φύση, απειλή προς τον ρυθμό της και προς την ίδια του τη ύπαρξη. Μία φουχτιά πυρηνικής ενέργειας, είναι ένας ούρανος αστροπελέκια που μπορούν να πέσουν βροχή πάνω σε μιάν άπεραντη έκταση, πάνω σε εκατοντάδες σχολεία, όχι σ' ένα αλλά σε πολλά Αγαδίρ μαζί, να δώσουν το προδόσιμα της ζωής στα θηρία και στα ούρλιαγμά τους, να κάψουν τα θιβλία που έγραψαν οι άνθρωποι, τα εύαγγελια που σύνταξαν οι θεοί, να λύσουν τα οικονομικά και τα πολιτικά προβλήματα, ίσπεδώνοντας τους ανθρώπους και τις διαφορές τους. Το 1945 ο άνθρωπος έπρεπε να καθήσει πάνω στα ερείπια της Χιροσίμα και να σκεφτεί. Το 1960 πρέπει να καθήσει πάνω στα ερείπια του Αγαδίρ να σκεφτεί, να σκεφτεί πολύ. Στο ένα του χέρι κρατάει το φώς, στο άλλο το σκοτάδι. Στο ένα την ανατολή του ήλιου, στο άλλο τη δύση του.

Νόμισα πως ήταν απαραίτητες ένας περίπατος κι' ένας μικρός σταθμός, μαζί με τους άγνωστους μου πάνω στους λευκασμένους σωρούς του Αγαδίρ. Μία σιωπηλή παρουσία, μίαν ευγή, χωρίς να ανταλλάξουμε καμιά λέξη. Να ρθει γρήγορα ο καιρός, που ο άνθρωπος θα κρατάει και στα δύο του χέρια το φώς.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

— Γεια σου 'Αλέκο. Πώς άλλαξες από δέκα χρόνια που έχω να σε δω!
— Δεν είμαι ο 'Αλέκος...
— Όστε άλλαξες και τ' όνομά σου;

— Ο 'Αλέξανδρος Δουμάς πατέρας, ήταν πολύ άσωτος. Μολονότι κέρδιζε πολλά χρήματα από τα έργα του, ήταν διαρκώς απένταρος. Ο γιός του, Δουμάς, νοούσε να διορθωθεί, άρχισε να τον παρατηρήσεις, έως ότου ο γέρος έχασε την ύπομονή του μια μέρα και του είπε:

— Μιλās σαν νάσαι εσύ ο πατέρας κι' εγώ ο γιός!
— Δυστυχώς αυτό συμβαίνει, απάντησε ο γιός. Ο πατέρας μου είναι ένα μεγάλο παιδί, που το απέκτησε πολύ μικρός!

Στο έστιατόριο:
— Πληρώσε;
— Όχι. 'Εσύ;
— Ούτε...
— Τότε, τι περιμένουμε;

— Ένας μοντέρνος ζωγράφος δείχνει σ' ένα φίλο του το τερασώδες κατ'σκέυσμά του:
— Αυτή είναι η Βενετία...
— Κύριε ελέησον! Κι' ήμουν έτσι...

Κάποιος πάσχει από άυπνία και ο γιατρός του τον συμβουλεύει, κάθε φορά που ξαπλώνει στο κρεβάτι, να χίσει να μετράει. Την άλλη μέρα ο γιός του τρώς τον ρωτά:

— Λοιπόν; Ακολούθησες τις οδηγίες μου;
— Μάλιστα, γιατρέ μου. Μέτρησα ως το 38.978...
— Και κοιμήθηκες;
— Όχι. Ήταν πια ώρα να πάω στο γραφείο μου!

Ο νεαρός γυναικολόγος καλείται για πρώτη φορά σε τοκετό.
— Λοιπόν; Πώς πήγε ο τοκετός; Τρώσε ο πατέρας του μολίς ο νεαρός Άσκληπιόδης επέστρεψε στο σπτίτι.

— Ξέρεις πατέρα... Το παιδί πέθανε... Όσο για τη μητέρα, ούτε κι' αυτή την κατώρθωσα να την σώσω. Άλλω, το πιο λυπηρό, είναι άλλο. Χωρίς να το θέλω, περδίκλωσα τον πατέρα να έπεσε χάρω. Έπαθε διάσειση του κεφάλου και πέθανε κι' αυτός λίγο αργότερα.

Πέρασε λίγος καιρός και ο νεαρός γυναικολόγος έκλήθη σ' έναν άλλον τοκετό.
— Λοιπόν; Πώς πήγε αυτή τη φορά ο τοκετός; Τον τρώσε με αγωνία ο πατέρας του.

Λάμποντας από χαρά ο τρομερός γιατρός, απήντησε:
— Ο πατέρας ζή!

Κάποιος διηγόταν τα κυνηγετικά κατορθώματά του στην Αφρική:
— Μία φορά, έκει που έτρωγα τη νύχτα στην έρημιά, ήλθε ένα λιοντάρι πίσω μου, τόσο κοντά που αίσθανόμουν την αναπνοή του στο στήθος μου. Και τι νομίζεις ότι έκανα;

Και ο άκροατής που είχε άπαυθήσει:— Θα σήκωσες, φυσικά, το γιόκα σου!

ΕΤΟΣ Α ΑΘΗΝΑΙ 24-31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1960 ΑΡΙΘ. ΦΥΛ. 43

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Εκδότης :
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΑΤΗΣΙΩΝ 63Β ΤΗΛ. 813180 ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 3

ΕΝΑΣ λαός που θέλει να ζήσει, να σταδιοδρομήσει δημιουργικά μέσα στον σύγχρονο κόσμο, πρέπει να είναι ώπλισμένος με ισχυρή ιστορική μνήμη. Όχι για να' αναμνησθεί στην ψυχή και το πνεύμα του τα παλιά εθνικά μίση, αλλά για να παραδειγματίζεται από τις κορυφαίες στιγμές της προγονικής του ιστορίας και να οίστηρηλατείται σε έργα ειρήνης και πολιτισμού. Για ένα ζωντανό Λαό, που έννοει να κατοχυρώσει τη μοίρα του στον κόσμο, το παρελθόν ενδιαφέρει μονάχα κατά το ποσοστό που προάγει τη μελλοντική πολιτιστική του διαδρομή στο χώρο της Ιστορίας.

ΟΤΙΟΙΟΣ μας έχει πλούσια ιστορία— ίσως είναι η μοναδική μέσα στα χρονικά των ανθρώπινων πράξεων. Γνώρισε μέρες θριάμβου και μέρες πένθους. Δόξα και δάκρυα. Έξαρση κι' οδύνη. Από τις κορυφογραμμές του κόσμου δρέθηκε στα φαράγγια της αλληλοεξόντωσης και του όλεθρου. Για αιώνες έμεινε καταδικασμένος στην αφάνεια— ξεγράφτηκε από τον Χάρτη: Ένας μακρός κι' έξουθενωτικός θάνατος, που κράτησε κοντά τέσσερις αιώνες...

ΚΑΙ τότε, απλοί άνθρωποι των βουνών και της θάλασσας, προικισμένοι με την προγονική αρετή, με τη λατρεία στη λυτριά, ξεσηκώθηκαν και σ' έναν αγώνα, όπου δεν έμεινε στην έρημη Γη ούτε χορτάρι, παρά μονάχα η Δόξα να μελετάει τα λαμπρά παλληκάρια, κατώρθωσαν να υψώσουν ξανά την Ελλάδα στην

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Η θαυμάσια και, πράγματι, μοναδική σε καλλιτεχνική αξία και αυθεντικότητα ξυλογραφία του σημερινού εξωφύλλου μας, που παριστάνει τον πρωτομάρτυρα της ελευθερίας, είναι έργο του Γερμανού ζωγράφου Ντομινίκ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΛΕΚΑΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Φρ. Τ. Σιάβου

ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-92

ΑΡΙΘ. 45573

ΠΡΟΣΟΧΗ

Το επόμενο 44ον τεύχος δά κυκλοφορήσει στο εξώφυλλο με τον συμπληρωμένο τίτλο

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Παρακαλούνται οι αναγνώστες μας να ζητήσουν το επόμενο τεύχος από τους έφημεριδοπώλες και τα περίπτερα με τον τίτλο

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

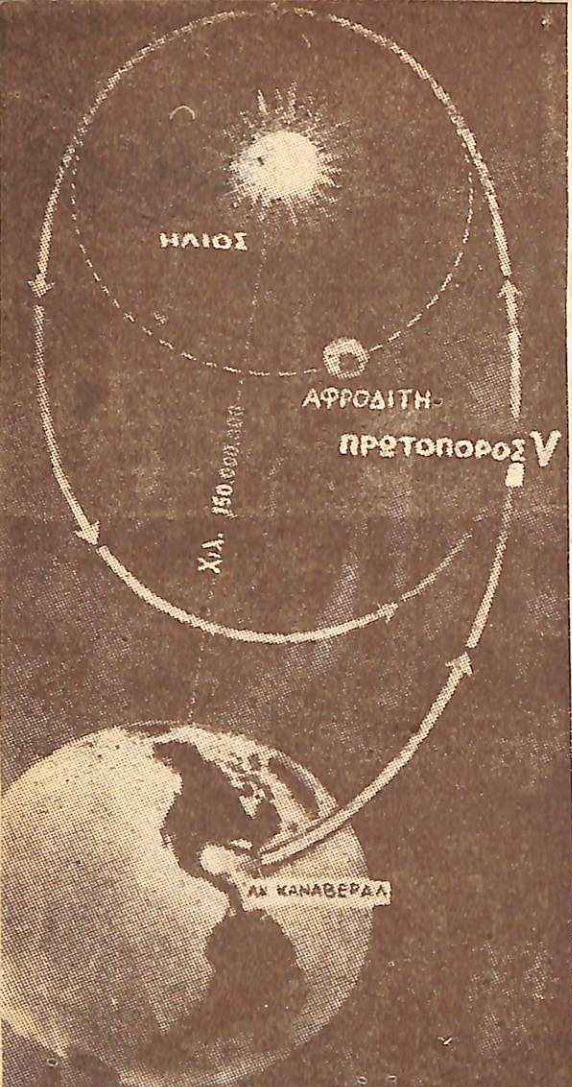
Προπαγανδίστατε το περιοδικό μας στους φίλους και τους γνωστούς σας:

ΝΕΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΝΕΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

Ένα νέο βήμα
προς τα εμπρός

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ
ΤΟ ΠΙΟ ΧΡΗΣΙΜΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

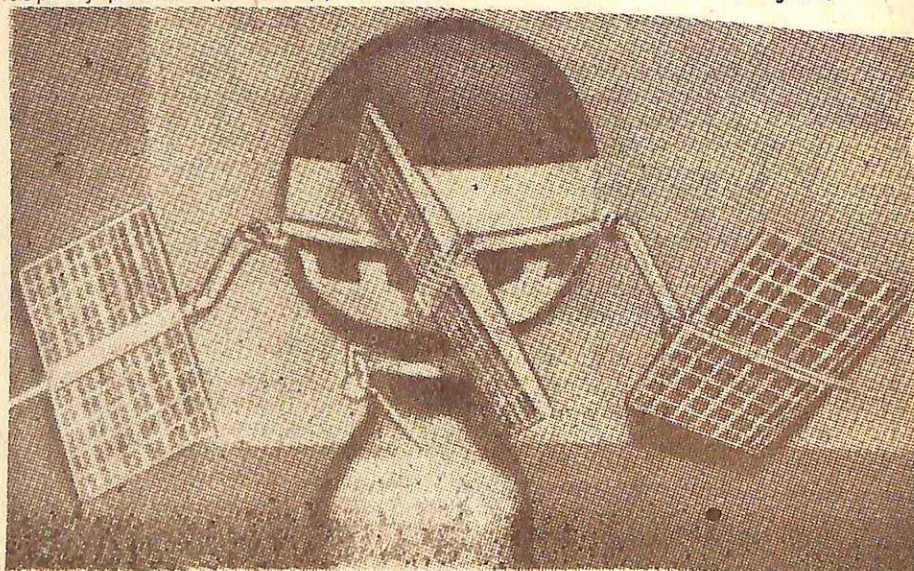
‘Ο « Πρωτοπόρος 5 » και ό πιό άγνω- στος πλανήτης του ήλιακού συστήματος

ΝΕΟ — και σημαντικώτατο — σταθμό στην εξόρμηση του ανθρώπου στο Διάστημα αποτελεί ή έκτοξευση του αμερικανικού τεχνητού δορυφόρου «Πρωτοπόρος 5». Είχε προβλεφθεί ότι ό «Πρωτοπόρος 5» θα ακολουθούσε την τροχιά της Αφροδίτης γύρω από τον Ήλιο, αλλά ή πρόβλεψη αυτή δεν πραγματοποιήθηκε: ό «Πρωτοπόρος 5» δεν διατήρησε την απαιτούμενη ταχύτητα και έτσι, σύμφωνα με τους νέους υπολογισμούς, θ' ακολουθήσει τροχιά ανάμεσα στη Γη και την Αφροδίτη. Κατά συνέπεια, ό «Πρωτοπόρος 5» δεν θα μεταδώσει πληροφορίες για την Αφροδίτη — όπως είχε προβλεφθεί — αλλά μόνο για τό διαπλανητικό Διάστημα μεταξύ Γης και Αφροδίτης.

Ό «Πρωτοπόρος 5» θα γίνει ό τρίτος τεχνητός πλανήτης του ήλιακού μας συστήματος, μετά τον «Πρωτοπόρο 4» (3 Μαρτίου 1958) και τον «Λοΰνικ Ι» (2 Ιανουαρίου 1959). Είναι, όμως, ό πρώτος που κατασκευάστηκε και έκτοξεύθηκε ειδικά για να γίνει τεχνητός πλανήτης, ενώ ό άλλοι δύο προωρίζονταν να φθάσουν στη Σελήνη και χάθηκαν στο διαπλανητικό Διάστημα. Ό «Πρωτοπόρος 5» έχει βάρος 40,5 κιλών και διάμετρο 66 εκατοστών και είναι έφοδιασμένος με επιστημονικά όργανα. Θα

πραγματοποιήσει πλήρη στροφή γύρω από τον Ήλιο σε 311 ημέρες και σε κάθε περιστροφή θα διατρέχει απόσταση 804.000.000 χιλιομέτρων και θ' απομακρύνεται από τη Γη κατά 299.000.000 χιλίόμετρα. Ό σημαντικώτερος εξοπλισμός του είναι οι πομποί ασυρμάτου, που τροφοδοτούνται από 4.800 ήλιακούς πυρήνες (για να χρησιμοποιείται ή ήλιακή ενέργεια αντί συσσωρευτών) και είναι ικανοί να μεταδίδουν πληροφορίες έως απόσταση 80.000.000 χιλ. από τη Γη. Ό μεγαλύτερος πομπός έχει δύναμη 150 βάτ και θ' αρχίζει να λειτουργεί όταν ό «Πρωτοπόρος 5» ξεπεράσει την απόσταση του 1.600.000 χιλμ. από τη Γη, όποτε θα παύσουν ν' ακούγονται καθαρά τά σήματα του μικρότερου πομπού. Οι Αμερικανοί επιστήμονες ελπίζουν ότι θα εξακολουθήσουν να παίρνουν ραδιοσήματα του «Πρωτοπόρου 5» ως τον Ιούλιο, όταν αυτός θα έχει φθάσει σε απόσταση 80.000.000 χιλμ. από τη Γη και ότι θα μπορέσουν ίσως ν' αποκαταστήσουν έπαφή μαζί του μετά τρία χρόνια, όταν θα πλησιάσει πάλι τη Γη σε απόσταση μικρότερη από 80.000.000

‘Ο « Πρωτοπόρος 5 »

Η εξόρμηση του ανθρώπου στο Διάστημα συνεχίζεται με μεγαλύτερα διαρκώς άλματα. Μετά τους τεχνητούς δορυφόρους της Γης, οι διαπλανητικοί σταθμοί και οι κοσμικοί πύραυλοι, μετά τους «Σπούτνικ» οι «Λοΰνικ» κι οι «Πρωτοπόροι». Μετά την εξωτερική ατμόσφαιρα της Γης, ή Σελήνη.

Και τώρα, μετά τη Σελήνη, οι πλανήτες του ήλιακού μας συστήματος. Ό αμερικανικός «Πρωτοπόρος 5» που έκτοξεύθηκε στις 11 Μαρτίου, είναι τό πρώτο διαπλανητικό όχημα: προορισμός του ήταν ή περιοχή της Αφροδίτης, του πιό κοντινού στη Γη, αλλά και του πιό μυστηριώδους απ' όλους τους πλανήτες.

Ό «Πρωτοπόρος 5» συνεχίζει τώρα και θα συνεχίζει επί μήνες τό ταξίδι του στο Διάστημα, αλλά δεν θα φθάσει στην Αφροδίτη, γιατί δεν διατήρησε την ταχύτητα που είχε προβλεφθεί. Θα ακολουθήσει τροχιά ανάμεσα στη Γη και στην Αφροδίτη. Κι από κεί, όμως, οι πληροφορίες που θα μεταδώσει θα είναι πολύτιμες και θα βοηθήσουν να γνωρίσουμε κάπως περισσότερο τον πλανήτη που μοιάζει τόσο πολύ με τη Γη και που ώστόσο μάς είναι ό πιό άγνωστος απ' όλους — την Αφροδίτη.

χιλιόμετρα. Οι μεγαλύτερες αποστάσεις από τις οποίες μεταδόθηκαν ως σήμερα ραδιοσήματα ήταν 651.000 χιλιόμετρα (από τον «Πρωτοπόρο 4») και 624.000 χιλμ. (από τον «Λοΰνικ Ι»). Τά πειράματα ραδιοεκπομπών από μεγάλη απόσταση αποβλέπουν στην πραγματοποίηση νέων μετρήσεων των αστρονομικών αποστάσεων για μελλοντικές αποστολές στο Διάστημα. Τά επιστημονικά όργανα του «Πρωτοπόρου 5» θα μεταδώσουν πληροφορίες για τις ραδιοακτινοβολίες και τά μαγνητικά πεδία, για τους μετεωρίτες και για τις συνθήκες που επικρατούν στο διαπλανητικό Διάστημα. Ό «Πρωτοπόρος 5» δεν έχει τηλεοπτική συσκευή, γιατί δεν πρόκειται να πλησιάσει κανένα ουράνιο σώμα σε τόσο μικρή απόσταση, ώστε να πάρει φωτογραφίες.

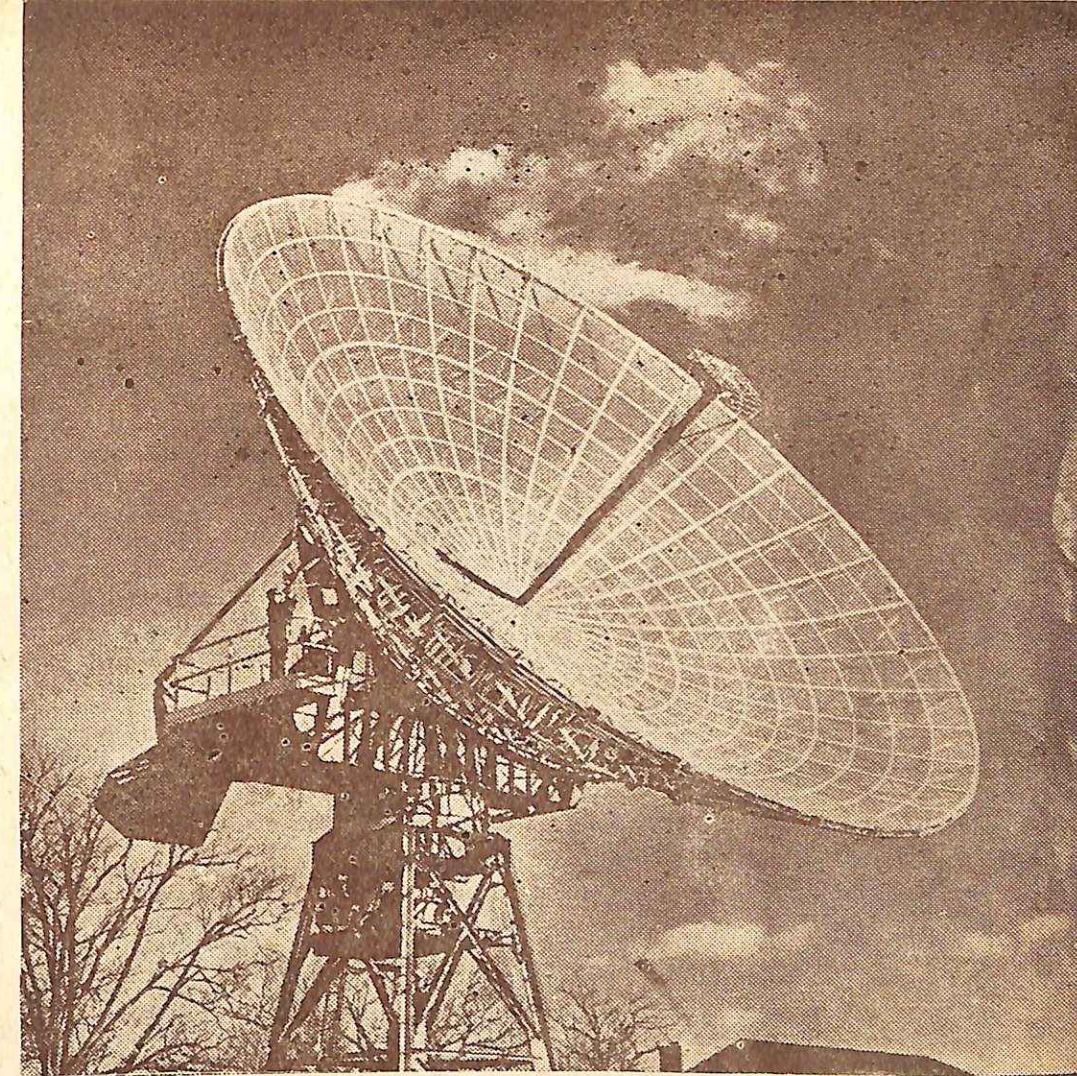
‘Αφροδίτη, ό άγνωστος πλανήτης

Ο ΚΥΡΙΟΣ προορισμός του «Πρωτοπόρου 5», ήταν να μεταδώσει πληροφορίες γιά τον πλανήτη Αφροδίτη. Ό προορισμός αυτός δυστυχώς δεν θα εκπληρωθεί, γιατί ό «Πρωτοπόρος 5» ανέπτυξε μικρότερη ταχύτητα απ' όση προβλεπόταν και θα ακολουθήσει, όπως είπαμε, τροχιά ανάμεσα στη Γη και την Αφροδίτη. Γιατί, όμως, είχε ανατεθεί στον «Πρωτοπόρο 5» ό προορισμός αυτός;

Γιατί οι πληροφορίες που έχουμε για την Αφροδίτη είναι ελάχιστες. Μολονότι είναι ό πλησιέστερος στη Γη πλανήτης, ή Αφροδίτη παραμένει για τους αστρονόμους ένα αίνιγμα. Δεν ξέρουμε γι' αυτήν, ούτε τό ένα τέταρτο απ' όσα ξέρουμε για τον Άρη. Είναι άγνωστα και απλόυστα ακόμα στοιχεία: σε πόσο χρόνο κάνει ή Αφροδίτη την περιστροφή γύρω από τον έαυτό της — κι αν ακόμα κάνει τέτοια περιστροφή. Μυστήριο είναι και ή σύνθεση της ατμοσφαιράς της. Τό γεγονός ότι έχει διαπιστωθεί σ' αυτήν μεγάλο ποσοστό από διοξείδιο του άνθρακος, περιπλέκει ακόμα περισσότερο τό μυστήριο.

Η Αφροδίτη στρέφεται γύρω από τον Ήλιο στην πύε τέλεια κυκλική τροχιά απ' όλους τους πλανήτες. Η μέση απόσταση της από τον Ήλιο είναι 107.600.000 χιλιόμετρα — τα 72,3% περίπου της αντίστοιχης απόστασης από τη Γη. Έπειδή ή τροχιά της Αφροδίτης είναι μικρότερη από την τροχιά της Γης και έπειδή ή έλξη του Ήλιου είναι κατά συνέπεια μεγαλύτερη, ή ταχύτητα της Αφροδίτης στην τροχιά της πρέπει να είναι μεγαλύτερη παρά της Γης στη δική της τροχιά. Οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι 34,8 χιλμ. και 29,7 χιλμ. τό δευτερόλεπτο. Τό έτος της Αφροδίτης είναι 244,7 ημέρες, δηλαδή τά 62% του έτους της Γης.

Έκείνο που προκαλεί τό ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Αφροδίτη, είναι ότι οι αστρονόμοι πιστεύουν ότι ό πλανήτης αυτός έχει πολλές ιδιότητες με τη Γη. Η μάζα του, π.χ., είναι τά 4)5 της μάζας της Γης και ή διάμετρός του είναι 12.160 — 12.320 χιλμ., δηλαδή μόνο 480 — 640 χιλμ. μικρότερη από τη διάμετρο της Γης. Λόγω της όμοιότητας των πυκνοτήτων των δύο πλανητών, είναι δικαιολογημένη ή υπόθεση ότι ή γενική χημική σύνθεσή τους είναι ή ίδια. Μπορούμε, λοιπόν, να περιμένουμε ότι ή Αφροδίτη θα παρουσιάζει τά ίδια γεωφυσικά χαρακτηριστικά που παρατηρούνται στη Γη. Η προσδοκία αυτή, όμως,

είναι λανθασμένη. Τό πιθανώτερο είναι, ότι οι έντυπωσιακές διαφορές που παρατηρούν οι αστρονόμοι έξηγούνται από τη μεγαλύτερη ένταση ήλιακού φωτός που πρέπει να πέφτει στην ατμόσφαιρα της Αφροδίτης: μολονότι ό πλανήτης αυτός βρίσκεται μόνο 36.800.000 χιλιόμετρα πιό κοντά στον Ήλιο παρά ή Γη, ή ήλιακή ακτινοβολία θα είναι σ' αυτόν δύο φορές έντατικώτερη. Ός τώρα, όμως, δεν μπορούμε ακόμα να καταλάβουμε καθαρά γιατί κι' αυτή ακόμα ή ουσιαστική διαφορά δημιουργεί μία τόσο παράξενη ατμόσφαιρα στην Αφροδίτη.

‘Η ατμόσφαιρα της Αφροδίτης

ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ υπάρχει ασφαλώς στην Αφροδίτη, γιατί διαφορετικά δεν θα ήταν δυνατό να έξηγηθεί ή άπουσία μόνιμων χαρακτηριστικών στον όρατό δίσκο της Αφροδίτης. Είναι αλήθεια, ότι αστρονόμοι τά τελευταία διακόσια χρόνια έχουν διακρίνει σκοτεινές σκιές στην όρατη επιφάνεια της Αφροδίτης, άλλοι όμως έχουν αποδείξει πόσο εύκολα οι σκιές αυτές μπορεί να είναι φαινόμενα οπτικής απάτης που προκαλούνται και από τά τηλεσκόπια και από τη φύση της Αφροδίτης. Τό πρόβλημα αυτό δεν θα λυθεί πιθανώτατα, παρά μόνον όταν μπορέσουμε να ιδούμε την Αφροδίτη έξω από την ατμόσφαιρα της Γης. Προς τό παρόν τό πρόβλημα αυτό έχει δημιουργήσει τη συνέπεια να μην μπορούμε να ξέρουμε με ποια ταχύτητα περιστρέφεται ή Αφροδίτη γύρω από τον έαυτό της ή αν περιστρέφεται καν.

Με την παρακολούθηση, όμως, της κίνησης σκοτεινών κηλίδων στην επιφάνεια της Αφροδίτης και με την προϋπό-

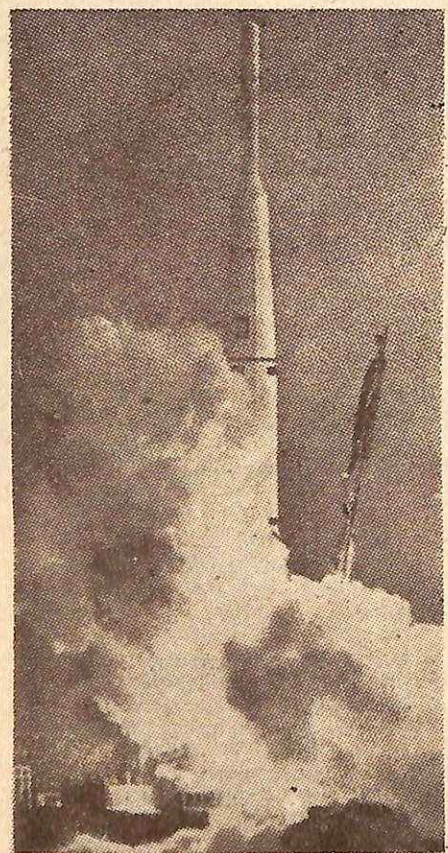
‘Ο «Φύλακας του Διαστήματος». Τό τεράστιο ραδιοτηλεσκόπιο του αμερικανικού στρατού, εγκατεστημένο στο Φόρτ Μόντμουθ, της Νέας Υερσέης, συλλαμβάνει ήδη τά μηνύματα του «Πρωτοπόρου 5».

ή ότι είναι πραγματικές, έχουν γίνει από υπερεκατόν παρατηρητές υπολογισμοί, ότι ή περιστροφή του πλανήτη αυτού γύρω στον έαυτό του γίνεται σε 15 ώρες τό λιγώτερο. Η άποψη ότι ή Αφροδίτη δεν περιστρέφεται, υπό την έννοια ότι στρέφει διαρκώς προς τον Ήλιο την ίδια πλευρά της, υποστηρίζεται από πολλούς. Τό πιό σωστό που μπορεί να λεχθεί, είναι ότι ή παλιρροιακή επίδραση του Ήλιου μπορεί να έχει επίφέρει μία μόνιμη στροφή της ίδιας πλευράς της Αφροδίτης, προς τον Ήλιο. Δυστυχώς, καμμία δόσθηια δεν έχει προσφέρει στο σημείο αυτό ή σύγκριση των θερμοκρασιών — που έχουν μετρηθεί — της σκοτεινής και της φωτισμένης πλευράς του πλανήτη, πρό πάντων εξ αίτιας της μεγάλης ποικιλίας των αποτελεσμάτων που έπετεύχθηκαν και που κυμαίνονται από 30 υπό τό μηδέν έως 60 ύπερ τό μηδέν.

Η χημική σύνθεση της ατμόσφαιρας της Αφροδίτης έχει μελετηθεί με τις περισσότερες από τις μεθόδους που διαθέτουν τώρα οι αστρονόμοι, ως τώρα, όμως ένα μόνο κύριο συμπέρασμα έχει προκύψει: ότι ή ατμόσφαιρα της Αφροδίτης περιέχει μεγάλες αναλογίες διοξειδίου του άνθρακος. Τό ύλικό αυτό μπορεί ν' αναγνωρισθεί από τις χαρακτηριστικές γραμμές του στο φασματοσκόπιο. Απόπειρες ν' ανακαλυφθεί ή παρουσία του νερού και όξυγόνου με

Τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς

ΕΠΕΙΤΑ ἀπὸ τὶς ἀδεδειγμένες τῶν σημερινῶν γνώσεις μας γιὰ τὴν Ἀφροδίτη, δὲν εἶναι ἐκπληκτικό ὅτι ὑπάρχουν ἀντιφατικὲς ἀπόψεις γιὰ τὸ τί θὰ ἔμοιαζε ἡ ζωὴ σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη. Ἡ ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ ἐξαρτήθει ἀπὸ τὸ ἂν ὑπάρχει ἡ ὄχι νερὸ στὴν Ἀφροδίτη. Καὶ φαίνεται νὰ εἶναι βέβαιο ὅτι, ἂν ἡ στερεὰ ἐπιφάνεια τῆς Ἀφροδίτης ἔχει θερμοκρασία ὑπὲρ τοῦ μηδέν, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει νερὸ ἐκεῖ. Γιατί ἂν ὑπῆρχε, τὸ διοξείδιο τοῦ ἁνθρακικοῦ τῆς ἀτμοσφαιράς θὰ μεταμορφωνόταν γρήγορα σὲ βράχους. Μπορεῖ, ὅμως, ἡ θερμοκρασία στὴν ἐπιφάνεια τῆς Ἀφροδίτης νὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ μηδέν, ὅποτε μπορούμε νὰ φαντασθούμε ὅτι ὁ πλανήτης αὐτὸς εἶναι σκεπασμένος μὴ ἔ-

Ὁ «Πρωτοπόρος 5»
κατὰ τὴν ἐκτόξευσή του

να στρώμα πάγου. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ εἰκόνα πού παρουσιάζει τὴν Ἀφροδίτη σὰν ἕνα στεγνὸ καὶ υπερβολικὰ ζεστὸ θερμικήπιο εἶναι ἀπόλυτα ἀντίθετη μὲ τὴν ἀποψηὶ ὅτι στὴν ἐπιφανείᾳ τῆς τὰ πάντα εἶναι παγωμένα. Γιὰ διαφορῶς λόγους, ἐνδιάμεσες ἀπόψεις δὲν μποροῦν νὰ ὑποστηριχθοῦν. Μὲ τὶς συνθήκες αὐτὲς δὲν μποροῦμε νὰ προσδοκοῦμε, ὅτι ἕνας τεχνητὸς δορυφόρος πού θὰ ἀκολουθῇσι τροχίᾳ γύρω ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτη θὰ ρίξει φῶς σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα, μολοντὶ θὰ ἔχουν ἰδιαίτερο εἰδιαφέρον οἱ πληροφόρητοι τοῦ ἀν' ὑπάρχοντος πικιλίᾳ στὴ σύνθεσι τῆς διαπλανητικῆς ὕλης ἀνάμεσιν στὴ Γῆ καὶ τὴν Ἀφροδίτη. Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι μόνον ὅταν προσεδοφισθῇ τῇ Ἀφροδίτῃ ἕνας διαπλανητικὸς σταθμὸς θὰ πληροφορηθοῦμε ἀν' ὑπάρχει ζωὴ — καὶ τί εἶδους — στὸν πλανήτη αὐτὸν πού, μολοντὶ παρυσιά-

ζει τόση όμοιότητα με τή Γῆ, εξακολου-
θει νά μάς εἶναι οὐσιαστικά άγνωστος.

Ὁ «Πρωτοπόρος 5»

«ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ 5» δὲν θὰ λύσει τὸ μυστήριον τῆς Ἀρροδότης. Μπορεῖ, ὥστόσο, ν' ἀπαντήσει σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ οὐσιώδη ἐρωτήματα σχετικὰ μὲ τὸ ρόλο ποὺ παίζει ὁ «Ἥλιος» στὴ ζωὴ μας. Ἰσως, μάλιστα, μᾶς δώσει ἐνῶ ἀκριβέστερο μέτρο γιὰ τὴ μέτρηση τῶν ἀποστάσεων μέσα στὸ ἡλιακὸ μέγεθος σύστημα. Ὁ «Πρωτοπόρος 5» δὲν εἶναι μόνον ἓνα ἀπὸ τὰ τελειότερα ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια ποὺ ἔχουν σταλεῖ στὴ Διάστημα: εἶναι καὶ ἱκανὸς νὰ μάς πληροφορήσει τί ἀκριβῶς συμβαίνει πέρα ἀπὸ τὸ σύστημα Γῆς — Σελήνης. Μερικοὶ πιστεύουν, λ.χ., ὅτι τὸ σύστημα Γῆς — Σελήνης ἀπλώνει τὴν ἐπίδρασή του σ' ἀρκετὴ ἀπόσταση στὴ Διάστημα. Κανένας δὲν ξέρει, ὅμως, ἀκόμα ποὺ ἀκριβῶς ἀρχίζει τὸ πραγματικὸ διαπλανητικὸ Διάστημα. Ὁ «Πρωτοπόρος 5» κατευθύνεται πολὺ πέρα ἀπὸ τὴν περιοχὴ ὅπου δὲν ἀσκόουν ἀξιοσημείωτὴ ἐπίδραση ἡ ἔλξη, ὁ μαγνητισμὸς καὶ ἡ ἀπὸ ἀντανάκλαση ἀκτινοβολία τῆς Γῆς.

κλάση ακτινοβολίας της Γης.
 "Από καιρό σε καιρό ο "Ηλιος έχει
 εκρήξεις — προ πάντων στις περιόδους
 των κηλίδων — και έξακτονίζει σύννεφα
 αερίου στο Διάστημα. Μιά ή δυο μέρες
 μετά την έκρηξη σημειώνονται σφοδρές
 μαγνητικές θύελλες στη Γη. Ήλεκτρικά
 ρεύματα, αρκετά για να επηρεάζουν τις
 τηλεπικοινωνίες, ρέουν ανάμεσα στις ή
 τηλεκκινόνες. Ή μεγάλη εξωτερική ζωή ακτι-
 νολογίας γύρω από τη Γη φαίνεται να
 εξεφανίζεται και έπειτα, ξαφνικά, έτε-
 ρίνεται σε τεράστιες διαστάσεις.

Πολλά έχουμε πληροφορηθεί από τους τεχνητούς δορυφόρους της Γης και από τα αστεροσκοπεία. "Αλλά το σχήμα, η σύνθεση και τα μηχανικά χαρακτηριστικά των νεφών άριου που εξακολουθούνται από τον "Ηλιο, εξακολουθούν να είναι μυστήριο. "Η φύση του διαπλανητικού Διαστήματος είναι άγνωστη, μολονότι έχει διατυπωθεί τελευταία η θεωρία ότι η ατμόσφαιρα του "Ηλιου εκτείνεται έως τη ατμόσφαιρα του Γης. Μερικοί πιστεύουν ότι γιγαντιαίες πυρηνικές επιτομήσεις υπάρχουν στο Διάστημα, ανάμεσα στη Γη και στον "Ηλιο και αποτελούν κίνδυνο για τους μελλοντικούς ταξιδιώτες του Διαστήματος. "Ο "Πρωτόπορος 5» θα μας δώσει σημαντικές πληροφορίες για όλα αυτά. Και οι πληροφορίες του θα είναι δυνατό να συνδυασθούν μ' αυτές που εξακολουθεί να μεταδίδει ο «Εξερευνητής 7» — ο μόνος τεχνητός δορυφόρος της Γης που στέλνει

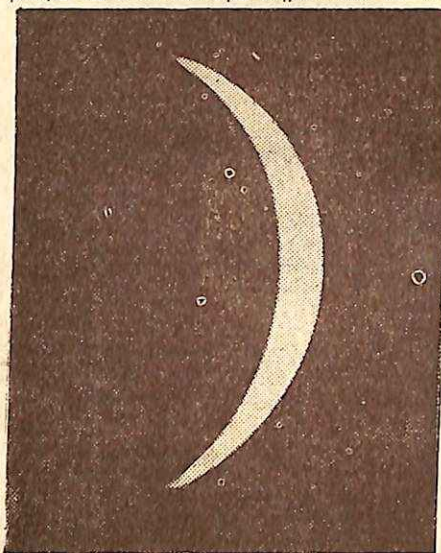
«ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ»
 Ἑβδομαδιαία
 Ἑγκυκλοπαιδικὴ Ἐπιθεώρησις

Ἑπεύθυνος ἐκδότης
ΛΟΤΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ
Λεωφόρος Ἀγ. Φιλοθέης 24
ΦΙΛΟΘΕΗ — ΑΘΗΝΑΙ

Ἐπειθὺν Τυπογραφείου
ΕΤΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ
Ὀδὸς Μενεμένης 2
ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

Ἐμβάσματα καὶ ἐπιταγαὶ ἐπ' ὀνόματι Λουκῆ Ἀρχιεπίσκοπου, ὁδὸς Πατρισίων 63β, Ἀθῆναι.

ἀκόμα ἐπιστημονικές πληροφορίες. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ Διαστήματος, δίνει τώρα πολὺ μεγαλύτερο βάθος στὸ ἥλια-
κό μας σύστημα. Ἐνα ἀπὸ τὰ προβλή-
ματα στὴ χαρτογράφηση τοῦ ἡλιακοῦ
συστήματος, δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν ἀ-
βεβαιότητα γιὰ τὴν ἀκρίβεια ἀπόστα-
σιν πλανητῶν ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ὁ ἀπο-
στάσεις αὐτὲς ἔχουν μετρηθεῖ με προσέ-
γυση λίγων δεκάδων χιλιάδων χιλιόμε-
τρων. Ὡστόσο, ἓνας μικρὸς τεχνητὸς
πλανήτης — ὁ «Πρωτοπόρος 5» — ποὺ
ξέρουμε μετὰ μεγάλη ἀκρίβεια τὴν ταχύ-
τητα καὶ τὴ διαδρομὴ του, προσφέρει
εἰς σημεῖο ἀναφοράς ἀπὸ τὸ ὅποιο μπο-
ροῦμε νὰ ἐλαττώσουμε σημαντικὰ τὸ πε-

Ἡ Ἀφροδίτη, ὅπως διακρίνεται μὲ τὰ τηλεσκόπια τῶν 200 ἰντσῶν τῶν ἀστεροσκοπείων Πάλομαρ καὶ Ὅρους Οὐίλσον.

ριθώριο λάθους στη μέτρηση της απόστασεως τῶν πλανητῶν ἀπὸ τὸν "Ἡλιο.

Οι πιθανές πληροφορίες

Οι πληροφορίες που θα μας δώσει ο «Πρωτοπόρος 5», περιορίζονται από την ακτίνα του ραδιοπομπού του. Ο ραδιοπομπός αυτός έχει κατασκευασθεί για να έχει ακτίνα 80.000.000 χιλιομέτρων — απόσταση που αναμένεται ότι θα περιλάβει την πλησιέστερη προέγγιση του «Πρωτοπόρου 5» στον Ήλιο, κατά την πρώτη τροχιά του. Κατόπιν, ο ραδιοπομπός δεν θ' ακούεται. Ο «Πρωτοπόρος 5» τρέχει γύρω από την εξωτερική περιφέρεια του Ήλιου γρηγορώτερα παρά η Γη και, το φθινόπωρο, θα έχει προχωρήσει τόσο πολύ, ώστε δεν θ' ακούεται. Όταν αρχίσει να επιστρέφει, από την αντίθετη κατεύθυνση, μπορεί ν' ακουστεί πάλι, αν η έλξη της Άφροδιτης δεν τον παρασύρει σε άλλη τροχιά. Η μεγαλύτερη απόσταση από τη Γη που υπολογίζεται ότι θα φθάσει ο «Πρωτοπόρος 5», θα είναι 298.000.000 χιλιομέτρα.

‘Ο «Πρωτοπόρος 5» είναι εξωπλισμέ-
νος για να κάνει παρατηρήσεις σχετικά
μέ τις ακτίνες X και την υπεριώδη ακτι-
νοβολία, που εκπέμπονται από τον «Η-
λιο ή από την ατμόσφαιρά του. Τα σύν-
νεφα θερμού αερίου που εξακοντίζονται
από τον «Ηλιο, πιστεύεται ότι είναι
ισχυρά μαγνητισμένα και ότι προκαλούν
διάφορα φαινόμενα στη Γη. Τώρα, με
τον «Πρωτοπόρο 5», θα είναι δυνατό, για
πρώτη φορά, να γίνουν άμεσες έπιστη-
μονικές παρατηρήσεις σχετικά με τον μυ-
στηριώδη αυτό μαγνητισμό.

ΟΙ ΩΤΑΚΟΥΣΤΕΣ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ

Τὸ τολμηρὸ «σχέδιον Ὁζμα» ἔχει σκοπὸ νὰ ἐξακριβώσῃ, ἂν ὑπάρχουν ἄλλα λογικὰ πλάσματα στὸ διάστημα. Οἱ ἀνακαλύψεις τῶν τελευταίων δέκα ἐτῶν μᾶς πείθουν ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ παράλογο σ' αὐτὴ τὴν ἰδέα. Μιά μορφή ἀνθρώπινης —καὶ ἴσως ὑπερανθρώπινης— ζωῆς πρέπει νὰ ὑπάρχει σ' ἑκατομμύρια «ζωντανοὺς καὶ σκεπτόμενους» πλανῆτες τοῦ Σύμπαντος. Ἴσως αὐτὴ τῇ στιγμῇ, οἱ γεῖτονές μας σὲ μιὰν ἀκτῖνα δεκαπέντε ἐτῶν φωτός, ἐκπέμπουν ραδιοηλεκτρικὰ σήματα περιμένοντας ὑπομονητικὰ μιὰν ἀπάντησιν...

Με τὰ γιγαντιαία ραδιοηλε-
σκόπιά τους, τοὺς ὠτακουστές
τοῦ οὐρανοῦ, οἱ Ἀμερικανοὶ
ἀστρονόμοι προσπαθοῦν νά
συλλάβουν μηνύματα ἀπ' τοὺς
ἄλλους κόσμους...

Το πιο παράδοξο και ίσως το πιο
τολημρό πείραμα που επιχειρή-
θηκε ποτέ από τους άστρονό-
μους, άρχισε την 1η Ιανουαρίου 1960
στις Ηνωμένες Πολιτείες. Την ημέρα
εκείνη, ο καθηγητής Όττο Στρούβε,
διευθυντής του άστεροσκοπίου του
Γκρήν Μπάνκ, στη Δυτική Βιργίνια,
και ο βοηθός του δρ. Φρόνκ Ντρέικ,
έστρεψαν τ' ολοκαίνουργιο παραβολι-
κό κατοπτρο του ραδιοτηλεσκοπίου
τους προς κάποιο άστρο τ' ουρανού
ελπίζοντας να συλλάβουν τα έρτζιανά
κύματα που εκπέμπονται όχι από το
ίδιο το άστρο, άλλ' από τους κατοί-
κους των πλανητών, που ίσως περι-
στρέφονται γύρω του! Δεν άποκαλύ-
φθηκε ακόμα ποιος ήταν ο πρώτος
στόχος των έρευνών: το Ταύ του Κή-
τους ή το Έψιλον του Ήριδανου.
'Αλλ' έτσι έγκαινιάσθηκε το περίφημο
«σχέδιο Όζμα» που άποβλέπει στην
άνιχνευση των *τεχνητών* σημάτων,
δηλαδή ανθρώπινης προελεύσεως, από
το Διάστημα.

Ο ασυνήθιστος (θα μπορούσαμε

νά πούμε: έξωφρενικός) χαρακτήρας
αυτής της έρευνας υποδηλώνεται από
τ' όνομα που δόθηκε στο σχέδιο: "Όζ-
μα είναι τ' όνομα μιάς βασίλισσας
μυθιστορημάτων επιστημονικής φαν-
τασίας που το βασίλειό της βρίσκεται
κάπου στον ούρανο, στον πλανή-
την "Όζ. Αυτό δείχνει πως οι Άμε-
ρικανοί αστρονόμοι έχουν πλήρη συνεί-
δηση της ιταμότητας του σχεδίου
τους. Άλλ' αυτό δεν τους έμποδίζει
νά στρέφουν προς τ' Διάστημα το
τεράστιο ραδιοηλεκτρονικό (αυτί) του
Γκρήν Μπάνκ και νά προσπαθούν νά
κρυφακούσουν τίς φωνές των άλλων λο-
γικών κόσμων... αν υπάρχουν...

Ἄλλὰ τί ἀκριβῶς εἶναι τὸ «σχέδιον
"Ὁζυμα» καὶ ποιὲς εἶναι οἱ πιθανότη-
τες ἐπιτυχίας του;

Είναι παράδοξο ότι η έρευνα αυτή είχε σαν πρώτη άφορμή μίαν άνακαλύψην που έγινε τυχαία από μερικούς Άγγλους στρατιώτες τὸ 1942. Μιά μέρα τὸν Φεβρουάριον τὸ ἐτους αὐτοῦ οἱ χειρισταὶ τοῦ ραντάρ παρατήρησαν ὅτι τὰ ὄργανά τους σχεδὸν ἀχρηστεύονταν ἀπὸ παράσιτα ἀγνώστου προελεύσεως.

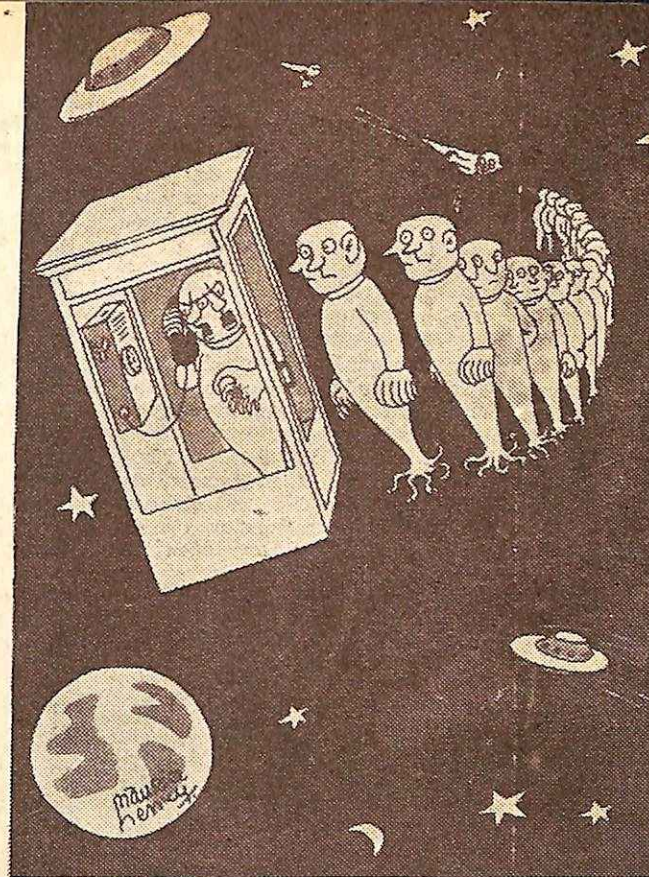
Ὑπέθεσαν ἄρχικα πῶς οἱ Γερμανοὶ εἶχαν βρεῖ ἕνα τρόπο νὰ «βαμπαίνουσιν» τὴν ὁθόνη πρὸς παντὰρ μὲ τεχνητὰ παράσιτα. Ἀλλ' ἓνας Ἀγγλος φυσικὸς πού ἀνέλαβε νὰ μελετῇσει τὸ φαινόμενο διαπίστωσε ὅτι τὰ παράσιτα προερχότουσαν ἀπὸ τὸν ἥλιο πού τὴν ἐποχῇ ἐκείνῃ, εἶχε στὴν ἐπιφάνειά του μιὰ κηλίδα ἀσυνήθιστα μεγάλων διαστάσεων. Οἱ ἡλιακὲς κηλίδες, συνεπῶς, εἶχαν τὴν ἴδια ἐπίδραση μ' ἓναν τεράστιον ραδιοηλεκτρικόν ἀποστέλλοντα.

γραφικό πομπό! 'Αλλ' αφού ο ήλιος «έκπεμπε» ραδιοηλεκτρονικά κύματα, γιατί να μην ακούσουμε και την έκπομπή των άλλων άστρων; Αυτό ακριβώς έκαναν οι άστρονόμοι. Έτσι γεννήθηκε η καινούργια επιστήμη της άστρονίκης ραδιοηλεκτρονικής, ή «ραδιοαστρονομία».

Ἡ ραδιοαστρονομία

Είναι αλήθεια πώς από το 1931 ένας Άμερικανός μηχανικός, ο Γιάνσκυ, είχε ανακαλύψει τις ραδιοηλεκτρικές έκτομπες που προέρχονται από τον Γαλαξία. Είχαν αποδείξει την ύπαρξη ώρισμένων παραστάων που προκαλούνται από κύματα μήκους 15 μέτρων. Ή πηγή τους βρισκόταν σ' ένα σταθερό σημείο κάπου στον ούρανό. Από υπολογισμό σέ υπολογισμό, ο Γιάνσκυ κατάρθωσε νά έντοπίσει αυτή την πηγή: Βρισκόταν κάπου στον άστερισμό του Τοξότου, κοντά στο κέντρο τού Γαλαξία. Ή ανακάλυψη τού Γιάνσκυ προκάλεσε μεγάλη συγκίνηση στους αστρονομικούς κύκλους και από το 1940 άρχισε νά καταστρώνεται ο πρώτος χάρτης τών ραδιοηλεκτρικών πηγών τ' ούρανού.

'Από τότε, οί ανάκαλύψεις διαδέχονται ή μιὰ τὴν ἄλλη μὲ ταχύτητα ρυθμό. Τὸ 1945 ὁ Ὀλλανδὸς ἀστροφυσικὸς Βάν ντέ Χούλστ ἀποδεικνύει μὲ μαθηματικὸν ὑπολογισμόν ὅτι τὸ οὐδέτερο ἄτομο τοῦ ὕδρογόνου, ὑπὸ ὠριπτεμένης συνθήκης, ἐκπέμπει ραδιοηλεκτρικὰ κύματα μήκους 21 ἑκατοστῶν. Ἄλλ' ὅπως ἤξεραν ἀπὸ καιρὸ οἱ ἀστρονόμοι, τὸ οὐδέτερο ὕδρογόνο εἶναι διασκορπισμένο, σὲ μεγάλες μάζες, στὸ διαστρικό

Διάστημα. Παρακολουθώντας, λοιπόν, αυτές τις «έκπομπές» υπερβραχέων κυμάτων μήκους 21 εκατοστών, θα μπορούσαμε να μελετήσουμε την πραγματική μορφή και την έκταση του Γαλαξία. 'Αλλ' η μέθοδος αυτή ήταν πολύτιμη για τη μελέτη του Διαστήματος πέρα από το Γαλαξία. Σε διάφορα μήκη κύματος μελετήθηκαν οι έκπομπές των πιο απομακρυσμένων ορίων του Σύμπαντος. Ανακαλύφθηκαν νέα φαινόμενα, όπως η σύγκρουση δύο Γαλαξιών. Υπολογίστηκαν οι αποστάσεις εκατομμυρίων ετών φωτός...

Ός την ανακάλυψη του Βαν ντε Χούλστ η έρευνηση του Διαστήματος περιοριζόταν στα όπτικά τηλεσκόπια. Και οι αστρονόμοι δεν έκριναν την απαισιοδοξία τους: Υπήρχαν άξεπερά-

στα όρια στο μέγεθος των όπτικών τηλεσκοπίων. Το αμερικανικό τηλεσκόπιο του όρους Παλομαρ είχε διάμετρο πέντε μέτρων, αλλ' από εκεί και πέρα οι αναπόφευκτες ανωμαλίες στην επιφάνεια των κατόπτρων και διάφοροι άλλοι παράγοντες περιορίζαν στο ελάχιστο τις ελπίδες τεχνικής προόδου.

Η ραδιοαστρονομία ήρθε να ανοίξει ένα καινούργιο παράθυρο στον ουρανό. Ός την εποχή που άρχισαν να λειτουργούν τα ραδιοηλεκτρονικά, οι αστρονόμοι πνιγόντουσαν μέσα σε ένα περιωρισμένο οπτικό πεδίο. Τα δέντρα τους έσφηναν το δάσος. Ξαφνικά, βρήκαν μια σκάλα που τους επέτρεπε να σκαρφαλώσουν πάνω από τις κορφές των δέντρων και να θυθίσουν το βλέμα τους στο άπειρο.

Και άρχα η γρήγορα, ήταν φυσικό να διερωτηθούν: Είμαστε οι μόνοι σε αυτό το δάσος; Δεν υπάρχουν άλλα λογικά πλάσματα, που, αυτή τη στιγμή, έρευνούν με άγνωση το διάστημα στρέφοντας τα ραδιοηλεκτρονικά τους, ίσως πιο τέλεια απ' τα δικά μας, προς όλες τις κατευθύνσεις;

Μήκος κύματος 21 εκ.

Ασφαλώς, οι ανακαλύψεις των τελευταίων δεκά ετών μας πείθουν ότι δεν έχει τίποτα το παράλογο ή ι-δέα ότι μπορεί να υπάρχουν άλλα λογικά πλάσματα στο διάστημα. Ο Βαν ντε Κάμπ, ο Σλένγκερ και άλλοι μεγάλοι επιστήμονες απέδειξαν ότι, αντίθετα απ' ό,τι πιστεύαμε ως τώρα, όλα σχεδόν τ' αστέρια έχουν πλανήτες. 'Αλλά υπάρχουν περίπου διακόσια δισεκατομμύρια αστέρα μονάχα στο Γαλαξία μας και υπάρχουν ένα εκατομμύριο Γαλαξίες παρόμοιοι με το δικό μας. Κι' αν υπολογίσουμε ότι μεταξύ των έννεα πλανητών του ηλιακού συστήματος ο ένας είναι «ζωντανός» (ή Γη) κι' ένας άλλος υπήρξε «ζωντανός» (ο 'Αρης), ότι τα λογικά πλάσματα της Γης βρίσκονται στα πρόθυρα της κατακτιήσεως του Διαστήματος και ότι η λογική σκέψη άνθισε ίσως άλλοτε στον 'Αρη, αφού διαπρεπείς επιστήμονες όπως ο Σκλότσκι και ο Τζέφρεϋς το πιστεύουν, τότε πόσα δισεκατομμύρια ζωντανοί και σκεπτόμενοι πλανήτες πρέπει να υπάρχουν στο Σύμπαν;

— Αυτό που συνέβη στη Γη δεν είναι κάτι το μοναδικό, διακηρύσσει ο καθηγητής Μένζερ, διευθυντής του αστεροσκοπίου του Χάρβαρντ. 'Η ζωή, μια ζωή ανθρώπινη και ίσως υπερανθρώπινη πρέπει να υπάρχει σε εκατομμύρια πλανήτες του Σύμπαντος...

'Αλλά τότε, πρέπει να υποθέσουμε ότι στους άναριθμους πλανήτες του Γαλαξία υπήρξαν ή υπάρχουν εκατομμύρια Βαν ντε Χούλστ που είχαν την ίδια ιδέα: Να ψάξουν στον ουρανό σε μήκος κύματος 21 εκατοστών. Αυτή τη στιγμή θα πρέπει να υπάρχουν εκατομμύρια κεραίες που έρευνούν όλα τα άξιμουθια τ' ουρανού στο μήκος κύματος του ουδέτερου ατόμου του υδρογόνου...

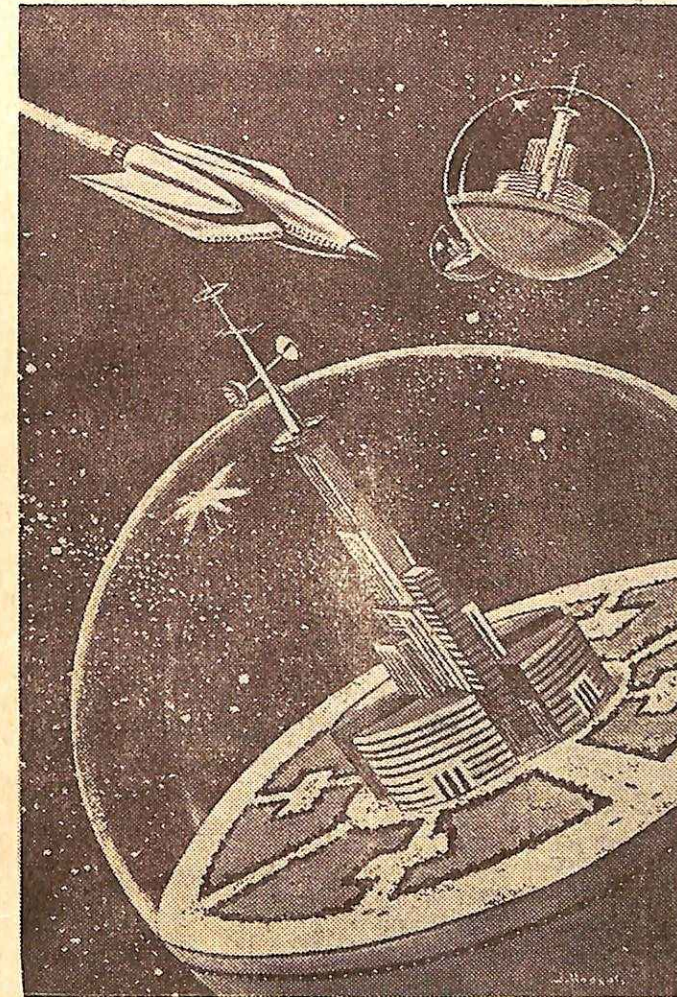
Άρρυθμα σήματα

ΑΝ δεχθούμε αυτή την άποψη, η πρώτη ιδέα που μας έρχεται στο πνεύμα είναι η ακόλουθη: 'Αν αρχίσουμε να εκπέμπουμε σήματα σε μήκος κύματος 21 εκατοστών, κάποιος πρέπει να τα συλλάβει. 'Αλλ' αφού έμεις το σκεφθήκαμε αυτό, θα υπάρχουν κι' άλλοι, πριν από μας, που είχαν την ίδια ιδέα. Συνεπώς, αν έχουμε λογικούς και εξελιγμένους γείτονες στους πλανήτες των πλησιεστέρων αστρων, είναι φυσικό να σκεφθήκαν να στρέψουν τις κεραίες τους προς το ηλιακό σύστημα. 'Αν οι γείτονες αυτοί υπάρχουν, ίσως οι έκπομπές τους κατευθύνονται αυτή τη στιγμή προς τη Γη σε μήκος κύματος του ουδέτερου υδρογόνου...

Αυτά, με λίγα λόγια, ήταν η ιδέα που ενέπνευσε το σχέδιο «ΟΖΜΑ» όπως το εξέθεσαν σχεδόν συγχρόνως δύο 'Αμερικανοί επιστήμονες, ο 'Όττο Στρούβε και ο Φράνκ Ντρέγκ, και δυο Ευρωπαίοι συναδέλφοί τους, ο 'Ιταλός Γκιουζέππε Κοκκόνι και ο 'Αγγλός Φίλιπ Μόρισον.

Οι Κοκκόνι και Μόρισον, σε μια πε-

ρίφημη ανακοίνωσή τους, ισχυρίζονται ότι στους πλανήτες αστεριών που μοιάζουν με τον 'Ηλιο πρέπει να υπάρχουν εξελιγμένοι πολιτισμοί που διαθέτουν τεχνικά μέσα ανώτερα από τα δικά μας. Είναι πολύ πιθανόν ότι τα λογικά αυτά πλάσματα έχουν προβλέψει από καιρό την επιστημονική εξέλιξη σε έναν από τους πλανήτες του ηλιακού συστήματος κι' έχουν εγκαταστήσει ένα είδος «διαδρόμου επικοινωνίας» περιμένοντας υπομονητικά ένα σημάδι λογικής ζωής από τη γειτονιά του 'Ηλιου. Αυτός ο «διαδρόμος επικοινωνίας», κατά τους Κοκκόνι και Μόρισον, δεν μπορεί

να είναι τίποτα άλλο από το ραδιοηλεκτρικό μήκος κύματος 21 εκατοστών.

'Αλλά πώς θα αναγνωρίσουμε ένα «λογικό» σήμα ανάμεσα στις χιλιάδες των φυσικών σημάτων που εκπέμπονται από τ' αστέρια; Για να θεωρηθεί αναμφισβήτητο ως τεχνητός και όχι φυσικής προελεύσεως, λένε οι δυο επιστήμονες, το σήμα πρέπει να είναι «άρρυθμο», όπως ακούγεται ένα κοινό τηλεγραφικό σήμα με τα αλφάβητο Μόρς.

Όσο για τη διάρκεια του σήματος, θα πρέπει ασφαλώς να μετρηθεί σε χρόνια. Σήματα που εκπέμπονται από ένα σημείο που απέχει δέκα έτη φωτός δεν μπορούν να φτάσουν ως εμάς πριν από είκοσι χρόνια. 'Αν αρχίσουμε λοιπόν ένας «διάλογος» με τους άλλους κόσμους θα πρέπει να κρατήσει αιώνες.

Σε άκτινα δεκαπέντε ετών φωτός γύρω απ' τον 'Ηλιο υπάρχουν μονάχα έφτα αστέρια που η φωτεινότητα και η ηλικία τους είναι ανάλογα με του 'Ηλιου και συνεπώς υπάρχουν πολλές πι-

θανότητες να έχουν πλανήτες με συνθήκες ευνοϊκές για την ανάπτυξη της ζωής και του πολιτισμού. 'Αλλά τα περισσότερα απ' αυτά τ' αστέρια βρίσκονται πολύ κοντά στο κέντρο του Γαλαξία και οι ένδεχομενες «τεχνητές» έκπομπές τους παρεμποδίζονται από τις φυσικές έκπομπές των άλλων ουρανίων σωμάτων. Δε μένουν παρά μόνο δυο αστέρια προς τα οποία μπορούμε να στρέψουμε τις κεραίες μας — και τις ελπίδες μας: Το Ταύ του αστερισμού Κήτους και το 'Εφιλον του αστερισμού του 'Ηριδαιού. Είναι, δυστυχώς, πολύ λίγα...

ΠΟΙΕΣ είναι οι πιθανότητες επιτυχίας του «σχεδίου 'ΟΖμα»; Ο Κοκκόνι και ο Μόρισον είναι επιφυλακτικοί: «Οι πιθανότητες επιτυχίας είναι δύσκολο να υπολογισθούν. 'Αλλ' αν δεν προσπαθήσουμε, οι πιθανότητες πέφτουν στο μηδέν».

Όσο για τον καθηγητή Φράνκ Ντρέγκ, που είναι ο πιο ένθουσιώδης υποστηρικτής του «σχεδίου 'ΟΖμα», οι δηλώσεις του είναι το λιγώτερο εκπληκτικές: «'Αν έρθουμε σε επαφή με πολιτισμούς πιο προχωρημένους από τον δικό μας, θα τους ζητήσουμε να μας πουν πώς θεραπεύεται ο καρκίνος και οι καρδιοπάθειες και πώς χαλινωγείται η υδρογονική ενέργεια! 'Όπως ήταν φυσικό, οι δηλώσεις αυτές προκάλεσαν θυμωδιά μεταξύ των σοβαρών επιστημονικών κύκλων. 'Η Εγκριτη γαλλική επιθεώρηση «'Επιστήμη και Ζωή» τις σχολιάζει ειρωνικά στο τελευταίο τεύχος της: «'Αν το «σχέδιον 'ΟΖμα» έχει οργανωθεί επί τη βάσει τόσο ανθρωπομορφικών αντιλήψεων, είναι έκ των προτέρων καταδικασμένο σε αποτυχία. 'Ας ευχηθούμε οι δηλώσεις του Ντρέγκ να

έχουν κάποιο απόκροφτο νόημα που μας ξεφεύγει εκτός αν έχουν σκοπό να εντυπωσιάσουν τους επιπολαίους πολιτικούς για την απόσπαση καινούργιων πιστώσεων!»

Γενικά, με την ίδια ειρωνική διάθεση αντιμετώπιζεται το σχέδιο από τους περισσότερους σοβαρούς επιστήμονες που το θεωρούν «Χαμένο κόπο» και ασκαπη σπατάλη. 'Αλλ' αυτό, βέβαια, κάθε άλλο παρά σημαίνει ότι οι επιστήμονες που το υποστηρίζουν δεν είναι «σοβαροί». Ξέρουν πολύ καλά ότι έχουν ελάχιστες πιθανότητες να πετύχουν, αλλ' ελπίζουν στην τύχη που βοηθάει τους τολμηρούς — και τους επιστήμονες. Και, όπωςδήποτε, έστω κι' αν το σχέδιο δεν πετύχει, αυτό δε σημαίνει πως οι βασικοί συλλογισμοί που το ενέπνευσαν είναι εσφαλμένοι. Σημαίνει απλώς πως η ραδιοαστρονομία βρίσκεται στα πρώτα της βήματα και ότι πρέπει να έχουμε υπομονή.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Θ' αρχίσει να δημοσιεύεται στον

ΚΟΣΜΟ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ και ΖΩΗ

νέο επιστημονικό ανάγνωσμα, που έχει για θέμα τα τρία δραματικά προβλήματα του ανθρώπου: την πείνα, τα γερατειά και τον θάνατο.

Η ΠΑΛΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Είναι ένα ανάγνωσμα που εξιστορεί τον αδιάκοπο αγώνα του ανθρώπου εναντίον των τριών μεγάλων έχθρων του — της πείνας, των γερατειών και του θανάτου — και εκθέτει τις προσπάθειες της σημερινής επιστήμης να τους νικήσει με τα μέσα που έχει τώρα στη διάθεσή της. Θα το κατορθώσει; Θα μπορέσει ο άνθρωπος να απαλλαγεί από τους προαιώνιους εχθρούς του; 'Η μήπως τα νέα μέσα που έπινει για να τους καταπολεμήσει θα στραφούν στο τέλος εναντίον του; Στα αγωνιώδη αυτά ερωτήματα απαντά το νέο επιστημονικό ανάγνωσμα που η δημοσίευσή του θ' αρχίσει στο επόμενο τεύχος.

Η ΠΑΛΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ο χορός έχει δώσει, τα τελευταία πρό πάντων εκατό πενήντα χρόνια, μερικά από τα ωραιότερα έργα στην περιοχή της Τέχνης. Όταν λυτρώθηκε, με τον ρωμαντισμό, από τους περιορισμούς που τον κρατούσαν και τότε δέσμιος σε μία στενή περιοχή, βρήκε τη δύναμη να γίνει ένα από τα πιο έκφραστικά μέσα της τέχνης. Σήμερα με τη μορφή του μπαλλέτου έχει γίνει μία από τις πιο πλούσιες και τις πιο σημαντικές Καλές Τέχνες. Άλλα και σήμερα ακόμα χρωστά την ύπαρξή του, σ' ένα ρωμαντικό ποιητή, στο Θεόφιλο Γκωτιέ. Η «Ζιζέλλ» που εκατόν είκοσι χρόνια τώρα μένει το άριστο έργο του χορού, είναι έργο του Γκωτιέ που κι' εκείνος είχε εμπνευστεί από τον Χάινε. Δύο μεγάλοι ποιητές υπήρξαν έτσι οι δημιουργοί του περιφημότερου χοροδράματος σ' όλη κληρονομία της ιστορίας του μπαλλέτου.

ZIZELLA

(Η ΑΠΟΘΕΩΣΗ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ)

ΣΤΗΝ ιστορία του μπαλλέτου δεν υπάρχει ίσως πιο περίφημο χοροδράμα από τη «Ζιζέλλ». Εκατόν είκοσι χρόνια τώρα, το ρωμαντικό αυτό έργο, είναι η λυδία λίθος για τους χορογράφους, τους χορευτές και τις χορεύτριες. Κάθε παράστασή του αποτελεί καλλιτεχνικό γεγονός και τα καλύτερα μπαλλέτα του κόσμου, από το μπαλλέτο της Όπερας του Παρισιού, τον περασμένο αιώνα, ως τα Αυτοκρατορικά Μπαλλέτα της Πετρούπολης και τα Μπαλλέτα του Ντιαγκίλεφ κι' ως τα Μπαλλέτα του Σάντλερς Ουέλλς και τα Μπαλλέτα Μπολσόι σήμερα, με τη «Ζιζέλλ» κάνουν την αποφασιστική επίδειξη της αξίας τους.

Όλες οι μεγάλες χορεύτριες, από την Καρλόττα Γκριζι ως την Ουλάνοβα, καθιερώθηκαν με το ρόλο τους στη «Ζιζέλλ». Η «Ζιζέλλ», σαν χοροδράμα, απέλευθέρωσε το μπαλλέτο από την παγερή κομπόχη και τον άψυχο φαρμαλισμό που ήταν τα κύρια γνωρίσματά του στον 17ο και 18ο αιώνα και του έδωσε καινούργια ζωή, ανθρώπινο περιεχόμενο, πλούσια έκφραση και φτερά!

Η «Ζιζέλλ» συνδέεται στενά με μιά από τις πιο ζωηρά προσωπικότητες του Ρωμαντισμού, το Θεόφιλο Γκωτιέ. Ποιητής, μυθιστοριογράφος, τεχνοκρίτης, φίλος των ζωγράφων και των μουσικών, επαναστάτης σε όλα, πρωτοπαλλήκαρο στην περίφημη «Μάχη του Έρνάν», θεωρητικός του ρωμαντισμού σαν λογοτεχνικού και καλλιτεχνικού κινήματος, ο Γκωτιέ είναι ο πραγματικός ανακαινιστής του μπαλλέτου, όπως το ξέρουμε στη σημερινή του μορφή. Είναι ο πατέρας του ρωμαντικού μπαλλέτου και ο πρόδρομος του Ντιαγκίλεφ. Ένα χοροδράμα «Η Συμφωνία» (1830), έκανε τον Γκωτιέ να ενδιαφερθεί για το μπαλλέτο. Αυτό κα-

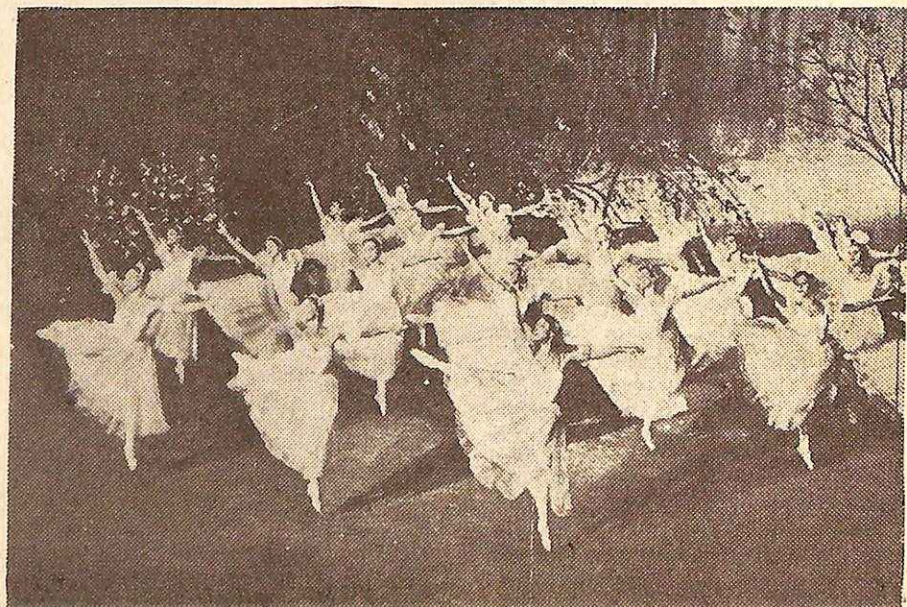
κα μαρμαρίνες και χρυσές κατοικίες των Ολυμπίων εξαφανίσθηκαν κάτω από τη σκόνη της εγκαταλείψεως και δεν υπάρχουν πια παρά μόνον τα ρωμαντικά δάση κι' οι κοιλάδες που φωτίζονται από το σαγηνευτικό γερμανικό σελινόφωτο στις μπαλλάντες του Χάινε. Ολόκληρος ο ρωμαντισμός, με το πάθος και την ονειροπόλησή του, βρίσκεται στη φράση αυτή του Γκωτιέ.

Τα δυο θέματα της «Ζιζέλλ»

Η «ΣΥΛΦΙΔΑ», όμως — ένα χοροδράμα, με μουσική του Στράτςχοφφερ, που αργότερα οι «Συλφιδες», με μουσική από συνθέσεις του Σοπέν, δανείστηκαν το όνομά του και διατήρησαν την ουσία του — δεν ήταν παρά μια άρχη. Ως ένα βαθμό χρωστούσε τη θριαμβευτική επιτυχία της στην Ταλιόνι, για την οποία έγραφε ο Ζυλ Ζανέν: «Ηταν τόσο χλωμή, ήταν τόσο άγνη και τόσο θλιμμένη... Κανένας, όμως, δεν μπορούσε να πει πόσο πόνο ή Ταλιόνι ήξερε να βάζει στην απόληξη του δράματός της: θάλεγε κανένας πώς ήταν η αγωνία ενός ωραίου κρίνου — πέθαινε σιγά-σιγά, αργά, με αέρινο θάνατο...». Ήταν το προίμιο ενός μεγαλύτερου και διαρκέστερου έργου, της «Ζιζέλλ».

Η «Ζιζέλλ» (1841) ένα μπαλλέτο σε δύο πράξεις, είχε βασισθεί από τον Γκωτιέ και τον Κοράλλι, το χορογράφο της, σ' ένα θέμα που το είχε υποβάλει ο μεγάλος Γερμανός ρωμαντικός ποιητής Έρρίκος Χάινε. Πρώτη δημιουργήσε το ρόλο της «Ζιζέλλ» η Καρλόττα Γκριζι, η διάδοχος της Ταλιόνι, για την οποία έγραφε ο Γκωτιέ: «Η Καρλόττα Γκριζι, που την βοήθησε ικανά, έκανε τη δεύτερη πράξη του μπαλλέτου ένα είδος ζωντανού ποιήματος, ένα είδος χορογραφικού ελεγείου με θαύτατο δραματικό πε-

Μια σκηνή από τη δεύτερη πράξη του χοροδράματος «Ζιζέλλ»: ο χορός των ξωτικών. (Από το Μπαλλέτο Μπολσόι)

ριεχόμενο και συνάμα με άδρδ αίσθημα, έτσι που αρκετά μάτια στην αίθουσα δούρκωσαν από συγκίνηση ενώ δεν περιμέναν παρά μόνο ένα θαυμάσιο χορό».

Με τη «Ζιζέλλ» ο χορός έπαυσε να είναι μόνο τεχνική. Γινόταν αίσθημα και συγκίνηση. Αυτή ήταν η επανάσταση που έκανε στην ιστορία του μπαλλέτου.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του έργου αυτού, είναι ότι η «Ζιζέλλ» αποτελεί εξαίρεση του κανόνα ότι η ζωή ενός χοροδράματος υπαγορεύεται από τη μουσική του.

Η «Ζιζέλλ» πρωτοπαίχθηκε το 1841 και βρίσκεται από τότε στο ρεπερτόριο κάθε χορευτικού συγκροτήματος μολονότι η μουσική του Άνταμ — καινοτομία για την εποχή της — δεν παρουσιάζει δικό της ενδιαφέρον. Ο λόγος της μακροβιότητάς της είναι η εμπνευσμένη έκλογη του θέματος από τον Γκωτιέ. Η «Ζιζέλλ» είναι ένα δραματικά συμπεκνωμένο παράδειγμα του ότι υπάρχει καλύτερο στο ρωμαντικό μπαλλέτο.

Η κάθε μία από τις δυο πράξεις της έχει το θέμα της: η πρώτη, το κορμί κι' η δεύτερη το πνεύμα. Ακόμα περισσότερο η πρώτη σκηνή έχει έντονες αντιθέσεις διαθέσεως ανάμεσα στην ξέγνοιαστη, άθωα εὐθυμία και σε μία βαθειά λύπη, που απολήγει σε τρέλλα κι' αυτοκτονία. Έτσι η δραματική μπαλαρίνα — η πρώτη χορεύτρια — έχει, οτι χρειάζεται για να εκφραστεί. Και δεν υπήρξε μεγάλη μπαλαρίνα που να μην έδωσε την καλύτερη έκφραση του εαυτού της στο ρόλο της «Ζιζέλλ».

Η «Ζιζέλλ», που είναι η ίδια η ουσία του ρωμαντισμού, ονομάζεται συχνά κλασικό μπαλλέτο. Δραματικά, μουσικά και σκηνικά είναι ρωμαντικό έργο, με τα ξωτικά και το θέμα της, αλλά η τεχνική του χορού είναι κλασική. Η πρωταγωνίστρια της, λοιπόν χρειάζεται, ανάμεσα σ' άλλα ουσιαστικά προσόντα, την άμεγαν διαστη τεχνική της «μπαλαρίνας άσσο-λούτα».

Το περίεργο είναι ότι δεν έχουν βρεθεί ως τώρα δυο κριτικοί που να έχουν συμφωνήσει ποιά υπήρξε η τέλεια Ζιζέλλ: ίσως να μην υπάρχει τέλεια Ζιζέλλ! Γιατί η τέλεια Ζιζέλλ πρέπει να είναι ένα σύνθετο πρόσωπο, καμωμένο από τρεις χορεύτριες: την εὐθυμη, την τραγική και την αιθέρια. Και για μόνο το λόγο αυτόν το υπερανωτό αυτό έργο, είναι το χοροδράμα που συζητείται περισσότερο και το πιο απαραίτητο στο ρεπερτόριο κάθε μπαλαρίνας.

Οι ρόλοι της «Ζιζέλλ»

Η «ΖΙΖΕΛΛ» πρωτοπαίχθηκε στις 28 Ιουνίου 1841, στο Παρίσι. Είναι εμπνευσμένη από μια περικοπή του διβλίου του Χάινε «Περί Γερμανίας», που περιγράφει το θρύλο ότι άρραδωνισμένες κοπέλλες, που πέθαναν πριν από την ημέρα του γάμου τους, ξαναγυρίζουν, σαν ξωθιές και χορεύουν στο άγνιο σελινόφωτο.

Στην πρώτη πράξη, η Ζιζέλλ, μία χωριατοπούλα, αυτοκτονεί μ' ένα σπαθί όταν ανακαλύπτει ότι ο έραστής της, ο Άλμπρεχτ, την έχει απατήσει. Στη δεύτερη πράξη, θγαίνει από τον τάφο της και χορεύει με τις ξωθιές και με τον έραστή της, που την ξαπλώνει στο χώμα, όταν αρχίσει να ξημερώνει. Το μπαλλέτο αυτό απαιτεί τη δραματική δύναμη της χορεύτριας στην πρώτη πράξη και την τεχνική και την ευαισθησία της στη δεύτερη. Ο ανδρικός ρόλος του Άλμπρεχτ — του άπιστου έραστή — έχει

κι' αυτός το ενδιαφέρον του, παρά τη γνωστή αντιπάθεια του Γκωτιέ για τους άνδρες χορευτές. Ο μεγάλος Νιζίνσκι έδειξε όλες τις δυνατότητες του ρόλου και, στην εποχή μας, ο Σερζ Λιφάρ υπήρξε περίφημος Άλμπρεχτ. Η σύντομη σκηνή, όπου προχωρεί στο δάσος για να βάλει λουλούδια στον τάφο της Ζιζέλλ — ένας περίπατος επάνω στη σκηνή — είναι ικανή ν' αναδείξει την αξία ενός χορευτή.

Οι περιφημότερες «Ζιζέλλ» υπήρξαν οι: Γκριζι (1841) Γκράν, Τσερίτο, Έσλερ (1843), Μπογκνάνοβα (1856), Φερ-

φε: «Στις γυναίκες η λογική είναι στην καρδιά: πληγωμένη καρδιά, πειραγμένο μυαλό. Η Ζιζέλλ χάνει τα λογικά της. Δεν αφήνει όμως τα μαλλιά της να πέφτουν άτακτα, ούτε χτυπά το μέτωπό της όπως μια ήρωίδα μελοδράματος: η τρέλλα της είναι ευγενική, όσο και η ίδια».

Ο δεύτερος χορευτικός ρόλος στη «Ζιζέλλ», της βασίλισσας των ξωτικών, είναι μάλλον άχρηστος. Απαιτεί μία τεχνική που να στηρίζεται στη δύναμη, τη δεξιότητα και την άντοχή, καθώς και μία ισχυρή προσωπικότητα, που ωστόσο πρέ-

Η Γκαλίνα Ουλάνοβα στο ρόλο της Ζιζέλλ.

ράρις (1859), Ροζάτι (1862), Μουράδισβα (1862), Ζίνα Μεράντ (1863), Γκράν-τωβ (1866), Βαζέμ (1878), Γκορσένκοβα (1884), Μπεσσόν (1887), Γκριμάντι (1899), Πρεομπράζενσκα (1899), Ζαμπέλλι (1901) και, στον αιώνα μας, Παύλοβα, Καραβίνα, Σπεσίβσεβα, Ουλάνοβα, Μάρκοβα, Νεμιστίνοβα, Φοντέν, Τουμάνοβα, Σωδριέ, Νταρσονόβα, Βυρούνοβα, Γκρέυ, Γκίλμωρ, Στρούποβ, Γκόλντουϊν και Μπεριόσοβα.

Η κάθε μία απ' αυτές έδωσε κάτι δικό της που έδωσε ζωή στο διειρο του Γκωτιέ. Από τις μεγάλες χορεύτριες που ζουν σήμερα, οι περιφημότερες Ζιζέλλ είναι οι Ρωσίδες Τουμάνοβα και Ουλάνοβα, οι Άγγλίδες Άλνισα Μάρκοβα και Μάργκοτ Φοντέν και η Γαλλίδα Υβέττ Σωδριέ — που πραγματοποιούν αυτό που ωραματίσθηκε ο Γκωτιέ, όταν έγρα-

πει να επισκιασθεί ολότελα τη στιγμή που η Ζιζέλλ θγαίνει από τον τάφο. Η Ρουθ Φρέντς, η Νταλινόβα, η Μπερλν Γκρέυ και η Μάρτζορι Ταλτσέφ έχουν διακριθεί στον ρόλο αυτό.

Ο Γκωτιέ θεωρούσε σημαντικό το ρόλο της πριγκίπισσας Μπατίλδης — αυτής που ξελογιάζει τον Άλμπρεχτ και τον παίρνει από τη Ζιζέλλ — που τον έβλεπε ότι αποτελεί δραματική αντίθεση με το ρόλο της άθωας Ζιζέλλ. Είχε γράψει, μάλιστα, κι' ένα ποίημα «στην πριγκίπισσα Μπατίλδη»:

«Και τότε φανερώνεσαι, υπέροχη κυνηγός που σέρνεις το βελούδο σου στο βελούδο της χλόης».

Σήμερα, όμως, ο ρόλος αυτός θεωρεί-

Κάθε σταγόνα νερού που καταναλίσκεται από κάθε ζωντανό πλάσμα στην Αίγυπτο προέρχεται από το Νείλο. 'Απ' αυτό το θεοποιημένο ποτάμι εξαρτάται ή ζωή τριάντα εκατομμυρίων ανθρώπων. Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι τον έξευμένιζαν ρίχνοντας στα θολά νερά του την όμορφότερη παρθένα τους. 'Αλλά και σήμερα όποιος ταξιδεύει στο Νείλο δέν μπορεί ν' αποφύγει την έντύπωση της ζωντάνιας του. 'Ο Λευκός Νείλος και ό Γαλάζιος Νείλος ξεκινάνε ό ένας από την καρδιά της 'Αφρικής, ό άλλος από την Αιθιοπία, για νά ένωθούν σέ γάμους κοντά στο Χαρτούμ...

Τα θολά νερά του ΝΕΙΛΟΥ

«'Αν ό Νείλος ξεραθεί αύριο τό πρωί ή Αίγυπτος δά πεδάνει αύριο τό βράδυ» (ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗ ΠΑΡΟΙΜΙΑ)

Δέν είναι έκπληκτικό ότι κανένας Αιγύπτιος δέν ξεχνάει αυτή τή φοβερή αλήθεια: Σέ κάθε έφτά σταγόνες νερού του Νείλου που φτάνουν στην Αίγυπτο, οι έξη έρχονται από την Αιθιοπία. Και δέν είναι δύσκολο νά καταλάβουμε ότι από τά πανάρχαια χρόνια οι Αιγύπτιοι ζουν με τον εφιάλτη ότι κάποια μέρα οι Αιθίοπες θα καταφέρουν νά φράξουν ή νά μεταστρέψουν την κοίτη του Νείλου. 'Επί αιώνες, οι ήγεμόνες της Αίγυπτου πλήρωναν φόρο στους βασιλιάδες της Αιθιοπίας για νά τους πείσουν νά μην κάνουν κατάχρηση του δικαιώματος ζωής και θανάτου, που είχαν πάνω στην Αίγυπτο.

Μόνο στα τελευταία πενήντα χρόνια ή Αίγυπτος ελευθερώθηκε κάπως άπ' αυτό τον εφιάλτη, χάρη σέ δυό διεθνείς συνθήκες. Τό 1902 ή 'Αγγλία άπ' όποχρέωσε την Αιθιοπία νά υπογράψει μιά συνθήκη, σύμφωνα με την όποια ή χώρα αυτή δέν είχε τό δικαίωμα νά κατασκευάσει τής άγγλικής κυψάρας πάνω στο Γαλάζιο Νείλο, χωρίς τή συναίνεση τής άγγλικής κυβερνήσεως. Και τό 1929 μιά άλλη συνθήκη μεταξύ 'Αγγλίας και Αιγύπτου, έξασφάλισε τους Αιγυπτίους από την πλευρά του Σουδάν: 'Η 'Αγγλία, σκευάσει κανένα έργο στο Νείλο, χωρίς την έγκριση τής Αιγύπτου.

'Η δεύτερη αυτή συμφωνία ίσχυσε ως τό 1956, όταν τό Σουδάν έγινε ανεξάρτητο. 'Η Αίγυπτος, που είχε υποστηρίξει την ανεξαρτησία του Σουδάν, δέν άργησε νά μετανοήσει: 'Η πρώτη πράξη του νέου κράτους, ήταν ν' άκυρώσει τή συνθήκη του 1929. 'Αλλά και ό Χαϊλέ Σελασιέ, δήλωσε πρόσφατα ότι θεωρεί «εσπερασμένη» τή συμφωνία του 1902. 'Ετσι, οι Αιγύπτιοι άρχισαν και πάλι νά αισθάνονται τή/δαμόκλειο σπάση πάνω άπ' τό κεφάλι τους.

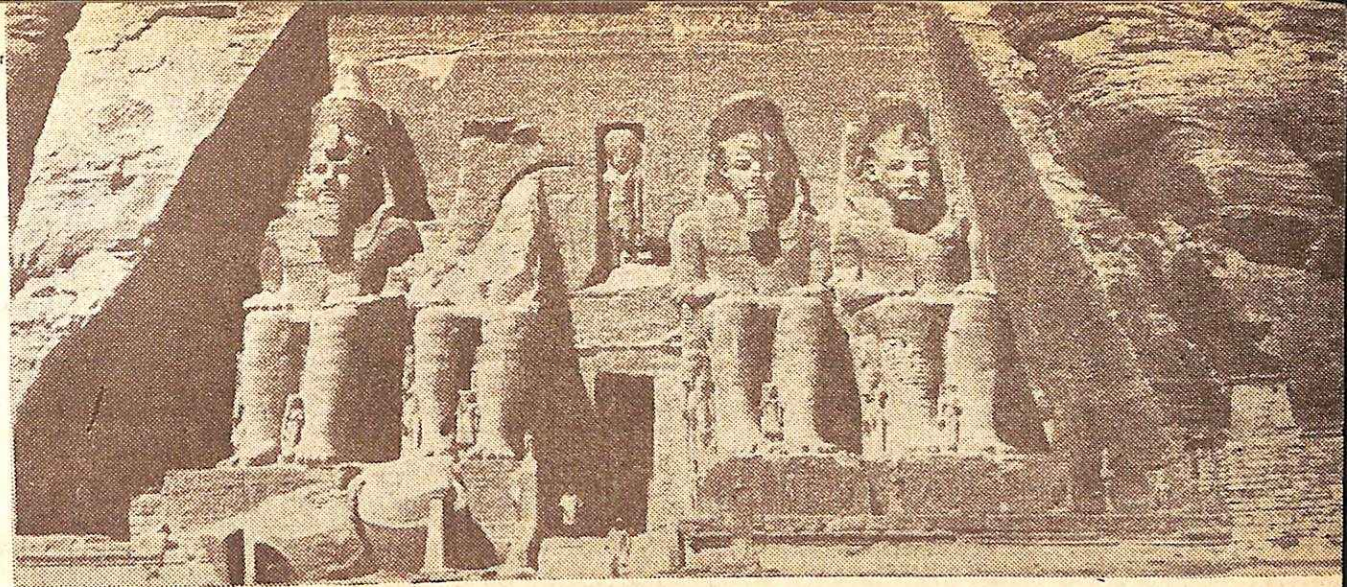
Στά χρόνια που άκολούθησαν ή κατάσταση ύπήρξε χαώδης ως πρós τό καθεστώς του Νείλου. 'Εκδηλώθηκε μιά ιδιαίτερα σοβαρή ένταση στις σχέσεις Αιγύπτου και Σουδάν, που είχε ως άφορμή τό περίφημο σχέδιο για τό φράγμα του 'Ασσουάν. Αυτό τό γιγαντιαίο έργο που θα έτελεσθεί τώρα με σοβιετική χρηματοδότηση, άποβλέπει στην άποθήκευση μεγάλων ποσοτήτων νερού στο αιγυπτιακό έδαφος και θα έξασφαλίσει τους Αιγυπτίους από τους ένδεχόμενους έκβιασμούς των γειτόνων τους. 'Αλλά τά νερά θα καλύψουν 150 χιλιόμετρα σουδανέζικου εδάφους και θα πνίξουν όριστικά την πόλη Ουάντι—Χάλφα, διώχνοντας από τις κατοικίες και τά χωράφια τους 55.000 Σουδανέζους. Τό έργο συνεπώς δέν ήταν δυνατό νά έκτελεσθεί, χωρίς την έγκριση του Σουδάν. Για νά δώσει την έγκρισή της ή κυβέρνηση του Σουδάν, ζητούσε νά διοχετευθεί στή χώρα μιά ποσότητα νερού πολύ μεγαλύτερη από κείνη που προεβλέπετο στή συνθήκη του 1929. 'Αλλ' εύτυχώς για την Αίγυπτο, τον περασμένο Νοέμβριο υπεγράφη μιά συμφωνία που θέτει τέρμα σ' αυτή τή διένεξη. Τό Σουδάν θα παίρνει 18 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερού κάθε χρόνο και ή Αίγυπτος θα πληρώσει τις άποζημιώσεις των κατοίκων τής Ουάντι—Χάλφα.

'Ετσι έκλεισε ακόμα ένα κεφάλαιο στην ιστορία του Νείλου. 'Αλλά θά είναι άραγε τό τελευταίο;

Στην καρδιά της 'Αφρικής, κοντά σέ μιά μικρή πηγή, υπάρχει ακόμα μιά παλιά λατινική έπιγραφή: CAPUT NILI MERIDIANISSIMUM, που σημαίνει, κατά λέξη, «μεσημβρινότερη κεφαλή του Νείλου». 'Εκεί, σέ ύψόμετρο 2.000 μέτρων, κοντά στή λίμνη Ταγκανίκα, στο ύπó έντολην έδαφος του Ρουάντα Ουρουντί, ξεκινάει μιά σταγόνα νερού για νά χυθεί, 6.700 χιλιόμετρα πιά πέρα,

Στόν αιγυπτιακό ναό του 'Αμπου Σιμπέλ τέσσαρα κολοσσιαία άγάλματα παριστάνουν τον Φαραώ Ραμσή τον Β'

στή λεκάνη τής Μεσογείου. Κι' άφού ή ζωή τριάντα εκατομμυρίων ανθρώπων εξαρτάται από τό Νείλο, κάθε σταγόνα νερού άποκτά πολιτική σημασία σ' όλο τό μήκος του έκπληκτικού δρομολογίου της.

Αυτό τό σαγηνευτικό ιερό ποτάμι έχει μιά μακρότατη ιστορία. 'Ο Νείλος έκανε την εμφάνισή του στα ιστορικά κείμενα περίπου έδω κι' έφτά χιλιάδες χρόνια κι' από τό σωτήριο έτος 641 ξέρουμε, χρόνο με τό χρόνο, τό ύψος των υδάτων του στο Κάιρο. 'Όταν τό έτήσιο ξεχείλισμα του καθυστερούσε οι Αιγύπτιοι, τρομοκρατημένοι, έρριχναν στα θολά νερά του την όμορφότερη παρθένα τους για νά τον έξευμένισουν. Τό έθιμο διατηρείται μέχρι σήμερα, τώρα όμως τό ποτάμι πνέυμα του άρκεϊται σ' ένα άνδρικό κελλο...

'Όποιος μελέτησε ή ταξίδεψε σ' αυτό τό ποτάμι δέν μπορεί ν' αποφύγει την έντύπωση τής ζωντάνιας του. 'Ο Νείλος φαίνεται σαν έμψυχο πλάσμα. Οι δυό κυριώτεροι κλάδοι του έχουν μιάν αυτόνομη ύπαρξη παλλόμενη από ζωή: 'Ο Λευκός Νείλος, έντονα θηλυκός, και ό Γαλάζιος Νείλος, άρρενωπός, ένώνονται σέ γάμους όργιστικούς κοντά στο Χαρτούμ του Σουδάν, 3.000 χιλιόμετρα από τή θάλασσα.

‘Ο Λευκός Νείλος

Ο ΛΕΥΚΟΣ Νείλος, που είναι ό πιά μακρýς από τους δυό, έχει πολλά «μειδώνυμα». Ξεκινώντας από την πηγή που αναφέραμε πιά πάνω, τρέφεται από παραποτάμους συνολικού μήκους 700 χιλιομέτρων και χύνεται στή λίμνη Βικτωρία, τή δεύτερη σ' έκταση λίμνη γλυκού νερού του κόσμου, τής όποιας δανείζεται τ' όνομα. 'Από κεί βγαίνει περνώντας από τό υδροηλεκτρικό φράγμα των καταρρακτών του 'Όουεν, που ή κατασκευή του συμπληρώθηκε μόλις τό 1954. 'Από τό σημείο αυτό ως τή Μεσόγειο (5.600 χιλιόμετρα) τό ποτάμι είναι πλεονστό στα δυό τρίτα του μήκους του.

Φεύγοντας από τή λίμνη Βικτωρία, τά νερά του Νείλου αϊχμαλωτίζονται σχεδόν άμέσως από τή λίμνη Κυόγκα, μιά περάστια έλώδη έκταση, μιά ξα αβρίσκουν τό δρόμο τους πρós τό βορρά στους καταρράκτες του Μάρτσινσον, ύψους 43 μέτρων, όπου τό γιγαντιαίο ποτάμι ύποχρεώνεται νά περάσει, άφρίζοντας και θρυχώμενο, από ένα στενό διάδρομο έξιμισι μέτρων. Πέρα από τους καταρράκτες άρχίζει ό πιά γοητευτικός περίπατος με ποταμόπλοιο που μπορεί νά προσφέρει ό Νείλος: μιά διαδρομή 270 χιλιομέτρων πρós τό βορρά, ως τά

σύνορα του Σουδάν. 'Ελέφαντες, λιοντάρια, δούβαλοι, ρινόκεροι και άλλα μεγάλα ζώα άφθονούν στις όχθες του. 'Υπάρχουν και μυριάδες κροκοδείλων, ιπποπόταμων, πελεκάνων και έρωδιών. Σαράντα χιλιόμετρα από τους καταρράκτες του Μάρτσινσον, ό Νείλος περνάει από τή λίμνη 'Αλβέρτου, που άνήκει κατά τό ήμισι στή Μ. Βρετανία και κατά τό άλλο ήμισι στο Βέλγιο. Βγαίνει από κεί με τ' όνομα Νείλος 'Αλβέρτος.

Μά τό ειδυλλιακό ταξίδι τελειώνει άπóτομα στα σύνορα τής Ουγκάντας και του Σουδάν. 'Επί 160 χιλιόμετρα οι χαμηλοί καταρράκτες έμποδίζουν τή ναυσιπλοία. Αυτό είναι τό τελευταίο τμήμα του ποταμού όπου κυματίζει ακόμα ή άγγλική σημαία. Πιά κάτω, ή Αίγυπτος, τό Σουδάν και ή Αιθιοπία διεκδικούν με λύσσα τά νερά του.

'Ατμοκίνητα ποταμόπλοια κυκλοφορούν και πάλι στή Τζούμπα, ύψώνοντας περήφανα τή σουδανέζικη σημαία τους. 'Αλλά τό ποτάμι συναντάει σέ λίγο έναν έχθρό που τό έξουθενώνει: Τό πιά άπέραιτο και άδιεπέραστο τέλμα του κόσμου, τό Σούντ — από μιά άραδική λέξη που σημαίνει «φραγμός» — που δταν ό Νείλος είναι φουσκωμένος καλύπτει μιάν έκταση 40.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων (ίστη περίπου με την έκταση τής 'Ελβετίας). 'Ο Νείλος που τίποτα πιά δέν τον συγκρατεί, ξεπλώνεται έλεύθερα στην πεδιάδα, κατακερματίζεται σέ χιλιάδες ρυάκια, μέσα σ' έναν άκεανό από παπύρους, αυτά τά ψηλόλιγνα φυτά που σήμερα θεωρούνται άχρηστα, χρησιμοποιούν όμως άλλοτε στους Αιγυπτίους ως χαρτί γραφής.

Στό τέλμα του Σούντ ό Νείλος χάνει σέ ώρισμένες εποχές, τά δυό τρίτα του νερού του από την εξάτμιση και την άπορρόφηση των φυτών. 'Εξαντλημένος, βγαίνει τέλος από τό τέλμα για νά χυθεί στή μικρή λίμνη Νό. 'Από κεί ως τό Χαρτούμ (900 χιλιόμετρα) παίρνει πιά έπίσημως τ' όνομα «Λευκός Νείλος». Τά νερά του ποταμού Σομπάτ, από την Αιθιοπία, τον ένισχύουν. 'Ο ρους του γίνεται άργός, κοιμισμένος. Σέ ώρισμένα σημεία, φαίνεται έντελώς άκίνητος. 'Αλλ' άφού περάσει από τή χώρα των «άνθρώπων - πελαργών» — Ντίγκα, Νοουέρ και Τσιλουκ που έχουν τή συνήθεια νά στέκονται στο ένα πόδι στηριγμένοι σ' ακόντια τους — ό Λευκός Νείλος θά συναντήσει, τέλος, στο Χαρτούμ τό άγριο ταίρι του, τό Γαλάζιο Νείλο.

★

Ο ΓΑΛΑΖΙΟΣ Νείλος μοιάζει ελάχιστα με τό Λευκό Νείλο, αν εξαίρεσουμε τό γεγονός ότι γεννιάνται

και οι δυό σέ τόπους ιερούς. Οι Αιθίοπες πιστεύουν ότι τό άσημαντο ρυάκι άπό τό όποιο άρχίζει ό Γαλάζιος Νείλος, σέ ύψόμετρο 2.750 μέτρων, στην πιά άπόμερη γωνιά τής χώρας τους, είναι ένας από τους τέσσερις ποταμούς τής 'Εδέμ, που περιβάλλουν την «χώρα των Κούρ» (Αιθιοπία). Αυτό τό ρυάκι χύνεται στή λίμνη Τάνα που είναι ουσιαστικά ή πηγή του Γαλάζιου Νείλου, όπως ή λίμνη Βικτωρία είναι πηγή του Λευκού Νείλου.

'Αλλ' ενώ ό Λευκός Νείλος δέν άργεί νά ξεπλωθεί σέ χώρα έπίπεδη, ό Γαλάζιος Νείλος πέφτει σ' ένα βαθύ φαράγγι. Σέ μήκος 500 χιλιομέτρων, τό ποτάμι τρέχει ανάμεσα σέ βραχώδεις τοίχους που φτάνουν σέ ώρισμένα σημεία σέ ύψος 1.370 μέτρων. Κι' από τις δυό πλευρές, άλλα φαράγγια τον τροφοδοτούν σ' όλη τή διαδρομή του.

Αυτό τό μεγαλειώδες δίκτυο των φαραγγίων που έκτείνεται σέ 300.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, είναι έντελώς άγνωστο στους ξένους. Κανείς δέν άνέβηκε ποτέ τό Γαλάζιο Νείλο ως τή λίμνη Τάνα, ούτε με πλοίο, ούτε με άλλο μέσο. Και κατά πάσαν πιθανότητα κανείς δέν θα τό καταφέρει ποτέ. Τά βαθεία και άπóτομα φαράγγια διασφαυρώνονται και είναι άδύνατο νά χαραχθεί ένα μονοπάτι ανάμεσά τους. 'Η περιοχή είναι άκατοίκητη. 'Αγγλοι έξερευνητές είχαν κατασκευάσει χαλύδβδρια πλοία ειδικά για τό Γαλάζιο Νείλο. 'Αλλά ναυάγησαν όλα, προτού φτάσουν στον προορισμό τους.

Οι καταρρακτώδεις βροχές του καλοκαιριού συγκεντρώνονται στα δάση των φαραγγίων, φουσκώνοντας τά νερά του ποταμού. Κάθε χρόνο, οι χώρες που βρίσκονται βορειότερα περιμένουν άνυψωμένα νά μάθουν σέ πιά επίπεδο θ' άνέβουν τά νερά του Γαλάζιου Νείλου, γιατί άπ' αυτά εξαρτώνται οι εύεργετικές πλημμύρες που θα ποτίσουν τις διψασμένες αυτές περιοχές. 'Αλλ' όσο τό ποτάμι κυλάει στην Αιθιοπία, καμμία πρόβλεψη δέν είναι δυνατή. Μόνο στο Χαρτούμ θα γίνουν οι πρώτες ακριβείς μετρήσεις.

'Ο Λευκός Νείλος, όπως είπαμε, φτάνει στο Χαρτούμ κουρασμένος και ναυαγής. Τά ήσυχά νερά του δέν μεταφέρουν καθόλου ήλν και είναι σχετικώς καθαρά, γι' αυτό και ώνομάσθηκε «λευκός». 'Όσο για τό Γαλάζιο Νείλο, που μεταφέρει άφθονη λάσπη με τά όρμητικά νερά του, παρουσιάζεται στο ραντεβού του Χαρτούμ με χρώμα βαθύ σκολαπί. Γιατί ώνομάσθηκε γαλάζιος, κανείς δέν ξέρει.

'Όταν ό Γαλάζιος Νείλος βρίσκεται στο άνώτατο επίπεδό του, γύρω στις άρχές του Σεπτεμβρίου, ή συνάντηση των δυό ποταμών είναι ένα θέαμα τρομακτικό. 'Ο «σύζυγος» ρίχνεται πάνω στή σύ-

ζηγο» με τόση διαιότητα ώστε, επί τρεις σχεδόν μήνες, τὰ μανιασμένα νερά του Γαλάζιου Νείλου σχηματίζουν ένα αληθινό φράγμα που σταματάει τη ροή του Λευκού Νείλου, ο οποίος ξεχειλίζει.

Τὰ δύο ποτάμια βρίσκονται πιά σε μία κοίτη, αλλά για πολλά χιλιόμετρα τὰ νερά τους ξεχωρίζουν: Δεξιά, τὰ καφέ νερά του Γαλάζιου Νείλου, αριστερά τὰ διάφανα νερά του Λευκού Νείλου. Τρεκόσια χιλιόμετρα βορείως του Χαρτούμ, ο παραπόταμος Άτμπάρα έρχεται από την Αιθιοπία για νά ενισχύσει τόν ένοποιημένο Νείλο. Μένουν ακόμα 2.700 χιλιόμετρα ως τη Μεσόγειο και ο Νείλος πρέπει πρώτα νά περάσει από την πιο άγνη περιοχή του κόσμου, την έρημο της Νουβίας. Θα περάσει και από πολλούς καταρράκτες ώσπου νά φτάσει, τέλος, στο αίγυπτιακό έδαφος.

Από το σημείο αυτό, οι πλημμύρες συμβαίνουν κάθε χρόνο με μιάν ακρίβεια καταπληκτική. Από τ' αρχαία χρόνια, ή άρχή της πλημμύρας γιορτάζεται στη περιοχή του Καΐρου τὸ βράδυ της 17ης Ιουνίου. Τὸ ιερό ποτάμι δὲν κάνει ποτέ λάθος στην ήμερομηνία. Άλλ' αν ή μέρα είναι γνωστή, ή έκταση της πλημμύρας είναι ένα αίνιγμα που τίθεται κάθε χρόνο και κάθε χρόνο παραμένει αλυτο. Η Αίγυπτος θά ήταν παράδεισος, αν οι άνθρωποι μπορούσαν νά πνυδύψουν την έκταση της πλημμύρας: Θα είναι μέτρια κι' εύεργετική, ή θά είναι καταστρεπτική; Θα είναι υπερβολική ή θά είναι ανεπαρκής; Κανείς ως τώρα δὲν μπόρεσε νά επαναλάβει τὸ κατόρθωμα του διδλίκου Ιωσήφ που, αναλύοντας τὰ όνειρα του Φαραώ, πρόβλεψε τὰ έφια χρόνια της εϋμερίας (παχειές αγγελάδες) και τὰ έφτα χρόνια του λιμού (ιοχνές αγγελάδες).

Έδώ και χιλιάδες χρόνια, ή πλημμύρα του Νείλου σκεπάζει κάθε χρόνο τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις της Αιγύπτου μ' ένα λεπτό στρώμα ιλύος (ένος χιλιοστού περίπου) που έρχεται από την Αιθιοπία. Αυτή ή γόνιμη λάσπη που είναι ή βάση της γεωργικής εϋμερίας της Αιγύπτου, έχει συσσωρευθεί σήμερα σε ύψος δώδεκα μέτρων.

Μακρόστενη χώρα

Οι περισσότεροι ξένοι μαθαίνουν με έκπληξη, ότι ή σύγχρονη Αίγυπτος όχι μόνο έχει πάμει νά περιμένει με αγωνία της πλημμύρες του Νείλου, αλλά και τις θεωρεί μεγάλη συμφορά για τη χώρα. Αυτή ή μεταστροφή άρχισε νά εκδηλώνεται πριν από έκαστον σαράντα χρόνια. Από τότε, πολλοί παράγοντες την έχουν ενισχύσει, και ειδικότερα ο έμφύλιος πόλεμος των Ήνωμένων Πολιτειών. Όταν ο άποκλεισμός των Βορείων δὲν επέτρεπε πιά στα άγγλικά νηματοργεία νά τροφοδοτούνται με τὸ μπαμπάκι των Νοτίων Πολιτειών, ή Άγγλία άρχισε νά προμηθεύεται αυτή την πρώτη ύλη από την Αίγυπτο. Οι Αιγύπτιοι καλλιεργητές ανέκαυψαν ότι μπορούσαν νά επιταχύνουν τη παραγωγή με την τεχνητή άρδευση αντί νά περιμένουν την έτήσια πλημμύρα του Νείλου. Άλλά ο Νείλος εξακολουθεί νά πλημμυρίζει και ή λάσπη του φράζει τ' άρδευτικά κανάλια. Η ζημιά που προκαλεί έτσι δὲν αντιστοιχίζεται από τη γονιμότητα της ιλύος του. Σήμερα, μονάχα ένα μικρό μέρος της καλλιεργήσιμης γής εξαρτάται από τη «φυσική άρδευση» της πλημμύρας.

Έρουμε πως ή Αίγυπτος είναι μία

«ξερή» χώρα. Άλλά λίγοι άνθρωποι φαντάζονται πόσο «ξερή» είναι. Για νά τὸ καταλάβουμε άρκεί αυτό τὸ παράδειγμα: Σε μία μεγάλη περιοχή της νότιας Αιγύπτου, θά χρειάζονταν έξη-ηττα χρόνια για νά γεμίσει με νερό της βροχής ένα φλυτζάνι του τσαγιού στο ύπαιθρο! (Υποτίθεται, βέβαια, ότι τὸ νερό δὲν θά εξατμισθεί).

Η Αίγυπτος, λοιπόν, παίρνει από τὸ Νείλο κάθε σταγόνα νερού που καταναλίσκεται από κάθε ζωντανό πλάσμα στο έδαφος της — άνθρωπο, ζωο ή

ΖΙΖΕΛΛ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 11

ται ασήμαντος και ή αντίθεση έχει χαθεί. Οι άλλοι ρόλοι του χοροδράματος δὲν παρουσιάζουν ενδιαφέρον.

Ένα άδάνατο έργο

ΕΚΑΤΟΝ είκοσι χρόνια τώρα, ή «Ζιζέλλ» εξακολουθεί νά συγκινεί τὸ θεατή, όσο κανένα άλλο χοροδράμα. Η χορογραφία του έχει αλλάξει πολλές φορές από τὸ 1841, αλλά τὸ θέμα του μένει τὸ ίδιο: Ένας θρύλος όπως τὸν άφηγήθηκε ο Χάινε κι' όπως τὸν χρησιμοποίησε ο Γκωτιέ, δυο από τους πιο μεγάλους ποιητές του ρωμαντισμού.

Ο έρωτας κι' ο θάνατος είναι αυτό τὸ θέμα — τὸ αιώσιο θέμα των μεγάλων έργων. Στην Ιστορία της Τέχνης, ο χορός δὲν είχε ως τώρα μεγαλύτερη στιγμή από τη «Ζιζέλλ»: είναι ή κορυφαία δημιουργία του, που έπισκιαίζει όλα τὰ άλλα φημισμένα μπαλέτα: τις «Συλφιδες», την «Κοπέλλα», τη «Συλβία», τὸ «Ρωμαίος και Ιουλιέττα» και τόσα άλλα.

Ο χορός σήμερα, σαν τέχνη, έχει αλλάξει ριζικά απ' ότι ήταν στην εποχή του Γκωτιέ και της Ταλιόνι. Έχει παρυσυρθεί κι' αυτός από τὸ ρεύμα της μοντέρνας τέχνης και συχνά τὰ σύγχρονα μπαλέτα δὲν είναι παρά μιά σύνθεση από ακροβασίες, γυμναστική και μιμική, με ελάχιστο χορό. Έτσι, είναι πραγματική απόλαυση για τὸ μάτι και αγγαλλίαση για τὴν καρδιά μιά παράσταση της «Ζιζέλλ», όπου ο χορός ξέρει νά εκ-

φυτό. Δὲν είναι εκπληκτικό ότι τὰ 95% του πληθυσμού και τὰ 97% της γεωργίας απλώνονται σε μία λουρίδα εδάφους κατά μήκος του ποταμού. Η λουρίδα αυτή είναι συχνά στενότερη από έναμυο χιλιόμετρο και τὸ πλάτος της ποτέ δὲν ξεπερνάει τὰ δεκαπέντε χιλιόμετρα (έκτος από την περιοχή του Δέλτα). Μιά παλιά αίγυπτιακή παροιμία εκφράζει τη σκληρή αλήθεια: «Αν ο Νείλος ξεραθεί αύριο τὸ πρωί, ή Αίγυπτος θά πεθάνει αύριο τὸ βράδυ».

φράζει όλα τὰ αίσθήματα, νά γεννά όλες τις συγκινήσεις και συνάμα νά είναι μία αύστηρά πειθαρχημένη τεχνική.

Οι καλύτερες παραστάσεις της «Ζιζέλλ» σήμερα δίδονται από τὰ Μπαλέτα Μπολσσί, που διατηρούν τη χορογραφία του Πεπιτά — του μεγάλου δασκάλου — και μένουν πιστά στη ρωμαντική για τὸ θέμα και την κλασική για τὴν τεχνική παράδοση του έργου. Ο θρίαμβός του, πριν από τέσσερα χρόνια στο Λονδίνο και πέρσι στη Νέα Υόρκη, με Ζιζέλλ την Γκαλίνα Ουλάνοβα, ήταν πρωτοφανής κι' οι παραστάσεις αυτές των Μπαλλέτων Μπολσσί θεωρήθηκαν σαν ένα από τὰ μεγαλύτερα καλλιτεχνικά γεγονότα της εποχής μας.

Ο Ρωμαντισμός μας έχει αφήσει ένα τεράστιο λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό θησαυρό. Ένα μεγάλο μέρος του έχει ξεθωριάσει ή δὲν συγκινεί πιά την εποχή μας, που έχει άλλες ιδέες, άλλα αίσθήματα, άλλες διαθέσεις. Ο Λαμαρτίνος, ο Μυσέ, ο Μπαύρον, ο Νοβάλις, ο Μαντσόνι, ο Ντεβεριά μας φαίνονται ξεπερασμένοι, ο ίδιος ο ρωμαντισμός μας φαίνεται κάτι άπίστευτα παλιό, που δὲν έχει θέση στον καιρό μας. Ωστόσο, ή «Ζιζέλλ» επίζει. Έπισκιαίζει ακόμη και τώρα όλα τὰ σύγχρονα χοροδράματα, άρσει και συγκινεί, προσελκύει τὸ κοινό, γεμίζει χαρά κι' ένθουσιασμό τους θεατές του, μένει ένα έργο που διατηρεί όλη την πρώτη φρεσκάδα κι' όμορφιά του. Γιατί οι «μεγάλες στιγμές» της Τέχνης δὲν πεθαίνουν ποτέ.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

Η ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΣΚΙΜΩΩΝ

Ο κόσμος είναι επίπεδος και στηρίζεται σε τέσσερις ξύλινες κολώνες, από μία σε κάθε σημείο του ορίζοντα, λένε οι Έσκιμώοι...

Ο Τουλουγκάκι (τὸ κοράκι) είναι ο δημιουργός του κόσμου. Άνέβασε τη Γη από τὰ βάθη του ωκεανού, χώρισε τη μέρα από τη νύχτα κι' έφτιαξε τὸν άνθρωπο... Όταν ένας κυνηγός χαθεί, οι Έσκιμώοι λένε ότι έπεσε από τὴν άκρη του κόσμου στο χάος...

Ο ήλιος και τὸ φεγγάρι στηρίζονται στο ούράνιο τόξο. Ο ήλιος είναι θηλικός, τὸ φεγγάρι είναι άρσενικό. Κάποτε, λένε οι Έσκιμώοι, ο ήλιος και τὸ φεγγάρι ήταν παντρεμένοι, αλλά τσακώθηκαν για τὸν καιρό και χώρισαν. Ο άντρας (φεγγάρι) ήθελε τὸ καιρό ψυχρότερο, ή γυναίκα (ήλιος) τὸν ήθελε θερμότερο. Τὸ φεγγάρι χτύπησε τὸν ήλιο μ' ένα μαχαίρι κι' εκείνος έφυγε και πήγε νά μείνει κοντά στο ούράνιο τόξο. Τὸ φεγγάρι τὸν ακολουθούσε, αλλά δὲν μπόρει νά τὸν πλησιάσει γιατί δὲν άγαπάει τη ζέστη.

Στις εκλείψεις, λένε οι Έσκιμώοι, τὸ φεγγάρι κατεβαίνει απ' τὸν ούρανο και κλέβει σκυλιά και έλικυθα για νά ταξιδέψει. Τα σκυλιά, τὰ χιονοπέδιλα και κάθε ταξιδιωτικό μέσο πρέπει νά κρυφθούν καλά κατά τη διάρκεια της εκλείψης. Άν ένα σκυλί μένει στο ύπαιθρο, θά πεθάνει όπως οδήποτε.

Τὸ βόρειο Σέλας είναι πολὺ επικίνδυνο. Τα παιδιά πρέπει νά κρύβονται, γιατί οι άνθρωποι τ' ούρανο θά τους κόψουν τὸ κεφάλι για νά παίξουν ποδόσφαιρο... Τὸ βόρειο Σέλας φέρνει πονοκεφάλους και πόνους στο σέβερκο. Για ν' αποφύγει κανείς την κακή επίδραση, πρέπει νά τὸ γυρίσει την πλάτη και νά κουνάει ένα μαχαίρι πίσω του.

Εικόνες, ήχοι, συναισθήματα, φαινομενικά θαμμένα και ξεχασμένα απ' τη μνήμη, ξαναβγαίνουν στο φῶς μ' έναν ήλεκτρικό έρεθισμό που άσκειται σε ώρισμένα σημεία του έγκεφαλικού φλοιού: Ένας άσθενής ξανακούει μιά συναυλία που είχε άκούσει πριν από χρόνια και μιά ήλικιωμένη κυρία ξαναζει... την πρώτη νύχτα του γάμου της! Άλλ' ή μέθοδος των ήλεκτρικών έρεθισμών του έγκεφάλου δὲν είναι απλῶς ένα έπιστημονικό αξιοπερίεργο: Έχει γίνει πολύτιμο μέσο διαγνώσεως και θεραπείας άσθενειών, όπως ή έπιληψία και ή νόσος του Πάρκινσον...

Η ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΞΕΘΑΒΕΙ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Η μνήμη είναι μιά μαγνητοφωνική ταινία που τίθεται σε λειτουργία με ήλεκτρικούς έρεθισμούς

ΣΤΟ χειρουργείο του Νευρολογικού Ίνστιτούτου του Μοντρεάλ ο δρ. Ουίλντερ Πένφελντ, ένας από τους μεγαλύτερους νευροχειρουργούς του κόσμου, εκτελεί μιά χειρουργική επέμβαση στον έγκέφαλο ενός νεαρού που πάσχει από έπιληψία. Η επέμβαση έχει άρχισει πριν από δυο ώρες. Ο χειρουργός μουρμουρίζει μιά διαταγή κάτω από τη μάσκα του. Ο βοηθός τείνει σιωπηλά ένα μακρύ και λεπτό καθετήρα, που συνδέεται με καλώδιο από μιά πολύπλοκη συσκευή. Ο Πένφελντ άγγίζει με τὸν καθετήρα του ένα σημείο του έγκεφαλικού φλοιού.

Στη σιωπή της αίθουσας άκούεται μονάχα ο ελαφρὸς βόμβος του έγκεφαλογράφου, της συσκευής που καταγράφει σε μιά χάρτινη ταινία τὰ ρεύματα του έγκεφάλου. Ο νεαρός που έχειριζεται από τὸν Πένφελντ και τὸς βοηθούς του είναι ζύπνιος κι' έχει πλήρη συνείδηση αυτών που συμβαίνουν γύρω του, έφ' όσον ή επέμβαση εκτελείται μόνο με τοπική άναίσθησία.

Τώρα ο Πένφελντ πατάει ένα κουμπι κι' αφήνει τὸ ήλεκτρικό ρεύμα νά διατευθεί στην ακίδα του καθετήρα του. Σιωπή. Ο καθετήρας αλλάζει θέση. Νέος ήλεκτρικός έρεθισμός. Άκόμα τίποτα. Ο Πένφελντ αλλάζει και πάλι τη θέση της ακίδας. Ρεύμα. Ξαφνικά, μιά φωνή άκούγεται στην αίθουσα, ή λίγο βραχνή φωνή του νεαρού που λένε: «Κάποιος έπαιζε πιάνο...».

Ο Πένφελντ σηκώνει τὸν καθετήρα και τὸν άκουμπάει σ' ένα άλλο σημείο του έγκεφαλικού φλοιού. Και πάλι άκούγεται ή φωνή του άρρώστου: «Κάποιος συζητάει μ' έναν άλλο και προφέρει ένα όνομα... Είναι σαν όνειρο...». Σ' έναν τρίτο ήλεκτρικό έρεθισμό ο νεαρός φωνάζει: «Ω, τι όμορφο τραγούδι! Κάποιος τραγουδάει!» — «Ποιὸς τραγουδάει;» ρωτάει ο Πένφελντ. «Ακούω ένα τραγούδι απ' τὸ ραδιόφωνο...».

Έτσι, ο νευροχειρουργός Ουίλντερ Πένφελντ έγινε ο άρχαιολόγος του έγκεφάλου, ο άνθρωπος που ξεσκεπάζει ένα θαυμάσιο θαμμένο παρελθόν. Τὸ πεδίο των άνασκαφών του είναι ο έγκεφαλικός φλοιός και ο ήλεκτρικός καθετήρας είναι ή άξίνα και τὸ φτυάρι του...

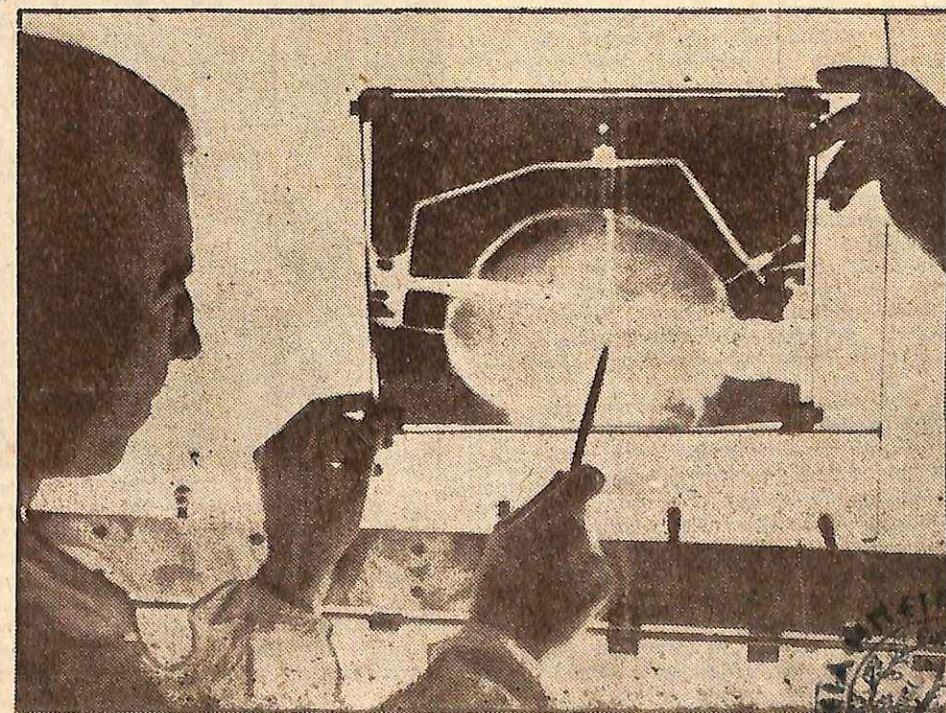
έρεθισμού. Άλλοι νευροχειρουργοί έπιβεβαίωσαν τις παρατηρήσεις του. Εικόνες και ήχοι, φαινομενικά θαμμένα και ξεχασμένα από τη μνήμη, ξαναβγαίνουν στο φῶς μ' έναν έρεθισμό που άσκειται σε ώρισμένα σημεία του έγκεφαλικού φλοιού. Ο δρ. Χάις που έφήρμοσε την ίδια τεχνική του έρεθισμού με ήλεκτρικούς καθετήρες, άκουσε έναν άσθενή του νά φωνάζει: «Ναί, ναί, γιατρέ, άκούω τώρα τὸς φίλους μου νά γελάνε! Τὸς είχα γνωρίσει στη Νότιο Άφρική...». Ένας άλλος άσθενής «άκουσε» ένα θαυμάσιο κοντσέρτο και μιά ήλικιωμένη κυρία ξανάησε τις συγκινήσεις της... πρώτης νύχτας του γάμου της!

Η εξήγηση που μπορούμε σήμερα νά δώσουμε σ' αυτό τὸ μηχανισμό της μνήμης, είναι ότι κάθε πράγμα που τέφτει στην αντίληψη των αίσθήσεων, καταγράφεται σε ώρισμένο σημείο του έγκεφάλου και παραμένει εκεί για πάντα, έστω και «ξεχασμένο». Ο ήλεκτρικός έρεθισμός έρχεται νά ξυπνήσει αυτό τὸ σημείο και τὸ ξαναφέρει στη μνήμη.

★

Η ΜΕΘΟΔΟΣ των ήλεκτρικών έρεθισμών του έγκεφάλου, που περιγράψαμε πιο πάνω, έχει σήμερα άποκτήσει τεράστια έπιστημονική σημασία.

Με τὸν ήλεκτρικό έρεθισμό, ξεθάβεται τὸ παρελθόν. Άλλά χρειάζεται μεγάλη προσοχή: πού θά γίνει ο έρεθισμός;

Δεν είναι απλώς ένα επιστημονικό αξιοπερίεργο. Με τους ηλεκτρικούς καθετήρες μπορούμε να εξερευνήσουμε, χιλιοστό προς χιλιοστό, όλες τις εγκεφαλικές λειτουργίες και να συνθέσουμε μια λεπτομερέστατη «τοπογραφία του εγκεφάλου». Ο έρεθισμός ώρισμένου σημείου του εγκεφαλικού φλοιού μπορεί να προκαλέσει την κίνηση ενός δακτύλου, τον πόνο, την ήδονή, την ανάμνηση.

Με τη μέθοδο αυτή εξερευνήθηκαν οι ψυχικές λειτουργίες του «θαλάμου», μιάς μάζας από φαϊά ουσία στο κέντρο του εγκεφάλου, που ρυθμίζει τη συναισθηματική ζωή μας. Επίσης, εντοπίστηκαν τα νευρικά κέντρα της πείνας και του ύπνου και άνακαλύφθηκε η ρυθμιστική ζώνη των ψυχικών μας διαθέσεων, της χαράς, της λύπης, του θυμού...

Οι επιστήμονες πειραματίστηκαν με κομμένα κεφάλια σκύλων, τα οποία κρατούσαν «ζωντανά» με τεχνητή κυκλοφορία του αίματος. Τα πειράματα επιβεβαίωσαν ότι ο έρεθισμός ώρισμένων κέντρων, προκαλεί στο ζώο εκρήξεις όργης: Τό κομμένο κεφάλι τρίζει τα δόντια του, γουρλώνει τα μάτια, οι τρίχες άνασηκωνονται! Τό φαινόμενο όνομάσθηκε «ψυχρή λύσσα», γιατί στόν έρεθισμό τών ρυθμιστικών κέντρων δέν συμμετέχουν οι άνώτερες εγκεφαλικές λειτουργίες τής σκέψης.

★
ΑΛΛΑ ή μέθοδος τών ηλεκτρικών έρεθισμών, δέν χρησιμοποιείται μονάχα γιά τήν εξερεύνηση τών ψυχικών λειτουργιών. Έχει γίνει ένα πολύτιμο μέσο διαγνώσεως καί θεραπείας ίσθενιών, πού ύπέρξαν επί αιώνας άλυτα προβλήματα γιά τήν Ιατρική.

Οι λεπτοί ηλεκτρικοί καθετήρες πού μπορούν τώρα νά εισαχθούν χωρίς κανένα κίνδυνο στήν εγκεφαλική μάζα, έντοπιζούν τις βαθιές αλλοιώσεις πού προκαλούν τις έπιληπτικές κρίσεις. Με τά σύγχρονα τελειοποιημένα τεχνικά μέσα, ή ανίχνευση τών άνωμαλιών αυτών γίνεται με μιάν ακρίβεια καταπληκτική.

Γύρω στό 1940, δυό 'Αμερικανοί, ό Σπίγκελ κι' ό Ουάϊς, κατασκεύασαν τήν πρώτη συσκευή γιά τήν εξερεύνηση τού ζωντανού εγκεφάλου. Σήμερα, ή συσκευή αυτή έχει έξελιχθεί στό αξιοθαύμαστο όσο καί πολύπλοκο μηχανήμα τού Γάλλου Ταγιαράς, πού έπιτρέπει τήν εξερεύνηση, με ακρίβεια κλάσματος τού χιλιοστού, όλόκληρης τής εγκεφαλικής μάζας. Μ' αυτό τό μηχανήμα, άφου μελέτησαν πρώτα επί δεκαετίες τις ψυχικές λειτουργίες τών ζώων, οι επιστήμονες άρχισαν νά συνθέτουν τήν ανθρώπινη «ψυχική φυσιολογία».

Με τά τελειοποιημένα αυτά όργανα, όταν έντοπισθεί ή εγκεφαλική άνωμαλία πού προκαλεί τά έκπληκτικά φαινόμενα, δέν χρειάζεται πιά νά καταφύγουμε στό νυστέρι τού χειρουργού. Μπορούμε νά εισαγάγουμε στό αλλοιωμένο σημείο ένα κόκκο ραδιενεργού χρυσού. Τά αλλοιωμένα κύτταρα καταστρέφονται καί τά έπιληπτικά συμπτώματα εξαφανίζονται.

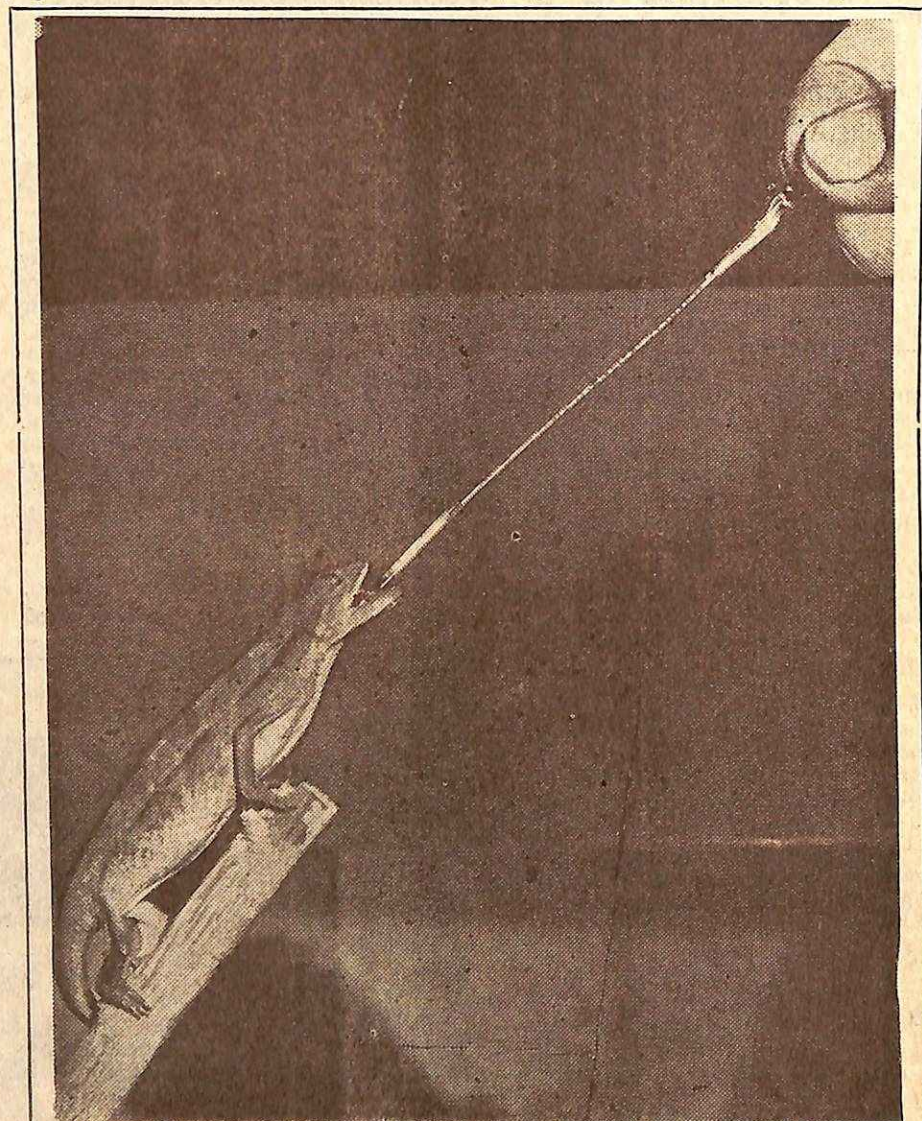
Η έπιληψία θεωρείται άρρώστεια σχεδόν άνίατη. Με τά μέσα πού διαθέταμε ως τώρα, μόνον ένας έπιληπτικός στούς πέντε παρουσίαζε κάποια βελτίωση. Τό ποσοστό τής θεραπείας είναι άσχημο. Σήμερα, με τούς ηλεκτρικούς καθετήρες τό ποσοστό αυτό, έλπίζεται ότι θ' αύξηθεί σημαντικά. 'Αλλ' οι έφαρμογές τής μεθόδου δέν περιορίζονται σ' αυτά.

★
Η ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ έπέμβαση με τούς ηλεκτρικούς καθετήρες μάς βοηθάει νά κατανικήσουμε τόν πόνο. Η μέθοδος εφαρμόζεται σήμερα μ' άπιτυχία

κατά τής φοδερής νευραλγίας τού προσώπου, μιάς από τις δδυηρότερες άρρώστειες τού ανθρώπου. 'Αλλ' ίσως, ή πιό έντυπωσιακή άτυχία τής άφορά τήν περίφημη νόσο τού Πάρκινσον, πού εκδηλώνεται με άκαμψία καί τρόμωση τού μυϊκού συστήματος τών άκρων.

Γράψαμε στό προηγούμενο τεύχος μας γιά τήν άρρώστεια αυτή πού θεωρείται άνίατη. 'Εδώ άξίζει ν' αναφέρουμε μιά έντελώς πρόσφατη περίπτωση, πού διαβάσαμε σε μιά επιστημονική επιθεώρηση τής 'Ιταλίας:

Ο βιολιστής πού παρουσιάσθηκε μιά μέρα σ' ένα νευροχειρουργικό κέντρο τού Μιλάνου, έπαυχε από τή νόσο τού Πάρκινσον καί ήξερε πώς ή καλλιτεχνική του σταδιοδρομία μπορούσε νά θεωρηθεί όριστικά καταστραμένη. 'Ωστόσο, ρώτησε τούς γιατρούς: «Μπορώ νά έλπίζω»; Οι γιατροί τού κέντρου τόν ένθεάρρυναν, τού εξήγησαν ότι εφαρμόζουν πειραματικά μιά νέα μέθοδο χειρουργικής έπεμβάσεως. Ο βιολιστής, πού είχε χάσει κάθε έλπίδα στίς κλασσικές μεθόδους θεραπείας, άπάντησε άδίσταχτα: «Είμαι έτοιμος»!

Η πραγματικά καταπληκτική αυτή φωτογραφία, πάρθηκε τή στιγμή πού ένας χαμαιλέοντας εξακοντίζει τή γλώσσα του καί πιάνει μιά μυϊά πού τήν κρατά ένας άνθρωπος στό δάκτυλό του. Η φωτογραφία αυτή είναι άποτέλεσμα μεγάλης ύπομονής: είναι ή 23η άπόπειρα. Οι προηγούμενες 22 απέτυχαν, γιατί ό χαμαιλέον δέν επιχείρησε νά πιάνει τή μυϊά. Ο χαμαιλέον είναι γαστός γιά τήν ιδιότητά του ν' αλλάζει χρώμα, άνάλογα με τό περιβάλλον. Έχει, όμως, κι' άλλες ιδιότητες καί μιά από αυτές είναι νά εξακοντίζει τή γλώσσα του μακριά καί νά πιάνει τή λεία του. Η γλώσσα εξακοντίζεται άν μέρει χάρη στήν ελαστικότητά της καί άν μέρει γιατί κενά σημεία της γυμνάζουν άμα καί προκαλούν διαστολή.

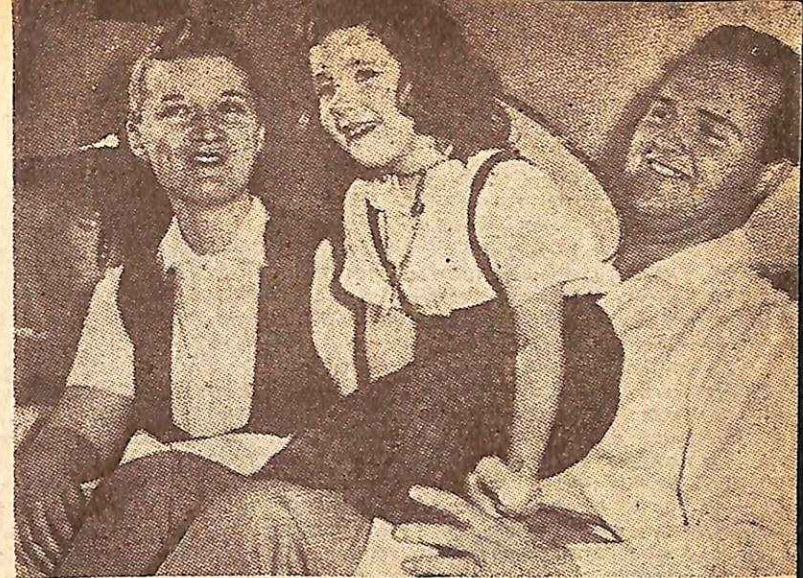
Στήν περίπτωσή του, ό καθετήρας έσπρωξε ως ένα σημείο τής φαϊάς ουσίας τού θαλάμου έναν άπειροάχιστο κόκκο ραδιενεργού χρυσού. Ο ραδιενεργός χρυσός δημιούργησε άμέσως στό καθωρισμένο σημείο μιά «θεραπευτική αλλοίωση» σε προύπολογισμένη άκτίνα τριών χιλιοστών. Η έπίδραση τής ραδιενεργείας δέν είναι θλαβερή, γιατί οι γιατροί έχουν ύπολοιεί τή διάρκεια καί τήν έκτασή της.

Η έπέμβαση έγινε τό πρώι. Τό θράδυ τής ίδιας ήμέρας, ό βιολιστής έδειξε στό γιατρό τά χέρια του: «Δέν τρέμω πιά! Μήπως όνειρεύομαι»; Έπειτα από λίγες μέρες μπορούσε νά περπατάει με άνεση κι' εύκνησία. 'Αλλά καί οι ίδιοι οι γιατροί έξεπλάγησαν όταν, λίγες ώρες μετά τήν έπέμβαση τόν είδαν νά τρώει μόνος του τή σούπα, χωρίς νά τή χύνει, ενώ πρίν χρειαζόταν νά τόν ταΐζουν σάν μωρό παιδί...

Λίγους μήνες άργότερα, ό νεαρός βιολιστής προσκάλεσε όλους τούς γιατρούς τού νευροχειρουργικού κέντρου να παρευρεθούν στό πρώτο του κοντσέρτο.

Η ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΝΟΣ ΟΡΦΑΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ-ΘΑΥΜΑΤΟΣ

Η 'Αλίκη - Μαρία, σε ηλικία τεσσάρων έτών είναι σχεδόν μιά μεγαλοφυΐα. Οι θετοί γονείς της είναι άνθρωποι άπλοι καί τίμιοι, αλλά χαμηλού πνευματικού επιπέδου. Καί ή έπιτροπή περιθάλψεως άνηλίκων θέλει νά τούς πάρει τήν 'Αλίκη-Μαρία γιατί τό πνευματικό τους περιβάλλον δέν είναι κατάλληλο γιά τήν ανάπτυξη μιās μεγαλοφυΐας. Έτσι τ' όρφανό κινδυνεύει νά ξεριζωθεί από τή μόνη οικογενειακή έστία πού γνώρισε...

ΣΤΗΝ πολιτεία τής Νέας 'Υερσέης, πρίν από τέσσερα χρόνια, ή οικογένεια Κόμπς μ' όλο πού είχε κιόλας δυό παιδιά, ζήτησε νά υιοθετήσει κι' ένα τρίτο. Η έπιτροπή περιθάλψεως άνηλίκων τής πολιτείας παρέδωσε δοκιμαστικά στην οικογένεια Κόμπς ένα όρφανό κοριτσάκι δέκα μηνών. Λεγόταν 'Αλίκη Μαρία καί είχε περάσει κιόλας από δυό οικογένειες, τις όποιες ή 'Επιτροπή, έπειτα από μικρή δοκιμή, είχε κρίνει άκατάλληλες γιά νά υιοθετήσουν όριστικά τή μικρή όρφανή.

Η οικογένεια Κόμπς φαινόταν ότι συγκεντρώνει όλες τις απαραίτητες προύποθέσεις πού θα μπορούσαν νά εξασφαλίσουν τήν όμαλή ανάπτυξη τού παιδιού. Ο Κ. Κόμπς ήταν εργάτης μεταλλουργίας, είχε σταθερή δουλειά καί άμοιδή 120 δολλαρίων τήν έβδομάδα. Η Κ. Κόμπς ήταν μιά καλή νοικοκυρά με έντονο μητρικό ένστικτο. Η μικρή 'Αλίκη Μαρία θα εύρισκε τέλος εκείνο πού ή ζωή της είχε άρνηθεί από τή γέννησή της: τή θαλπωρή μιās οικογενειακής έστίας...

Καί όμως, φαίνεται πώς οι περιπέτειες τής άτυχης μικρής τώρα μόλις άρχίζουν. Ποίν από μερικές ήμέρες ή 'Επιτροπή περιθάλψεως άνηλίκων τής Νέας 'Υερσέης άπεφάσισε πώς ή οικογένεια Κόμπς δέν είναι κατάλληλη γιά νά εξασφαλίζει τό μέλλον τής 'Αλίκης Μαρίας. Η μικρή όρφανή θα πρέπει ά υιοθετηθεί από μιάν άλλη οικογένεια. Έτσι, σε ηλικία τεσσάρων έτών, ή 'Αλίκη Μαρία κινδυνεύει νά χάσει τή μόνη οικογένεια πού γνώρισε στή ζωή της καί, ούσιαστικά, νά μείνει γιά δεύτερη φορά όρφανή.

★
ΤΙ έχει συμβεί; Μήπως τό ζεύγος Κόμπς πρόκειται νά χωρίσει; Μήπως ή Κ. Κόμπς μεταβλήθηκε ξαφνικά σε μέγαιρα;

Τίποτα άπ' όλα αυτά. Η οικογένεια Κόμπς έχει μείνει όπως ήταν πάντα. Καί φαίνεται πώς αυτό ακριβώς είναι τό «σφάλμα» της: Είναι πολύ άπλη, πολύ άμόρφωτη καί πολύ φτωχή γιά νά υιοθετήσει τήν 'Αλίκη Μαρία. Γιατί ή 'Αλίκη Μαρία

χε ούτε ένα βιβλίο. Η μόνη «πνευματική τροφή» τής οικογένειας ήταν μιά λαϊκή έφημερίδα καί ή τηλεόραση. Η 'Επιτροπή τρομοκρατήθηκε. Πώς ήταν δυνατόν ν' άναπτυχθεί ένα τόσο έξαιρετικό παιδί σ' αυτό τό αντιπνευματικό περιβάλλον; Οι

ρεύθηκε άποκλειστικά από τό συμφέρον τής μικρής καί όχι από «πνευματικό σνομπισμό». Έκτός αυτού, αν είναι αλήθεια ότι πολλές μεγαλοφυΐες άναπτύχθηκαν σε περιβάλλον διανοητικώς κατώτερο, ποίός μπορεί νά βεβαιώσει, αν δέν ύπέρξαν άλλες τόσες πού «θάφτηκαν» έπειδή δέ βρήκαν τό κατάλληλο περιβάλλον γιά τήν ανάπτυξη τους; Η οικογένεια Κόμπς ενδιαφέρεται μόνχα γιά τις έκπομπές τηλεόρασεως. Είναι αυτό τό κατάλληλο περιβάλλον γιά νά πάρει τή σωστή πνευματική κατεύθυνση ένα παιδί έξαιρετικά προικισμένο από τή φύση;

★
'Ωστόσο, έπειτα από τήν εύρύτατη δημοσιότητα πού δόθηκε στήν υπόθεση, λέγεται πώς ή 'Επιτροπή πρόκειται ν' άναθεωρήσει τήν άπόφασή της.

★
ΕΤΣΙ, ή 'Επιτροπή άποφάσισε ν' άφαιρέσει από τούς Κόμπς τήν κηδεμονία τής 'Αλίκης Μαρίας, πού δέν είχε ακόμα υιοθετηθεί έπίσημως.

Η οικογένεια Κόμπς, φυσικά, άντέδρασε καί προσέβαλε τήν άπόφαση στό δικαστήρια. Ο δικηγόρος της, ό Κ. Έπσάιν παρατήρησε, πολύ σωστά, ότι ή 'Αλίκη Μαρία δέ θα ήταν ή μόνη μεγαλοφυΐα πού άναπτύσσεται σ' ένα περιβάλλον διανοητικώς κατώτερο, αλλά τίμιο καί άρμονικό. 'Ανέφερε τό παράδειγμα τού 'Αβραάμ Λίνκολν, πού μεγάλωσε σε μιά καλύβα χωρικών. Καί θα μπορούσε άσφαλώς νά παραλαλασιάσει τά παραδείγματα: «Όλες οι μεγαλοφυΐες, ή σχεδόν όλες, ύπέρξαν άνώτερες από τό οικογενειακό, ακόμα καί τό κοινωνικό τους περιβάλλον, άλλ' αυτό δέν τις έμπόδισε ν' άναπτυχθούν».

Ο δικηγόρος τής 'Επιτροπής περιθάλψεως άνηλίκων άντέτεινε ότι ή άπόφαση τής 'Επιτροπής ύπαγο-

★
Η ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΗ αυτή υπόθεση ενός παιδιού πού πρέπει νά πληρώσει άκριβά τήν ιδιοφυΐα του μ' ένα ξεριζωμά από τή μόνη οικογενειακή έστία πού γνώρισε καί τό δρώμα αυτής τής άπλής καί τίμιας οικογένειας πού στιγματίζεται ως «διανοητικώς κατώτερη» καί πρέπει νά τιμωρηθεί γιατί έκανε άθέλημα τό σφάλμα νά υιοθετήσει μιά «μεγαλοφυΐα», θέτει επί τάπητος τό γενικώτερο πρόβλημα τών διανοητικώς πρώτων παιδιών.

Υπάρχουν παντού χιλιάδες οικογένειες πού αντιμετώπιζουν αυτό τό πρόβλημα. Μπορούν σ' ένα παιδί έστω καί μέτριας εύφυΐας ένας πατέρας μπορεί νά έχει τό πικρό συναισθήμα μιās κατωτέροτητας έπειδή δέν είναι σε θέση νά τό βοηθήσει στό μάθημά του. Αυτή ή διαφορά διανοητικού επιπέδου μεταξύ παιδιών καί γονέων δημιουργεί συχνά δυσάρεστες οικογενειακές καταστάσεις.

Υ.Γ. Τήν τελευταία στιγμή τηλεγράφημα από τή Νέα 'Υόρκη, άναφέρει ότι τό παιδί-θαύμα παραμένει όριστικά με τούς θετούς γονείς του.

Από τις στήλες αυτές, μιλήσαμε για ποιητές σύγχρονους της Έλληνικής Επανάστασης, ποιητές που έζησαν τότε — όταν η μητέρα της φυλής γεννούσε τις εθνικές μας μορφές, τη μία μεγαλύτερη από την άλλη. Μορφές του σπαθιού και μορφές της πέννας. Η ίδια μεγάλη ψυχή χειρίζεται και την πένα και το σπαθί, ή ίδια ψυχή και για τον ίδιο σκοπό. Μιλήσαμε για τον Κάλβο και για το Σολωμό, σύγχρονους και συμπολεμιστές του Μακρυγιάννη, του Κολοκοτρώνη, του Καραϊσκάκη — συμπολεμιστές με το δικό τους σπαθί. Ο Σολωμός κι' ο Κάλβος, ανήκουν σ' αυτούς, που γνωρίζουμε την ιστορία τους, που κάτω από τα κείμενά τους βρίσκεται σημειωμένο όνομα και επώνυμο, που μελέτησαν, έμαθαν γλώσσες, έγιναν αυτό που ήταν προορισμένοι από τη φύση τους να γίνουν. Πόσο όμως να ήταν εκείνοι που δεν έμαθαν ούτε την αλφαβήτα του Μακρυγιάννη, που δεν χάραξαν ούτε μία γραμμή, ενώ θα μπορούσαν να έχουν γράψει κι' αυτοί άριστουργήματα, να έχουν μείνει πίσω οι φωτογραφίες τους, να τους έχουν γίνει πορträτα, να τους γίνονται φιλολογικά μνημόσυνα από το έθνος; Πρόκειται για τους άγνωστους που μας άφησαν το νεοελληνικό μνημείο των δημοτικών μας τραγουδιών.

ΑΝΥΠΟΓΡΑΦΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

Του ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

νίζονται κι' αυτά για το έθνος. Κλαίνε και χαίρονται. Θαρρείς πως όλα έχουν μεταβληθεί σε μία ψυχή. Αυτή την ψυχή εκφράζει ο λαϊκός τραγουδιστής.

★

Τὰ δάση, τὰ βουνά, οι θάλασσες και οι άνθρωποι, έχουν γίνει το ίδιο πράγμα. Όλα σκέφτονται, όλα πολεμούν, όλα πονούν και χαίρονται:

Κλαίνε τὰ μαύρα τὰ βουνά, παρηγοριά (δεν έχουν) δεν κλαίνε για το ψήλωμα, δεν κλαίνε (για τὰ χιόνια) ή κλεφτουριά τ' αρνήθηκε και ροβόλαει (στούς κάμπους).

Βλέπουμε να έχουν όλα αδελφοποιηθεί, τὰ μαύρα βουνά να εκφράζουν τὰ αισθήματά τους, να κλαίνε απαρηγόρητα γιατί τὰ εγκατέλειψαν οι κλέφτες. Κι' αυτή την έννοια των έμψυχων και των άψυχων, δεν θα επιχειρήσει να την δώσει κανείς κι' αν επιχειρούσε δεν θα την έδινε, αν δεν ήταν μεγάλος ποιητής, αν δεν είχε κλείσει την Έλλάδα μες στην καρδιά του ως την τελευταία της πέτρα, ως το τελευταίο της χορτάρι. Ο άγνωστος ποιητής γίνεται σωστός άνθρωπος της ψυχής, του παράνομου, του καμηλού, του μεγαλείου και του δράματος του ξεκομμένου από τον κόσμο Κλέφτη που έχει καταφύγει στα βουνά και κάνει από κει τον πόλεμό του, διαλέγοντας ανάμεσα στα δύο. «Έλευθερία ή Θάνατος».

Δώδεκα χρόνους έκαμα στους κλέφτες (καπετάνιος), ζεστό ψωμί δεν έφαγα, δεν πλάγιασα (σε στρώμα, τον ύπνο δεν έχορτασα, του ύπνου τη

(γλυκάδα) το χέρι μου προσκέφαλο και το σπαθί (μου στρώμα) και το καριοφυλάκι μου σαν κόρη άγκαλιασμένο.

Δεν είναι εύκολο να δώσει κανείς αυτή την απάραση, αυτή την ανταλλαγή όλων των αγαθών της ζωής μ' ένα «καριοφυλάκι» που είναι γι' αυτόν τὰ πάντα: το ψωμί, το κρασί, ο ύπνος, ο πατέρας, η μητέρα, η αγαπημένη, ο κόσμος. Χωρίς την ελευθερία δεν αξίζει τίποτα. Μετά την ελευθερία έρχεται η ζωή κι' αυτό το «καριοφυλάκι» του την υπόσχεται. Ο κλέφτης εκπροσωπεί το έθνος, το όπλο του εκφράζει τη θέληση του έθνους, κι' είναι γι' αυτό ιερό, το ιερό απ' όλα τὰ ιερά, γιατί χωρίς αυτό τὰ άλλα ιερά δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν.

Σε σένα Μητρο μου γαμπρέ, Σταθούλα (ψυχογιέ μου, αφήνω τη γυναίκα μου, το δόλιο μου (το Γιόργη) που 'νε μικρός για φαμελιά κι' απ' άρματα δεν ξέρει. Και σὰ διαβεί τὰ δεκανιά και γίνει (παλληκάρη) έλάτε να ξεβάψετε τὰ δόλια τ' άρματα (μου) που τάχωσα στην έκκλησιά μέσα στο (έγιο βήμα, να μην τὰ πάρουν τὰ σκυλιά...

Αυτά τὰ άρματα τὰ ανυψώνει η λαϊκή μούσα, τὰ κάνει τὰ άγια των άγιων. Όποιος τὰ προσβάλλει, προσβάλλει το Θεό, προσβάλλει την πατρίδα, προσβάλλει τον βαθύ πόνο εκείνων που τὰ κρατούν στα χέρια τους. Κι' από την άποψη αυτή δεν νομίζω πως μπορεί να βρεθεί τραγούδι πιο εκφραστικό, από το τραγούδι της μάνας του Κίτσου. Ο ποιητής βλέπει του Κίτσου τη Μάνα, να κάθεται στην άκρη στο ποτάμι, να μαλώνει μαζί του και να τὸ πετροβολάει γιατί δεν την αφήνει να περάσει αντίπερα. Τη βρίσκουμε μέσα σ' αυτό το τραγούδι να κλαίει όχι για τον Κίτσο, αλλά τὰ τσαπράζια του: αὖ τις άσημοπιστόλες του. Μιά κι' ο Κίτσος έτσι κι' αλλιώς χάνεται, δὲ θάπρεπε να χαθούνε και τ' άρματα του μαζί του. Αυτός ήταν ο προορισμός του Κίτσου. Να σκοτωθεί για την πατρίδα.

Άλλος Κίτσος θὰ ρθει ύστερα να πάρει τη θέση του. Άλλα ο Κίτσος που θὰ τον διαδεχθεί, τι θὰ κάνει χωρίς άρματα. Πώς θὰ πολεμήσει; Απ' αυτά τὰ φτωχά άρματα κρέμεται η πατρίδα, μ' αυτά τὰ φτωχά άρματα παλεύει η έλληνική ψυχή, μ' αυτά εκφράζεται, μ' αυτά διε-

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 24

Τὸ κλεφτόπουλο

ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΔΙΑΜΑΝΤΙ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ

Αν είμαστε σήμερα έλεύθεροι, φυσικά τὸ χρωστάμε στο Εικοσιένα. Κι' όλοι μας νοιώθουμε βαρειά την όφειλή μας στους επώνυμους και άώνυμους πρωτεργάτες του Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Κανένας όμως δεν τους αγάπησε πραγματικά, δεν τους λάτρευσε όσο ο μεγάλος ιστοριοδίφης και προικισμένος δημοτικιστής πεζογράφος Γιάννης Βλαχογιάννης. Στην πολύχρονη προσπάθειά του, συστηματική και έρευνήτική όπως ταίριαζε σ' έναν εύσυνετο έπιστήμονα, χρωστάμε τὰ πιο αξιόλογα και τὰ πιο άποκαλυπτικά κείμενα του Εικοσιένα. Στον Βλαχογιάννη χρωστάμε τὰ άπομνημονεύματα του Μακρυγιάννη και του Κασμούλη, τὸ τεράστιο σὲ όγκο και άνεκτίμητο σὲ αξία άρχείο του Καραϊσκάκη κτλ.

Ζώντας, όσο κανένας Νεοέλληνας μέσα στην ατμόσφαιρα του Εικοσιένα, μιλώντας και καυγαδίζοντας — λὲς και τους είχε μπροστά του ζωντανούς — με τους Ἡρώες, ο Βλαχογιάννης έγραψε γι' αυτούς διηγήματα, ιστορίες, ανέκδοτα... Ένα από τὰ μικρά διαμάντια του είναι κι' αυτό που δημοσιεύουμε παρακάτω.

Η μέρα εκείνη ήταν πικρή. Κι' οι Κλέφτες που χαλάστηκαν πάντα θὰ τη θυμώνται.

Στὰ χέρια οι Κλέφτες σήκωσαν τον Καπετάνο, ασάλευτο με τη σπαθιά κατεβατή στο πρόσωπο και πολεμώντας ανηφόρισαν. Κι' έπιασαν τὸ καταράχι, και σταμάτησαν.

Οι Ἀρβανίτες δεν τους πήραν τὸ κοντό, γιατί τραγός κι' ο θρήνος ο δικός τους. Καὶ μοναχά του Καπετάνου τὸν Κλεφτὸν ο θάνατος, του ξακουστοῦ τ' Ἀρματαλοῦ — θάνατος που χρόνια τον παρακαλούσαν — έκανε τὸ κλάμα τους σὲ γέλιο να ξεσπάει κι' η σαλαγή του ν' αντηχεί, γιὰ νὸ φοβέρισμα στους Κλέφτες τὸς θλιμμένους.

Οι Κλέφτες όμως σώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνά τον Καπετάνο αντίκρυζαν τὸν ξαπλωμένο, που δεν έδειχνε ζωῆς σημάδι.

Η μέρα εκείνη ήταν πικρή. Κι' η μοῖρα τους έτσι ήτανε γραφτή. Ο Καπετάνος είχε καλέσει τὸς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο και γιὰ ζωή. Καὶ τώρα ο Ἀλιζόταγας, Ντερβέναγας σκληρός, όχτρος του καπετάνου, χαιρείται και χαμαρώνει.

— Ο ψυχογιός μου ποδναι; εἶπε. Τ' άρματα μου... πᾶν κι' αυτά; Πόσοι άπομείναμε;... Πεδάινω...

— Καρδιά, πατέρα, και θὰ ζήσεις! εἶπε ένα από τὰ παλληκάρια. Όσοι θαρρέθηκαν, τὸς πήραμε. (Ήταν ψέμα θλιβερό).

— Κι' ο ψυχογιός;... Κι' τ' άρματα; — Μᾶς λείπουν, κι' άλλοι δέκα άντάμα.

— .. Όλοι σὸν τόπο; — Μην τὸ λές! Ξέκοψαν από μᾶς εκεί που πάφανε τὸν πόλεμο. Κανένας δεν τὸς είδε. (Ήταν αληθινό).

Τότε τροχάλισαν από κοντὰ πόδια σιδερωμένα.. Κι' ο ψυχογιός σὲ λίγο, του Καπετάνου ο ακριβός, πούχε τη δόξα να φορεῖ του Καπετάνου τ' άρματα, δὲ θὲς στεκότανε σὸν Καπετάνο αντίκρυ, μαῦρος και φοβερός, σὰ Χάρος φοβερός και μαῦρος.

— Γεια και χαρά σου, Καπετάνε! φώναξε. Σαγόρασα τὸ αἷμα σου — ο Ἀλιζόταγας δὲ ζή! Τὸς βγήκα μπὸς κατέρι... Ἄμα σὲ πήραν οι σύντροφοι, δεν κρατήθηκα. Στὸ δρόμο τὸν πλατὺ τὸς βγήκα, και τὸς πέσαμε με τὸ σπαθί. Κι' οι Ἀρβανίτες σκόρπησαν. Κι' ο Ἀλιζόταγας γυμνός σὸ χῶμα κείται!

— Ὡρὲ, σηκώστε με! φωνάζει ο Καπετάνος. Τὶ λέει αυτός εκεί;

Τρομερή ήταν η ματιά σὸ ψυχογιό ριχτή. Κι' έτρεμε τώρα τὸ Κλεφτόπουλο μπροστά του.

— Ὡρὲ, ποῖς σοῦπε να τὸ κάμεις; ο Καπετάνος ρέκαζε. Ἀφού χαλάστηκα, πὼς θέλησες εὐν να με ντροπιάσεις; Ο Ἀλιζόταγας έτρεπε να ζήσει άνίκητος... Τὶ είναι που κρατᾶς;

— Είναι τὸ καρνοφίλι του και τ' άρματα του... και σου τᾶφερα...

— Πᾶρ' τα, πᾶρ' τα, μήτε να τὰ δῶ!... Τώρα, αφού έχεις άρματα, βγάλε τὰ δικά μου, που δὲ σοῦπρεπαν... Τέτοια τιμή γιὰ σένα είναι μικρή... Ἄλλα άρματα προτίμησες...

— Συμπάθα με, Καπετάνε! Ξέρεις αν κρατήσα την πίστη σι' άρματα σου, κι' αν τ' άτίμασα...

— Κι' ο Ἀρβανίτης, αν σὲ σκότωνε κι' έσένα, και σου τᾶπαινε...

— Δεν τὰ κρατούσα γιὰ γαμπρός. Τ' άρματα είναι γιὰ πόλεμο, και τὰ δοκίμασα!... Μὰ κείνα του Ἀρβανίτη τάχο ζηλέψει από καιρὸ γιὰ σένα, όχι γιὰ μένα, Καπετάνε. Και σου τᾶφερα...

— Δικά σου! Δεν τὰ θέλω! Και βγάλε τὰ δικά μου... Δεν άκούτε σεις, ὦρὲ;

Τὸ Κλεφτόπουλο άγριο, έχει τὸ χέρι σὸ σπαθί και περιβλέπει.

— Όποιος απλώσει, κρᾶζει, τὸν πεοιμένει θάνατος! Τ' άρματα που φορῶ κανένας μη τ' άγγίξει! Του Καπετάνου τ' άρματα!

Όλοι προσέχανε σι' άγριομένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι' ο Καπετάνος είχε σηκωθεί δρόρθος άξαφνα, κανείς δεν εἶδε πὼς, με την σπαθιά μεσόφρυδα, μεγάλος και ματόπνιχτος, και φάνταζε σὰ ν' αναστήθηκε.

— Ὡρὲ, εἶπε με φωνή που ράγιζε, τ' άρματα τὰ δικά μου δεν τὰ καταφρονᾶς;... Θέλεις να τὰ φορεῖς άκόμα;

— Θέλω και θέλω! Εἶμαι ο ψυχογιός σου εγώ!

Ἀπλωσε τὸ χέρι ο Καπετάνος κι' έδειξε τὸ Κλεφτόπουλο. Κι' έβγαλε ενα ροχαλητό:

— Χαιρετᾶτε, ὦρὲ, τὸν Καπετάνο σας!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Οι αρτηριοσκληρωτικοί κινδυνεύουν από σοβαρά «δυστυχήματα» όπως ή θρόμβωση των αρτηριών και ή εμφραξη του μυοκαρδίου, που αντιπροσωπεύουν για τους αρρώστους αυτούς την κοινότερη αιτία θανάτου. Η σκλήρυνση των αρτηριών είναι ένα από τα συμπτώματα του γήρατος. Άλλ' ή αρρώστεια επιταχύνεται από τις διαιτητικές μας συνήθειες και τις συνθήκες της ζωής μας...

Έχουμε την ηλικία των αρτηριών μας... Πόσες φορές άκουσαμε αυτή τη φράση που έχει γίνει σχεδόν παροιμία... Και ή φράση δεν είναι απλώς ένα παραδοξολόγημα: Έκφραζει μιαν άδιαμφισβήτητη επιστημονική αλήθεια.

Υπάρχουν, βέβαια, πολλές αρρώστιες που πρέπει ν' αποφεύγουμε αν θέλουμε νά μείνουμε νέοι, ή τουλάχιστον «καλοστεκούμενοι» σε προχωρημένη ηλικία. Άλλ' πριν απ' όλα πρέπει ν' αποφεύγουμε την αρτηριοσκληρωση, αυτή την υπερλίπανση και την απώλεια της ελαστικότητας των αρτηριών, που έχουν κάθε λογής κακές συνέπειες: καρδιοπάθειες, κυκλοφοριακές ανωμαλίες, αποπληξίες...

Η αρτηριοσκληρωση είναι από τα πιο συνηθισμένα σημάδια του γήρατος, όπως οι ρυτίδες, ή χαλάρωση των μυϊκών ιστών, τα λευκά μαλλιά. Πώς μπορούμε νά την αποφεύγουμε; — Ακολουθώντας τους πολύ απλούς κανόνες, που εξηγούμε πιο κάτω.

ΟΙ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΤΩΝ ΑΡΤΗΡΙΩΝ

Αύστηρή διαίτα είναι το μόνο προληπτικό μέσο κατά της αρτηριοσκληρώσεως. Οι αρτηρίες γερνάνε στο τραπέζι του φαγητού.

Ο ΠΩΣ κάθε άλλος ιστός του σώματος, τα τοιχώματα των αρτηριών μας χάνουν την ευστομία και την ελυστικότητα τους με την πάροδο της ηλικίας. Ξηραίνονται, σκληρύνονται και παραμορφώνονται. Οι συστολές και οι διαστολές τους γίνονται λιγότερο κανονικές και ασθενέστερες.

Επίσης πολύ συχνά το έσωτερικό στρώμα των αρτηριών γίνεται πιο χονδρό. Έτσι οι αρτηρίες γίνονται πιο στενές και το αίμα κυκλοφορεί μέσα σ' αυτές πιο δύσκολα και πιο άργα. Τότε εκδηλώνεται αυτή ή κυκλοφοριακή ανωμαλία που ονομάζουμε «υπέρταση». Οι συνέπειές της είναι ολέθριες για τις διάφορες περιοχές του σώματος που έχουν παύσει ν' αρδεύονται κανονικά με αίμα.

Οι έρευνες για την αρτηριοσκληρωση έχουν προσδώσει σημαντικά κατά τις τελευταίες δεκαετίες και καταλήγουν όλες στο ίδιο συμπέρασμα: Το αποτελεσματικότερο προληπτικό μέσο κατά της αρτηριοσκληρώσεως είναι ή διαίτα. Οι αρτηρίες γερνάνε στο τραπέζι.

Τα τοιχώματα των αρτηριών αποτελούνται από όμοιες «δέσμες» μυϊκού ιστού πολύ ελαστικού. Έσωτερικά καλύπτονται από μιαν λεπτότατη μεμβράνη επιθηλιακών κυττάρων. Η αρτηριοσκληρωση αρχίζει με την αποσύνθεση αυτής της κυτταρικής μεμβράνης. Λιπαρά όξεία, νεκρά αιμοσφαίρια, άσβεστα, άλλα δεισδύουν σ' αυτή τη μεμβράνη και σχηματίζουν τη λεγόμενη «αρτηριοσκληρωτική πλάκα».

Συγχρόνως οι ελαστικές ίνες εκφυλίζονται και αντικαθίστανται μερικώς από έναν ιστό πιο άκαμπτο και λιγότερο κατάλληλο για νά εξασφαλίσει τη ροή του αίματος από την καρδιά προς τα περιφερικά σημεία του οργανισμού. Οι αρτηρίες γίνονται άκαμπτες και εύθραυστες. Η μεταφορά του οξυγόνου και των θρεπτικών ουσιών προς τα κύτταρα δεν

γίνεται κανονικά. Πολλά αίμοφορα άγεία άπονεκρώνονται.

Οι αρτηριοσκληρωτικοί κινδυνεύουν από σοβαρά «δυστυχήματα» όπως ή θρόμβωση του αίματος και ή εμφραξη του μυοκαρδίου που αντιπροσωπεύουν για τους αρρώστους αυτούς την κοινότερη αιτία θανάτου.

Πιο κάτω θα εξετάσουμε ποιες είναι οι σημερινές δυνατότητες προλήψεως και θεραπείας της αρτηριοσκληρώσεως. Έδώ πρέπει νά διευκρινίσουμε ότι ή βλάβη των αρτηριών, ως ώριμο σήμειο, είναι αναπόφευκτη με την πάροδο του χρόνου. Η σκλήρυνση των αρτηριών είναι ένα από τα συμπτώματα του γήρατος, άλλ' ο βαθμός της αρτηριοσκληρώσεως ποικίλλει μέσα σ' εύρύτατα όρια, ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του κάθε ανθρώπου και, προ πάντων, ανάλογα με τις συνθήκες του εξωτερικού του περιβάλλοντος και του τρόπου της ζωής του. Ο βαθμός της αρτηριοσκληρώσεως προσδιορίζεται επίσης από τις διαιτητικές συνήθειες και ιδιαίτερα από την ποσότητα των λιπαρών ουσιών που καταναλίσκονται, από τις νευρικές και νευροφυτικές διαταραχές κλπ.

Αίτια και συνέπειες

ΜΕΡΙΚΕΣ φορές τα τοιχώματα των αρτηριών στενεύουν τόσο, ώστε «βουλώνουν» μέρος τους: Άλλοτε φράζονται από θρόμβους αίματος που παρεμποδίζουν την κυκλοφορία και προκαλούν «δυστυχήματα» περισσότερο ή λιγότερο σοβαρά: Έμφραξη, εμφραξη του μυοκαρδίου, αποπληξία ή έγκεφαλική αιμορραγία, μερική παραλυσία, γάγγραινα (όπως π.χ. στην περίπτωση της αρτηρίτιδος του παιδιού).

Όλο και περισσότεροι άνθρωποι σχετικά νέοι, 40—50 χρονών, ιδιαίτερα στις ανεπτυγμένες χώρες, πέφτουν θύματα της αρτηριοσκληρώσεως. Συνήθως,

τα έσωτερικά τοιχώματα των αρτηριών τους έχουν καλυφθεί από γλοιώδεις πλάκες που σχηματίζονται από λιπαρές ουσίες και χοληστερόλη.

Η χοληστερόλη αποτελείται από λευκούς κρυστάλλους που βρίσκονται συνήθως στον έγκεφαλο, στη χολή και στο αίμα. Η χοληστερόλη είναι απαραίτητη για τον οργανισμό. Όσο δεν ξεπερνάει το ποσοστό των δύο γραμμαρίων κατά λίτρο αίματος, όλα πάνε καλά. Γίνεται όμως επικίνδυνη όταν ξεπεράσει τα 2,80 γραμμάρια. Στην περίπτωση αυτή αρχίζει ν' αποτίθεται στις αρτηρίες. Έτσι ευνόει την εκδήλωση της αρτηριοσκληρώσεως.

Οι γυναίκες κινδυνεύουν λιγότερο

Η ΑΡΤΗΡΙΟΣΚΛΗΡΩΣΗ εκδηλώνεται συνήθως στις γυναίκες την εποχή που οι ώθηκες παύουν νά λειτουργούν, γύρω στα πενήντα χρόνια. Οι γιατροί υπέθεταν άλλοτε ότι οι όρμονες που εκκρίνονται από τις ώθηκες προστατεύουν τις γυναίκες από την αρτηριοσκληρωση.

Άλλ' ή θεωρία αυτή θεωρείται σήμερα ξεπερασμένη. Το γεγονός ότι ή αρτηριοσκληρωση εκδηλώνεται λιγότερο συχνά στις γυναίκες αποδίδεται στην ήρεμη και ασφαλισμένη ζωή τους. Οι άδρες έχουν περισσότερες εύθνες, κουράζονται και άγωνιούν περισσότερο.

Σήμερα έχει διαπιστωθεί ότι οι έργαζόμενες γυναίκες, που οι τρόποι της ζωής τους είναι άνάλογοι με των άδρών, προσβάλλονται έξ ίσου συχνά από αρτηριοσκληρωση.

Φροντίδες και συγκινήσεις

ΚΑΘΕ ψυχική ταραχή, κάθε κόπωση του έγκεφάλου και των νευρικών κυττάρων, μπορούν νά προκαλέσουν ζωηρές συστολές των αρτηριών (σπασμούς).

Οι σπασμοί αυτοί, παρεμποδίζοντας και επιβραδύνοντας την κυκλοφορία του αίματος, ευνόουν την απόθεση των άχρηστων υλικών του αίματος στις αρτηρίες. Έξ άλλου ή διαταραχή των νευρικών κέντρων άντανακλάται άμέσως στην ύπόφυση, έναν ένδοκρινή άδένα που βρίσκεται στη βάση του έγκεφάλου. Η λειτουργία της υπόφους διαταράσσεται και ή ανωμαλία αυτή έχει άμεση άπήληξη στους άλλους ένδοκρινείς άδένες, των οποίων οι έκκρίσεις (όρμονες) έχουν μεγάλη επίδραση στις χημικές λειτουργίες του οργανισμού.

Όταν οι έκκρίσεις είναι υπερβολικές ή ανεπαρκείς, μπορούν νά προκαλέσουν κακό μετασχηματισμό των λιπαρών ουσιών και της χοληστερόλης, που δέ θ' άργήσουν νά περάσουν στο αίμα και νά συσσωρευθούν στις αρτηρίες.

Κανονικός ρυθμός

Η ΚΑΘΙΣΤΙΚΗ ζωή επιβραδύνει την κυκλοφορία του αίματος, ενώ ή άσκηση την επιταχύνει. Με τις κινήσεις του σώματος το αίμα κυκλοφορεί γρήγορα παρ' όσον τα άχρηστα υλικά που έτσι δεν έχουν τον καιρό νά κατακαθίσουν στα τοιχώματα των αρτηριών και νά σχηματίσουν γλοιώδεις πλάκες.

Αποφεύγετε τα μεταφορικά μέσα και

χρησιμοποιείτε τα πόδια σας κάθε φορά που δέ διάξεσθε.

Οι άκανόνιστες ώρες έργασίας υποχρεώνουν τον οργανισμό σε μιαν συνεχή προσπάθεια άναπροσαρμογής, ολέθρια για την υγεία των αρτηριών. Υπνος κατά τη διάρκεια της ήμέρας, άγρυπνία τη νύχτα, άκανόνιστα γεύματα, καταστρέφουν το φυσικό ρυθμό της ζωής.

Σε κάθε μεταβολή δημιουργείται μιαν υπερένταση που προκαλεί την έκκριση άδρεναλίνης (της όρμόνης των έπινεφριδίων) στο αίμα και αυτό διαταράσσει τις κινήσεις των αιμοφόρων άγγείων, τα όποια σιγά-σιγά, κουράζονται και σκληρύνονται.

Έλτος, ο θόρυβος, που ταραίζει άμεσα και ζωηρά τα νευρικά κέντρα του έγκεφάλου, άπορρυθμίζει τη λειτουργία των άδένων και κάθε άλλο παρά συμβάλλει στην υγεία των αρτηριών.

Προτιμάτε το έλαιόλαδο

ΚΑΤΑ τα τελευταία χρόνια, πολλοί γιατροί και βιολόγοι έχουν πεισθεί ότι τα φυτικά λίπη (λάδι της σόγιας, του καλαμποκιού, του ήλιотροπίου και, προ πάντων, το έλαιόλαδο) πλούσια σε μη κεκορεσμένα λιπαρά όξεία, είναι ωφέλιμα για την αρτηριοσκληρωση γιατί μειώνουν το ποσοστό της χοληστερόλης στο αίμα.

Άλλ' πρόσφατα πειράματα πάνω σε ποντίκια, που έγιναν στο νοσοκομείο Μπρουσαι του Παρισιού απέδειξαν ότι το λάδι του καλαμποκιού έχει επιδράσεις έξ ίσου επιβλαβείς με τα ζωικά λίπη στις αρτηρίες των ποντικών. Δεν ξέρουμε, φυσικά, αν ο οργανισμός του ανθρώπου αντίδρα όπως ο οργανισμός του ποντικού, αλλά τα πειράματα δείχνουν ότι τα σπορέλαια δεν είναι άκίνδυνα. Πρέπει, συνεπώς, νά προτιμάμε πάντα το λάδι από τον καρπό της έλιάς.

Η επίδραση του κλίματος

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙΤΕ έναν ήρεμο και άπλο τρόπο ζωής. Ο ύπνος είναι ωφέλιμος. Τρώτε έλαφρά σε τακτικές ώρες. Αποφεύγετε τις άπότομες κινήσεις. Μην αλλάζετε συχνά κλίμα. Αποφεύγετε τις υπερβολικές θερμοκρασίες, το πολύ κρύο ή την πολλή ζέση, τη θελλώδη άτμόσφαιρα ή το δυνατόν άνεμο που διαταράσσουν τον κανονικό ρυθμό του οργανισμού σας και προκαλούν υπερβολικές έκκρίσεις άδρεναλίνης στο αίμα.

Θυμηθείτε πως κάθε τι που ταραίζει τη λειτουργία του νευρικού συστήματος έχει άπήληξη στα αίμοφορα άγγεία και στο χημικό μεταβολισμό του οργανισμού.

Το οινόπνευμα, το τσάι, ο καφές, έρεθίζουν το νευρικό σύστημα, προκαλούν σπασμούς στις αρτηρίες και ευνόουν τη συσσώρευση λιπαρών άπορριμάτων στα τοιχώματά τους.

Ο καπνός, που προκαλεί μιαν συστολή των λεπτών αρτηριών και δηλητηριάζει το αίμα με τη νικοτίνη του, πρέπει επίσης ν' αποφεύγεται.

Η αρτηριοσκληρωση εκδηλώνεται ύπουλα. Μόνο μιαν έπισταμένη ίατρική εξέταση και ή άνάλυση του αίματος μπορούν ν' άποκαλύψουν την ύπαρξη της όσο είναι άκόμα καιρός.

Δεν υπάρχουν προς το παρόν «θαυματουργά» φάρμακα κατά της αρτηριοσκληρώσεως. Πολλά καινούργια φάρμακα έχουν άνακαλυφθεί αλλά βρίσκονται άκόμα στο πειραματικό στάδιο.

Άλλ' ο γιατρός έχει στη διάθεσή

του άρκετά μέσα που είναι, αν όχι θαυματουργά, τουλάχιστον ωφέλιμα: Θυρεοειδικά παρασκευάσματα, ιδίον, βιταμίνες Β6, βιταμίνες Ε και ΡΡ που διευκολύνουν την άφομοίωση των λιπαρών ουσιών και επιβραδύνουν την επιδείνωση της αρτηριοσκληρώσεως.

Προσέχετε το βάρος σας

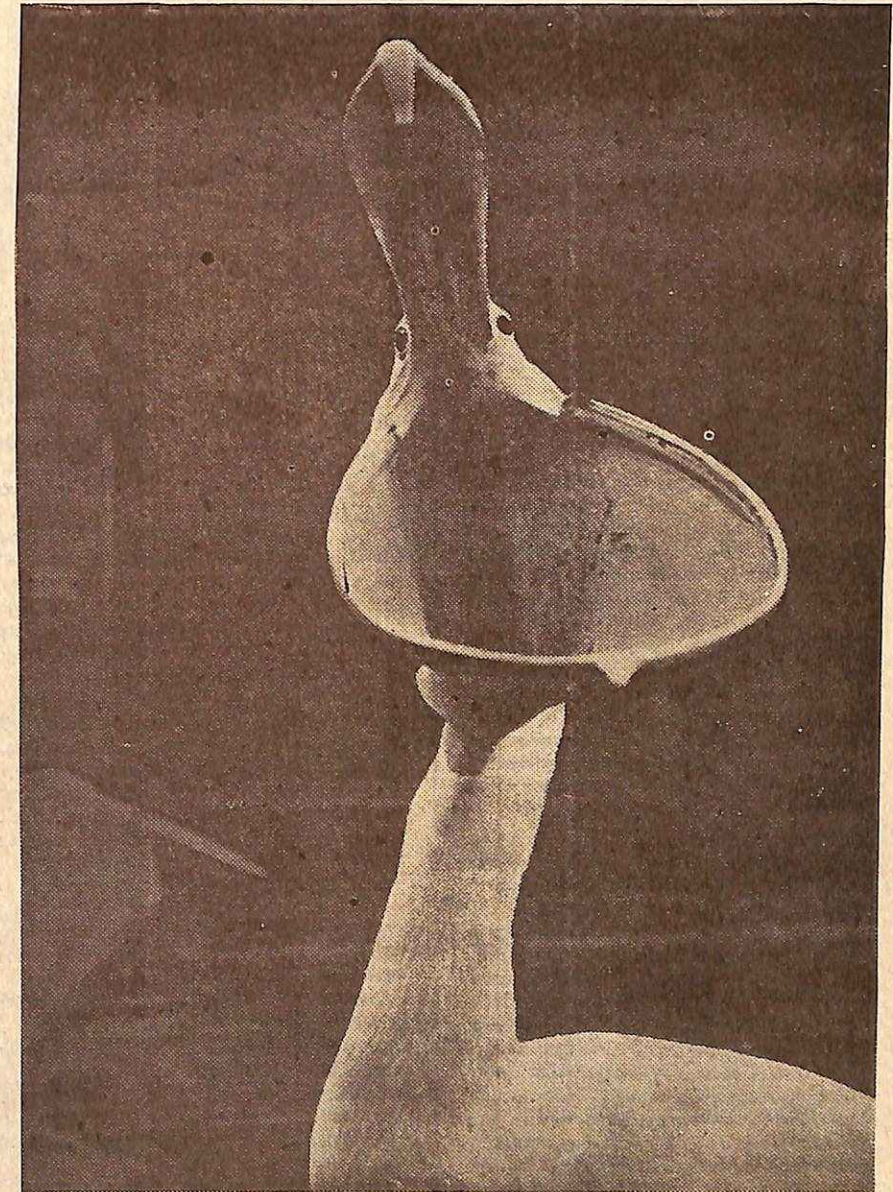
ΟΙ στατιστικές των ασφαλιστικών εταιριών δείχνουν ότι οι παχύσαρκοι, και προ πάντων εκείνοι που όφειλουν το πάχος τους στην πολυφαγία, προσβάλλονται πιο συχνά από την αρτηριοσκληρωση και τις συνέπειές της. Αντίθετα, ή αρτηριοσκληρωση είναι σπάνια στους ισχνούς ανθρώπους.

Τα ζωικά λίπη, ιδιαιτέρως το χοιρινό

λίπος και το βούτυρο, ευνόουν την παραγωγή χοληστερόλης και την εκδήλωση της αρτηριοσκληρώσεως. Την ίδια έπίδραση έχουν και τα κατεργασμένα φυτικά λίπη που άντικαθιστούν το βούτυρο (μαργαρίνες κλπ.).

Τα έντόσθια, τα μυαλά, ο κρόκος του αυγού, τα στρείδια, οι σαρδέλες, οι σοκολάτες, το γάλα, πλούσια σε λίπη και χοληστερόλη, πρέπει ν' αποφεύγονται. Όσο για τα ζαχαρώδη που περιέχουν λίπη και ζάχαρη που άποθηκεύονται από τον οργανισμό, ευνόουν συγχρόνως την παχυσαρκία και την αρτηριοσκληρωση.

Όστόσο, ή αύστηρή διαίτα δεν είναι απαραίτητη αν το ποσοστό χοληστερόλης στο αίμα δεν είναι πολύ μεγάλο.

Το φοβερό αυτό φίδι με άνοιχτό το στόμα και βγαλμένη τη γλώσσα, δεν είναι καθόλου φίδι, αλλά... πελαργός. Η φωτογραφία έχει παρθεί στον Ζωολογικό Κήπο της Στουτγάρδης, την ώρα που ο πελαργός άνοίγει το ράμφος του για νά δεχθεί την τροφή που του ρίχνει ένας έπισκέπτης. Είναι πραγματικά μιαν άσυνήθιστη φωτογραφία, που μπορεί πολύ εύκολα νά ξεγελάσει τον θεατή και νά τον κάνει νά νομίσει, ότι βλέπει ένα φίδι.

Στην έρώτηση αν η ψυχαναλυτική μέθοδος έχει αποδεδειγμένη αξία μπορούμε μονάχα ν' απαντήσουμε: όχι ακόμα. Άλλο τότε, πώς εξηγείται η επικράτηση της θεραπευτικής αυτής μεθόδου; Οι αποτυχίες της λησμονούνται, οι επιτυχίες της αποδίδονται σ' αυτήν, χωρίς ν' σκεφθεί κανείς ότι έτσι παραβιάζονται οι στοιχειωδέστεροι κανόνες της λογικής. Και αν η ψυχαναλυτική τεχνική στα χέρια των ειδικών είναι αμφιβητήσιμη, η κατάχρησή της από τους έρασιτέχνες είναι αληθινά κοινωνικός κίνδυνος...

Η αλήθεια για την

ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ

Ένας διαπρεπής Άγγλος επιστήμων, ο Χ. Άϊσενκ, καθηγητής της ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο του Λονδίνου, έλαβε μια επιστολή γραμμένη απ' έναν Άγγλο επιχειρηματία που υπέφερε από νευρώσεις, αγωνία και κατάπτωση. Μ' όλο που, εδώ και δεκαπέντε χρόνια, είχε υποβληθεί κατά διαστήματα σ' ψυχαναλυτική θεραπεία, ο άρρωστος πήγαινε απ' το κακό στο χειρότερο και, ανίκανος ν' πάρει μόνος του την παραμικρή απόφαση, βρισκόταν υπό την απόλυτη επίρροη του ψυχαναλυτή του. Όλες του οι οικονομίες είχαν εξανημισθεί με τα έξοδα της θεραπείας και ο δυστυχισμένος σκεπτόταν σοβαρά ν' αυτοκτονήσει. Είχε διαβάσει κάπου ότι ο καθηγητής Άϊσενκ δεν επιδοκίμαζε τις ψυχαναλυτικές μεθόδους και ζητούσε ν' μάθει, μια γιά πάντα, την αλήθεια: Η ψυχανάλυση είναι άπτελεσματική, ναι ή όχι;

Η περίπτωση αυτή είναι τυπική. Υπάρχουν χιλιάδες άνθρωποι που θα ήθελαν ν' μάθουν την αλήθεια γιά την ψυχανάλυση. Έτσι, σ' ένα πρόσφατο άρθρο του, ο καθηγητής Άϊσενκ μάς δίνει μιαν αντικειμενική κριτική εξέταση της θεραπευτικής αξίας της ψυχανάλυσης. Εξετάζει αποικλειστικά την ψυχανάλυση. Τίποτα απ' ό,τι λέει δεν έχει εφαρμογή στη σοβαρή εργασία των ορθόδοξων ψυχιάτρων, που γίνεται και δεκτική από την ιατρική επιστήμη και συμμορφώνεται με τους καθιερωμένους κανόνες της επιστήμης αυτής. Ίδου τα κύρια σημεία των απόψεων του Άϊσενκ:

Πριν από πενήντα χρόνια η ψυχανάλυση ήταν ένα μεγάλης εκτάσεως και σημασίας επαναστατικό κίνημα: Υπέσχετο ν' δώσει την επιστημονική εξήγηση όλων των νευρικών παθήσεων. Ίσχυριζόταν ότι μπορεί ν' θεραπεύσει τις περισσότερες περιπτώσεις νευροπαθειών και κολακευόταν ν' πιστευτεί ότι κρατάει, επί τέλους, το κλειδί της προλήψεως όχι μόνο των διανοητικών διαταραχών, αλλά και της έγκληματικότητας, των κοινωνικών αναταραχών, ακόμα και του πολέμου! Τα πάντα ήτανε ζήτημα «συμπλεγμάτων» και «απόθιμων επιθυμιών» και οι νευρωτικοί, οι έγκληματίαι, οι μεγαλομανείς όπως ο Χίτλερ και ο Μουσσολίνι θα μπορούσαν ν' «θεραπευθούν» με την ψυχαναλυτική μέθοδο.

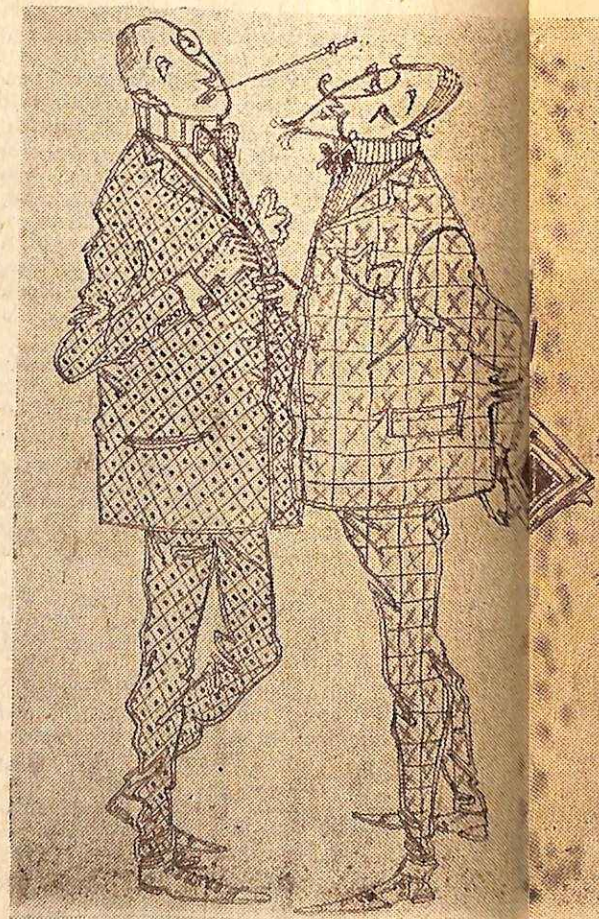
Γιά το μεγάλο κοινό, ο Σιγισμούνδος Φρόυδ ήταν ένα μεγαλοφυές πνεύμα που προπορευόταν της εποχής του και χάρη σ' αυτόν η ανθρώπινη σκέψη θα έμπαινε όριστικά στο δρόμο της πρόοδου. Τα βιβλία, τα άρθρα και άργότερα ο κινηματογράφος και η τηλεόραση έχουν εκλαϊκεύσει αυτήν την εικόνα του ψυχαναλυτή με τη σχεδόν υπερανθρώπινη γαλήνια έκφραση στο πρόσωπο, δίπλα στο περίφημο «ψυχαναλυτικό ντιβάνι» όπου βρίσκεται ξαπλωμένος με τα μάτια κλειστά ένας βασανισμένος νευρωτικός που προσπαθεί ν' θυμηθεί τότε... έρωτεύθηκε τη γιαγιά του και τότε άρχισε ν' μισεί τον πατέρα του!

Η μύηση στην ψυχαναλυτική τεχνική έγινε αναπόσπαστο στοιχείο της επιστημονικής εκπαίδευσής των φοιτητών της ψυχιατρικής που έβλεπαν με ανυπόκριτη περιφρόνηση τους παλιούς ψυχιάτρους που έφάρμοζαν ακόμα τις κλασσικές μεθόδους της φαρμακολογικής θεραπείας και, τότε-τότε, τη δοκιμασμένη τεχνική της ψυχολογίας και του... ζουρλομανδύα. Η ψυχαναλυτική θεωρία και η ψυχαναλυτική ορολογία διείσδυσαν ακόμα και στους πιο ανεπίδεκτους κύκλους έγιναν κτήμα της νοσοκόμας β' τάξεως και της καθαρίστριας του νοσοκομείου που συζητάει με στόμφο γιά τα «οιδιπόδεια συμπλέγματα» σ' α ν' πρόκειται γιά τη σκούπα και το σφουγγαρόπανο.

★
Η επιτυχία της φροϋδικής επαναστάσεως φαινόταν πλήρης. Μονάχα ένα συνεφάκι έρχόταν πότε-πότε ν' α διαταράξει την αίσιοδοξία των ψυχα-

ναλυτών (τουλάχιστον των πιο καλόπιστων απ' αυτούς): Οι άρρωστοι δεν έδειχναν σημεία βελτιώσεως. Άλλα γιά τους περισσότερους αυτό ήταν μια... άσημαντη λεπτομερεια!

Κανείς, βέβαια, δεν ισχυρίζεται ότι η ψυχανάλυση δεν έσημείωσε ποτέ επιτυχία. Άλλα όπως απέδειξε ο δόκτωρ Ντένκερ της Νέας Υόρκης αν πάρουμε 500 νευρωτικούς και τους έμπιστευθούμε στις φροντίδες του οικογενειακού γιατρού τους γιά ν' τους περιποιηθεί με τις κλασσικές μεθόδους (φάρμακα, ηλεκτροσόκ ή απλές φιλικές συμβουλές), θα διαπιστώσουμε ότι τα δύο χρόνια απ' αυτούς θεραπεύονται σ' ένα χρόνο. Το ίδιο ακριβώς θα συμβεί αν δεν εφαρμό-

σουμε απολύτως καμιά θεραπεία: Τα δύο τρίτα των νευρώσεων θεραπεύονται μόνες τους με την πάροδο του χρόνου.

Η ψυχανάλυση, συνεπώς, αν είχε θεραπευτική αξία, θα έπρεπε ν' μπορεί ν' παρουσιάσει στατιστικά αποτελέσματα πολύ ένθερμης φύσεως. Άν π.χ. οι ψυχαναλυτές μπορούσαν ν' αποδείξουν ότι θεραπεύουν όχι τα δύο τρίτα των νευρώσεων (που θεραπεύονται μόνες τους) αλλά τα τρία τέταρτα, ή αξία της μεθόδου θα μπορούσε ν' θεωρηθεί αποδεδειγμένη —τουλάχιστον εν μέρει, γιάτί μια τόσο πολυδάπανη και μακροχρόνια θεραπεία θα έπρεπε ν' δίνει πολύ σημαντικότερο ποσοστό επιτυχίας γιά ν' δικαιολογήσει την ύπαρξή της και την απαίτησή της ν' παραμερίσει τις απλούστερες θεραπευτικές μεθόδους.

Έχουν δημοσιευθεί πολλές στατιστικές γιά τις επιτυχίες και τις αποτυχίες της ψυχανάλυσης. Άν τις αναλύσουμε προσεκτικά, θα κάνουμε την εξής απογοητευτική διαπίστωση: Έπειτα από χρόνια θεραπείας, τα δύο τρίτα των ασθενών παρουσιάζουν «κάποια βελτίωση». Με άλλα λόγια δεν υπάρχει καμιά απόδειξη της ηυξημένης αποτελεσματικότητας της φροϋδικής μεθόδου. Το ποσοστό θεραπείας ή βελτιώσεως θα ήταν ακριβώς το ίδιο αν οι άρρωστοι δεν είχαν υποβληθεί καθόλου σ' ψυχανάλυση.

Και κάτι ακόμα πιο σημαντικό: Η εξέταση των νοσοκομειακών αρχείων έδω κι' έναν αιώνα απέκλυσε ένα γεγονός πολύ ενδιαφέρον: Το ποσοστό θεραπείας και βελτιώσεως, πριν από εκατό χρόνια, ήταν περίπου 65%, δηλαδή τα δύο τρίτα!

Θα μπορούσαμε ν' υποθέσουμε ότι η ψυχανάλυση δίνει καλύτερα αποτελέσματα σ' τα παιδιά. Το εύπλαστο πνεύμα τους θα έπρεπε ν' είναι περισσότερο επίδεκτικό στη μέθοδο αυτή, που ξεκινάει από την άρχη ότι οι νευρώσεις προέρχονται από τις έμπειρίες της παιδικής ηλικίας. Άλλα τίποτα τέτοιο δε συμβαίνει. Η ψυχανάλυση απέτυχε σ' τα παιδιά όπως και στους μεγάλους.

Δυο όπαδοι της ψυχανάλυσης ανταλλάσσουν τις σκέψεις των...

Πώς αντιδρούν σ' όλα αυτά οι ψυχαναλυτές και οι ένθουσιώδεις όπαδοί τους;

Οι πιο τίμιοι απ' αυτούς αναγνωρίζουν ότι τίποτα δεν αποδεικνύει την αξία της θεραπευτικής τους. Έτσι, ή δρ Σμίντεπεργκ, γνωστή Αμερικανίδα ψυχαναλύτρια, γράφει τα εξής:

«Δεν έχουμε κανένα λόγο ν' πιστεύουμε ότι τα αποτελέσματα της σύγχρονης ψυχαναλυτικής θεραπείας είναι ικανοποιητικότερα, διαρκέστερα και πιο επιτυχή από τις μεθόδους που εφαρμόζονταν πριν από τριάντα χρόνια».

Άλλα και ο ίδιος ο Φρόϋδ, σ' τα τελευταία χρόνια της ζωής του, εξέφραζε την απαισιοδοξία του ως πρὸς τις θεραπευτικές δυνατότητες της τεχνικής του.

Και όμως, η θεραπευτική αυτή μέθοδος, που η αξία της δεν αποδείχθηκε ποτέ, διαθέτει ακόμα σήμερα φανατικούς όπαδους και πολλοί την έχουν υψώσει σ' επίπεδο θρησκευτικής λατρείας. Πώς εξηγείται αυτό;

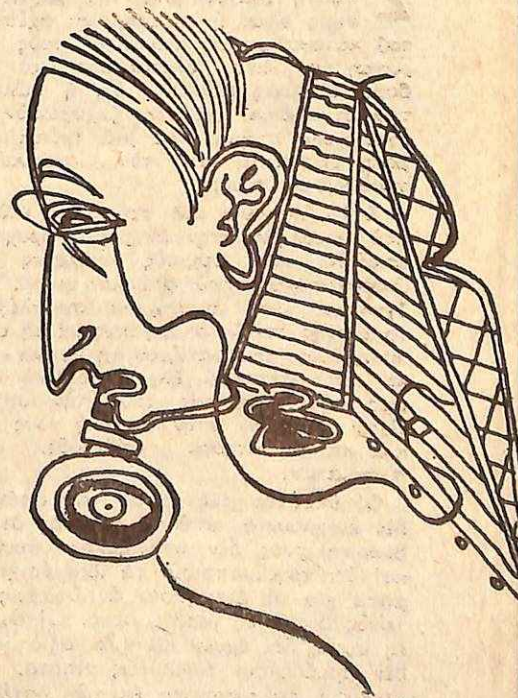
Την απάντησή μάς τη δίνει το πασίγνωστο πείραμα του διάσημου Αμερικανού ψυχολόγου Σκίνερ. Ο Σκίνερ τοποθέτησε μερικά περιστέρια σ' ένα μεγάλο κλουβί. Από το ταβάνι μια αυτόματη συσκευή άφινε ν' πέφτουν σπόροι σταριού κατά διαστήματα λίγων λεπτών. Τα περιστέρια έμειναν σ' το κλουβί μια νύχτα. Το άλλο πρωί, ο Σκίνερ τα βρήκε ν' επιδίδωνται σ' παράξενα γυμνάσματα: Το ένα χοροπηδούσε σ' ένα πόδι, το άλλο κυλιόταν σ' το δάπεδο, το άλλο είχε στραβολαίμασει σηκώνοντας το κεφάλι του πρὸς το ταβάνι! Τί είχε συμβεί; Μήπως είχαν τρελλαθεί τα περιστέρια; Κάθε άλλο.

Στην άρχη του πειράματος τα πουλιά βάλθηκαν ν' εξερευνούν το κλουβί τους εκτελώντας διάφορες κινήσεις που είναι φυσικές σ' τα περιστέρια. Ξαφνικά, μερικοί σπόροι έπεσαν από τὸν οὐρανό. Τα περιστέρια νόμισαν πὸς αὐτή ήταν ή ανταμοιβή τους γιά τις κινήσεις που είχαν κάνει. Συνέχισαν τις ίδιες κινήσεις και ν' α, που μια καινούργ-

για ανταμοιβή πέφτει απ' τὸν οὐρανό! Έτσι, κάθε φορά που τα περιστέρια πεινούσαν, εκτελούσαν τις ίδιες κινήσεις. Θά ήταν άνωφελο ν' α τους εξηγήσουμε ότι δεν υπήρχε καμιά λογική «αίτιώδης συνάφεια» μεταξύ των κινήσεων και της βροχής των σπόρων. Τα περιστέρια είχα πεισθεί ότι οι κινήσεις τους «προκαλούσαν» τη βροχή των σπόρων!

Κοινωνικός κίνδυνος

Κάτι παρόμοιο φαίνεται ότι συμβαίνει με την ψυχανάλυση: Όπως είδαμε, σ' τα δύο τρίτα των περιπτώσεων οι άσθενείς θεραπεύονται ή βελτιώνονται, οποιαδήποτε μέθοδο κι' αν χρησιμοποιήσουν. Άλλ' αν χρησιμοποιήσουν την ψυχανάλυση, τὸσον ὁ άρ-

ρωστος, όσο και ο ψυχαναλυτής αποδίδουν τη βελτίωση στη ψυχαναλυτική θεραπεία. Όλοι επιτυγχάνουν ακριβώς το ίδιο ποσοστό θεραπείας γιατί η μέθοδος τους δεν έχει απολύτως καμμία σχέση με τη βελτίωση του ασθενούς όπως οι κινήσεις των περισσότερων του Σκίιινερ δεν είχαν απολύτως καμμία σχέση με τη διανομή των σπόρων: Οι σπόροι θα έπεφταν από το ταβάνι είτε τα περιστέρια έκτελούσαν τις κινήσεις είτε όχι. Καί τα δύο τρίτα των άρρώστων θα θεραπευτούν είτε ξαπλώσουν στο ψυχαναλυτικό ντιβάνι είτε όχι.

Αυτό, λοιπόν, έξηγει την επικράτηση της ψυχανάλυσης: Οι άποτυχίες λησμονούνται, οι επιτυχίες αποδίδονται στη θεραπευτική μέθοδο χωρίς να σκεφθεί κανείς ότι έτσι παραβιάζονται οι πιο στοιχειώδεις κανόνες της λογικής.

Άλλ' αν η όρθοδοξη ψυχανάλυση δεν εκράτησε τις υποσχέσεις της τί πρέπει να πούμε για το άπιδανο εκείνο πλήθος των έρασιπεχών ψυχαναλυτών που προσπαθούν να «ψυχαναλύσουν» τον έαυτό τους και τους φίλους τους; Η σύγχυση των ιδεών τους είναι κάτι το αφάνταστο. Μιλάνε για «συμπλέγματα» κατωτερότητας μπερδεύοντας τα με τα «αίσθήματα» κατωτερότητας, που είναι κάτι το πολύ διαφορετικό, αφού τα συμπλέγματα υποτίθεται πως είναι άσυνειδητά ενώ τα αίσθήματα είναι συνειδητά. Άλλοι ισχυρίζονται ότι αποφεύγουν τα «συμπλέγματα» ικανοποιώντας τις πιο άνηθικες επιθυμίες τους ενώ το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι να γκρεμίσουν τους φραγμούς της παραδόσεως και να επιδοθούν στην άκολλασία. Ανατρέφουν τα παιδιά τους «έλευθερα» και κατόπιν εκπλήττονται για την αύξηση της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Αν η ψυχαναλυτική μέθοδος, στα χέρια των ειδικών, είναι άμφισβητήσιμη, η κατάχρησή της από τους έρασιτέχνες είναι άληθη κοινωνικός κίνδυνος.

Έρωτικοί συμβολισμοί

Στις Ήνωμένες Πολιτείες ή πιο πρόσφατη «κατάκτηση» της ψυχανάλυσης είναι ή μελέτη των σχέσεων του καταναλωτικού κοινού με τους παραγωγούς. Έτσι, διαβάζουμε στα σοβαρά έκθεσεις ειδικών ότι ή πώληση των σιγαρέτων και των ζαχαρωτών σε στρογγυλό σχήμα με μία τρύπα στη μέση εξαρτάται από τον... σεξουαλικό συμβολισμό τους;

Στην Άγγλία μία πρόσφατη έκθεση που υπεβλήθη στην υπηρεσία όρυχειών αποδίδει τους συχνούς καυγάδες των ανθρακωρύχων, που φτάνουν συχνά στο έγκλημα, στα άπαθημένα συμπλέγματα ένοχής έπειδη οι έργατες με τη σκαπάνη τους, τραυματίζουν τη «μάννα-γρή» κι αυτό αποτελεί ένα συμβολικό βιασμό της... μητέρας τους την όποιαν είχαν έρωτευθει στην παιδική τους ηλικία και απέκτησαν «οιδιπόδεια συμπλέγματα»!

Οι ύποστηριχτές αυτών των απόψεων δεν ένοχλούνται από το γεγονός ότι οι θεωρίες τους δεν στηρίζονται πουθενά και ότι χρησιμοποιούν τα ίδια επιχειρήματα για να έξηγήσουν αντιδράσεις έντελως αντίθετες μεταξύ τους. Οι θεωρίες αυτές δεν έχουν καμμιάν αξία γιατί δεν προβλέπουν απολύτως τίποτα. Έρμηνεύουν τα γεγονότα εκ των υστέρων.

Έτσι, στην έρώτηση αν ή ψυχαναλυτική μέθοδος έχει αποδεδειγμένη αξία,

μπορούμε μονάχα ν' απαντήσουμε: "Οχι άκόμα. Μονάχα ή θετική και άναμφισβήτητη θεβαιότητα θεραπευτικών επιτυχιών θα μπορούσε να μάς κάνει ν' άλλάξουμε γνώμη. Η Ιατρική άπαιτεί πειράματα και κλινικές παρατηρήσεις προτού άναγνωρίσει την άποτελεσματικότητα μιας θεραπευτικής μεθόδου. "Ας άκολουθήσουν και οι ψυχαναλυτές αυτή την παλιά και δοκιμασμένη άρχή. "Όσο γι'α τους άρρώστους, άς περιμένουν πρώτα μερικές άποδείξεις προτού καταφύγουν στον ψυχαναλυτή. Εύτυχώς, υπάρχουν κι' άλλα θεραπευτικά μέσα εκτός από την ψυχανάλυση...

ΑΝΥΠΟΓΡΑΦΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 18

κδικεί το άναφαίρετο δικαίωμα της έλευθερίας.

★

Ο ΠΩΣ οι κλέφτες ξέρουν τι ζητάνε το ίδιο και οι άνώνυμοι ποιητές του δημοτικού τραγουδιού, ξέρουν τι τραγουδάνε. Το σπαθί, ή πέννα και το τραγούδι εύθυγραμμίζονται. Η έπανάστασή τους ξεκινάει από ένα άνθρωπο, από έναν άνθρωπο που θα το ζήλευε κι'όχι από έναν άποψημένο πολιτισμό. "Αν ποτέ το έθνος μας φτάσει στο σημείο να γιομίζει από τέλειους ανθρώπους, άσφαλώς αυτοί δε θα είναι οι πιο τέλειοι. Οι πιο τέλειοι προϋπήρξαν. Είναι αυτοί που τόσο εύγλωττα μάς μιλάει γι'αυτούς το δημοτικό μας τραγούδι:

Καλά τρώμε και πίνουμε και λιανотра-
(γούδαμε,

δεν κάνουμε κι'ένα καλό, καλό για την
(ψυχή μας;

Να πάμε να φυλάξουμε στής τρίχας το
(γεφύρι

πρώ θα περάσει ό Βόϊθοντας με τους
(άλυσωμένους

να κόψουμε τους άλυσους να βγούν οι
(σκλησωμένοι;

Ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο, προτιμούν το θάνατο, σά νάναι άμαρτία το ψωμί και το κρασί, τη στιγμή που υπάρχουν σκλησωμένοι κι'άλυσσοδεμένοι. Η συνείδηση δεν το δέχεται, να υπάρχουν σκλησώ. Σ'αυτή την έξαρση των άνωνυμων έχει στηριχθεί ή άθανασία του έθνους.

Ο άνώνυμος τραγουδιστής είναι αυ-

— Γιατί σ' έβαλαν φυλακή;

— Γιατί βρήκα το ρολόι του άφεντι-
κού μου.

— Μπα; Μα αυτό δεν είναι κακούρ-
γημα...

— Ναι, μά ξέρεις, βρήκα το ρολόι
προτού τό... χάσει το άφεντικό μου!

★

— Έχω να κοιμηθώ είκοσι μέρες...

— Άλήθεια; Και πώς μπορείς...

— Κοιμάμαι τις νύκτες !

τός που μπόρεσε κι' έδωσε το βάθος της έλληνικής ψυχής και το βάθος του άγώνα της. Αυτός μάς έπεισε για την αλήθεια της Ιστορίας. Για την αλήθεια των όλοκαυτωμάτων, την αλήθεια της άνδρείας, την αλήθεια της τραγωδίας, που μεταστοιχειώνονταν — γιομίζοντας τον όρίζοντα με χιλιάδες ψυχές. Χωρίς το λαϊκό τραγούδι π.χ. δεν θα γνωρίζαμε το δράμα της Πάργας, ακριβώς έτσι:

Στά 1817 οι Άγγλοι πούλησαν στους Τούρκους την Πάργα, ή όποια ύστερα από άλλεπάλληλες κατοχές, είχε περάσει στην κατοχή τους. Οι Άγγλοι πουλούσαν τους Παργινούς που είχαν με πείσμα πολέμησει προηγουμένως τους Τούρκους. Πρίν γίνει λοιπόν ή παράδοση, όλόκληρος ό πληθυσμός, τέσσερις χιλιάδες ψυχές, την εγκατέλειψαν αφού πήραν μαζί τους ό,τι ιερό και όσιο είχαν. Τα μαύρα μοιρολόγια που βγαίνουν από την Πάργα και ραγίζουν τα βουνά, μάς λέει το δημοτικό τραγούδι, δεν είναι γιατί πλάκωσε ή τουρκιά και καίγεται, από τον πόλεμο. Έγινε κάτι πιο φοβερό:

Τους Παργινούς τους πούλησαν σά γί-
δια, σά γελάδια...

Οι παπάδες ξεντύνουν τις εκκλησίες τους άπ' όλα τους τα ιερά κι' οι Παργίνοι ξεβάφουν τους νεκρούς τους και καίνε τα κόκκαλά τους στην πλατεία της άγοράς. Είναι, μάς λέει το τραγούδι, τα ίδια τα κόκκαλα των άντρειωμένων που είχαν άλλοτε τρομάξει τους Τούρκους.

Άκούς το θρήνο τον πολύν, όπου βογ-
(γούν τα δάση,

και το δαρμό που γίνεται, τα μαύρα
(μοιρολόγια;

Είναι π' άποχωρίζονται τη δόλια την
(πατρίδα,

φιλούν τις πέτρες και τη γή κι' άσπά-
(ζονται το χώμα.

★

Οι άνώνυμοι ποιητές των δημοτικών μας τραγουδιών, είναι οι άπολογητές της ψυχής του Έλληνικού Λαού. Είναι ή ίδια ή ψυχή του λαού, που δεν βάζει χρονικά όρια στον άγώνα της, που δεν έβαλε και δεν θα βάλε ποτέ. Το πνεύμα του στην άνάτασή του, ξεπερνάει την προσκαιρότητα και έκφράζει την αίώνια συνέχεια του άγώνα, για την έλευθερία και για την έπιβίωση. Τα μεγάλα άγαθά, δεν χαρίζονται, καταχτιώνται.

Όσο χιονίζουνε βουνά και λουλουδίζουν
(κάμποι

κι' έχουν οι ράχες κρύα νερά, Τούρκους
(δεν προσκυνάμε...

Ο άγώνας θα συνεχίζεται δηλαδή όσο υπάρχει κόσμος, όσο θα μπαίνει ζήτημα έλευθερίας. Οι άνώνυμοι ποιητές των δημοτικών μας τραγουδιών, συγχωνεύονται μέσα στη θαυματουργή λαϊκή άνωνυμία, άποτελούν όχι πια τον έθνικό ποιητή μιας ώρισμένης χρονικής περιόδου του έθνους μας, αλλά τον έθνικό ποιητή της φυλής. Οι ρίζες τους είναι βαθύτερα, ό λόγος τους πηγάζει μακρύτερα. Η φωνή τους έχει μία ποιότητα αιώνιότητας.

ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

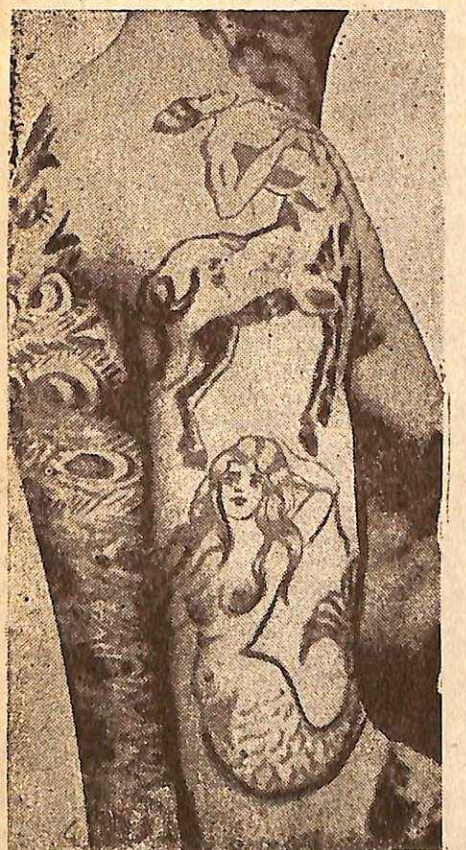
Τό «τατουάζ» μία πολύ διαδεδομένη προσπάθεια έξωραϊσμού του σώματος και προσελκύσεως της προσοχής στα χαρακτηριστικά του φύλου, είναι άρκετά συνδεδεμένο με τό έρωτικό ένστικτο. Ός τις άρχές του αιώνα μας ή δερματοστιξία ήταν πολύ συνηθισμένη άκόμα και μεταξύ των μορφωμένων τάξεων. Σήμερα έχει περιοριστεί στους έγκληματικούς τύπους, τις κοινές γυναίκες και τους άνισόρρους. Άλλά, κατά περιόδους, έκδηλώνονται τοπικές «έπιδημίες» δερματοστιξίας ιδίως μεταξύ των νέων...

ΤΟ ΤΑΤΟΥΑΖ

Η πανάρχαια συνήθεια της δερματοστιξίας έξαπλώνεται σε κάθε έποχή αίσθη-
μοτικής και έρωτικής συγχύσεως

Η συνήθεια της δερματοστιξίας άνάγεται στους προϊστορικούς χρόνους. Δεν ξέρουμε πώς ακριβώς άρχισε ούτε ποιο ήταν το νόημα που τους απέδιδαν οι προϊστορικοί άνθρωποι. Κατά πάσαν πιθανότητα, το έθιμο είχε μαγικοθρησκευτικό χαρακτήρα. Όστόσο, ξέρουμε ότι έπί πολλούς αιώνες ή δερματοστιξία είχε μία έρωτική σημασία.

Οι μαγικοθρησκευτικές ιδέες είναι πιθανό πώς έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του έθιμου: Όπως διαπιστώνουμε στους σύγχρονους πρωτογόνους, τα δερματοστικτικά σχέδια υποτίθεται ότι προστατεύουν το σώμα από τα κα-

Δερματοστιξία στο κορμί ενός Γάλλου ναύτη.

κά πνεύματα. Η δερματοστιξία συνδυάσταν όχι μόνο με τις θρησκευτικές τελετές, αλλά και με τις τελετές της έφηβικής μήσεως και του γάμου.

★

Χάβελοκ Έλλις αναφέρει τη συνήθεια της δερματοστιξίας ως πολύ διαδεδομένη προσπάθεια έξωραϊσμού του σώματος και προσελκύσεως της προσοχής στα χαρακτηριστικά του φύλου. Ο Δαρβίνος γράφει ότι ή συνήθεια πρέπει να θεωρηθεί ως άρρηκτα συνδεδεμένη με τό έρωτικό ένστικτο. Η μελέτη των σχεδίων που χρησιμοποιούνται συνήθως στη δερματοστιξία έπιβεβαιώνει αυτή την άποψη.

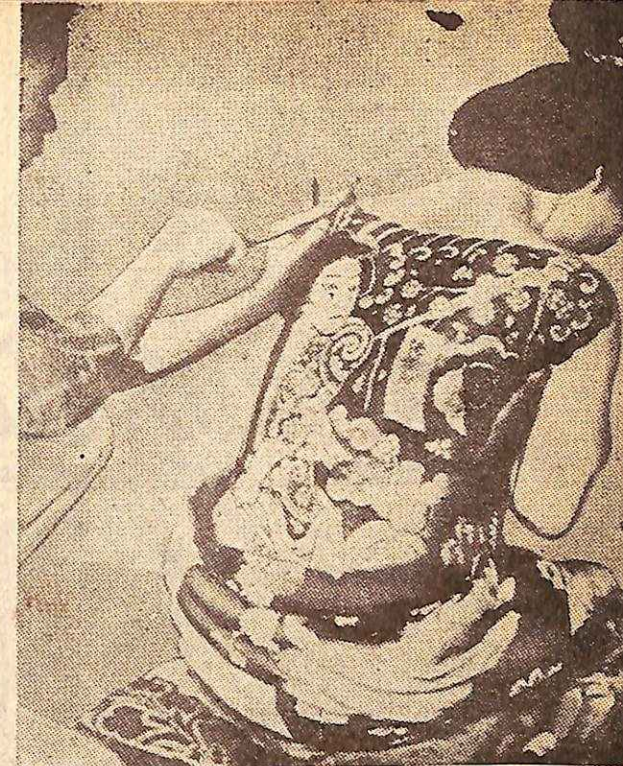
Στα νησιά των νοτίων θαλασσών τα ίθαγενή κορίτσια καλύπτουν όλόκληρη την ήβικη χώρα με πολύπλοκα και χτυπητά σχέδια. Τα σχέδια έχουν διπλό σκοπό: Να προσελκύσουν την προσοχή των άνδρων και να προστατεύσουν το σώμα από τα κακά πνεύματα ή το κακό μάτι.

★

Ός τις άρχές του αιώνα μας ή συνήθεια της δερματοστιξίας ήταν κοινωνικά άνεκτή στις περισσότερες χώρες του δυτικού κόσμου. Ο στρατάρχης Μονγκόμερυ και ό βασιλιάς της Δανίας έχουν στολίσει τα μπράτσα τους με τατουάζ. Η δερματοστιξία ήταν άκόμα της μόδας ιδίως μεταξύ των άνδρων του Ναυτικού. Άλλ' από τότε ή συνήθεια έχει πέσει σε άνυποληψία μεταξύ των μορφωμένων τάξεων. Σήμερα, φαίνεται ότι έχει περιοριστεί στους έγκληματικούς τύπους, τις κοινές γυναίκες ή τους έλαφρώς άνισόρρους. Σε πολεμικές περιόδους, για ένα σύντομο διάστημα, ή δερματοστιξία γίνεται και πάλι δημοφιλής. Άλλά και σε περίοδο ειρήνης έκδηλώνονται τοπικές «έπιδημίες» όπως αυτή των μαθητριών της Σουηδίας.

★

Όπως γράφει σ' ένα πρόσφατο άρθρο του ό δρ Τζών Μπρίγκς, τα έρωτικά θέματα κυριαρχούν στα

Στην Ίαπωνία ή δερματοστιξία είναι άληθινό έργο τέχνης.

δερματοστικτικά σχέδια που γίνονται σήμερα. Γυμνές μορφές άνδρων και γυναικών είναι το συνηθέστερο θέμα.

Συχνά, κατά τον δρ Μπρίγκς, τα έρωτικά θέματα του τατουάζ ύποδηλώνουν μία λαθάνουσα διαστροφή. Άλλά και στους συνειδητούς άνωμαλους ή δερματοστιξία δεν είναι σπάνια. Σε μπράτσα άνδρων βρίσκουμε «κεντημένους» όνόματα άλλων άνδρων ή το κλασικό σχέδιο μιας καρδιάς τρυπημένης από ένα βέλος με τ' όνομα του φίλου από κάτω. Το ίδιο συμβαίνει και στις άνωμαλες γυναίκες.

Η συνήθεια του τατουάζ των δακτύλων, κατά τον δρ Μπρίγκς, δείχνει φιλομόφυλες τάσεις. Η δερματοστιξία συνδέεται έπίσης και με τον άγοραίον έρωτα, άμφοτέρων των φύλων. Μερικές γυναίκες άμφίβολης ήβικης έχουν στο ίώμα τους στιγματισμένα λουλούδια και άλλα σχέδια. Λέγεται ότι αυτές που έχουν το σώμα τους στολισμένο μ' αυτό τον τρόπο βλέπουν την πελατεία τους ν' αύξάνεται. Οι πελάτες άρέσκονται να μελετούν από κοντά αυτά τα σχέδια.

★

Άλλοι σεξολόγοι ύπογραμμίζουν το γεγονός ότι πολλοί άνδρες άβέβαιοι για τον άνδρισμό τους ή συνειδητά άνώμαλοι χρησιμοποιούν τη δερματοστιξία ως «καμουφλάζ». Στιγματίζουν το σώμα τους με γυμνές γυναικείες μορφές για να κρύψουν από τους άλλους τις πραγματικές έρωτικές τάσεις τους.

Μερικοί άνθρωποι με μαζοχιστικές τάσεις αισθάνονται ικανοποίηση με τα τρυπήματα της βελόνας. Στιγματίζουν το δέρμα τους στα πιο ευαίσθητα σημεία το στήθη, π.χ., και κάποτε και τα βλέφαρα.

Κατά τη γνώμη πολλών ψυχιάτρων, ή μελέτη των σχεδίων που χρησιμοποιούνται στο τατουάζ έχει μεγάλη ιατρική σημασία. Άποκαλύπτει συχνά τις άπόκρυφες τάσεις και τον πραγματικό χαρακτήρα του στιγματισμένου προσώπου.

Θάνατος σ'απλάχνα της Γης

Παγιδευμένοι σε μιάν από τις βυθύτερες στοές των άνθρακωρυχείων του Καναδά, μιὰ ομάδα έπιζώντων περιμένει. 'Ο θάνατος τούς περικυκλώνει απ' όλες τις πλευρές, τὰ πτώματα έχουν άρχίσει νά μυρίζουν. Δέν έχουνε τροφές και νερό. Τò τέλος τους θά είναι φριχτό... Αύ-τή είναι ή έφιαλτική ιστορία της τραγικής κα-ταστροφής του Σπρίγκχιλ πού συνετάραξε τόν κόσμο πριν από δυό χρόνια.

Όπου ξαναζούμε την τραγωδία των δαμμένων άνδρακωρύχων

ΚΑΝΕΝΑΣ κάτοικος του Σπρίγκχιλ της Νέας Σκωτίας (Καναδάς) δέ θα ξεχάσει ποτέ την άποφοράδα έ-κείνη μέρα της 23ης 'Οκτωβρίου 1958. Ήταν ή γιορτή του 'Αγίου Μαρτίνου, ένα δημοφο άπομνήμερο, πολλό ζεστό για την εποχή. Οι 174 άνδρες πού είχαν ό-ρισθεί για τη βάρδια φόρεσαν τις στολές τους γύρω στις τρεις ή ώρα κι' έτοιμά-στηκαν νά κατέβουν στη στοά Β βλα-στημόνας ένδόχυμα για την κακή τους τύχη. Σε μιὰ τόσο γλυκειά και χαρού-μενη μέρα κανείς δέ διαζόταν νά θαφτεί σ' άνήλιαγα σπλάχνα της γής επί ένα όχτώωρο.

Χωρίς νά διάζωνται πέρασαν από την άποθήκη του όλικου και παρέλαβαν ό κα-θένας από μιὰ λυχνία ασφαλείας κι' ένα μεταλλικό κουτί με μικρούς συσσω-ρευτές, πού μπορούσαν νά δώσουν δέκα ώρες φωτισμού. Γέμισαν τὰ παγούρια τους με νερό και πήραν θέση στα ξύλι-λινα κλουβιά του άνελκυστήρα πού θα τους κατέβαζε ως τη στοά Β.

Είναι ή πιδ μεγάλη και πιδ βαθειά στοά του Καναδά. Την εκμεταλλεύεται ή 'Εταιρία Σιδηροδρόμων και 'Ανθρα-κος του Κάμπερλουτ. 'Ακολουθώντας μιὰ πλούσια φλέβα κάρβουνου, ή στοά εκτε-νεται σε μήκος 4.450 μέτρων και βάθος 1.320 μέτρων κάτω από την επιφάνεια του έδάφους.

Όσο κατέβαιναν τὰ ξύλινα κλουβιά, ό αέρας γινόταν πιδ ζεστός και πιδ ό-γρός. Οι άνδρες μοιράσθηκαν σε διάφορα βάρδια και σε λίγο ελχθηκαν στη δου-λειά χτυπώντας τ' άνθρακοφόρα τοιχώ-

ματα με την άξίνα τους και φτυαρί-ζοντας τò κάρβουνο σ'α βαγονέττα.

Στις όχτώ τò βράδυ ή πόλη του Σπρίγ-κχιλ ζούσε ακόμα στον κανονικό ρυθμό της. 'Ο δήμαρχος Ράφ Τζέιλοβ άνοιξε την τακτική συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου. Τά ήγετικά στελέχη του Σώ-ματος των Καναδών Προσκόπων είχαν συγκεντρωθεί σε μιὰ διάλεξη. Οι νεα-ροί έρωτευμένοι είχαν άρχίσει τις νυχτε-ρινές έπιχειρήσεις τους στο δημοτικό πάρκο, ένω οι νοικοκυρές έβαζαν τὰ παιδιά νά κοιμηθούν.

'Αλλ' άκριβώς πέντε λεπτά αργότερα, μιὰ ισχυρή δόνηση, κάτι σαν ύπόγεια έ-κρηξη, έρέπανε τη στοά Β. Οι δονήσεις δέν είναι άσυνήθιστα φαινόμενα στην εκ-μετάλλευση των άνθρακωρυχείων. 'Αποδί-δονται γενικά στο γεγονός ότι οι τεχνη-τές εκσκαφές μεταβάλλουν τις πιέσεις των στρωμάτων του έπιδάφους. 'Η δό-νηση εξαπλώθηκε κατά μήκος της άνθρα-κοφόρας φλέβας σε μιάν απόσταση πε-ρίπου τετρακοσίων μέτρων. Οι τοίχοι της στοάς γκρεμίστηκαν, τò δάπεδο άναση-κώθηκε παραμορφώνοντας τις άτσάλινες γραμμές των βαγονέτων, θρυμματίζον-τας τούς χοντρούς πασάλους των ξύλινων ύποστηρίγματων της όροφής. 'Η δόνηση κλόνισε όλα τὰ κτίρια του Σπρίγκχιλ και έγινε αισθητή από τόν σεισμογρόφο του Χάλιφαξ, σε απόσταση 110 χιλιο μέτρων. 'Όταν τελείωσε ή κοσμοχαλα-σία, 75 άνθρακωρύχοι ήταν νεκροί και ένα από τὰ μεγαλύτερα άνθρακωρυχεία του Καναδά είχε καταστραφεί. 'Αλλά σε διάφορα σημεία τὰ τοιχώματα και ή όρο-

φή δέν είχαν καταρρεύσει και πολλές ομάδες άνθρακωρύχων είχαν παγιδευ-θεί.

'Ο Δήμαρχος και οι δημοτικοί σύμ-βουλοι έτρεξαν στην πόρτα. Σε όλη την πόλη πόρτες και παράθυρα άνοιγαν πλαι-σιώνοντας άνήσυχες μορφές γυναικών 'Η πόλη ξυπνούσε μ' ένα ξαφνικό ρίγος τρόμου. 'Όλος ό κόσμος άρχισε νά τρέ-χει προς τ' άνθρακωρυχείο πού βρισκε-ται σε μικρή απόσταση έξω από την πό-λη.

'Ο Τζέιλοβ Κώλντερ, ό διευθυντής των όρυχείων της Κάμπερλουτ, πού εί-χε άρχίσει τη σταδιοδρομία του από άνθρακωρύχος έτοιμαζόταν νά δειπνήσει με την οικογένειά του όταν άκούσθηκε ή δόνηση. 'Αρπάζε τò τηλέφωνο και ζή-τησε πληροφορίες από τόν έπιστάτη της ύπηρεσίας. 'Αλλά κανείς δέν ήξερε ά-κριβώς τι είχε συμβεί. Οι τηλεφωνικές γραμμές με τη στοά Β δέν λειτουργούσαν.

Δ'ήτι δέν ήταν ή πρώτη συμφορά πού χτυπούσε τò Σπρίγκχιλ. Τò 1891 μιὰ έκρηξη είχε σκοτώσει 125 εργάτες.

Πιδ πρόσφατα, τò 1956, σκοτώθηκαν 39 εργάτες. Κατ'από έκτακτο έρευνά, 180 εργάτες είχαν θυ-σιασθεί στο Μινώταυρο των όρυχείων. 'Αλ-λά κανείς δέν μπορούσε νά προβλέψει την καταστροφή της 23ης 'Οκτωβρίου 1958. Είναι αλήθεια ότι μικροδονήσεις είχαν γίνει αισθητές πριν από μερικές έβδομάδες, αλλά, καθώς έλεγαν, ή στοά Β είχε κατασκευασθεί με τις πιδ σύγ-χρονες τεχνικές μεθόδους ασφαλείας και οι άρμόδιες ύπηρεσίες την επιθεωρού-σαν τακτικά. 'Αλλωστε οι άνθρακωρύχοι του Σπρίγκχιλ ήταν συνηθισμένοι σ'α κίνδυνο. Είχαν γεννηθεί και μεγαλώσει σ' αυτή την κοινότητα και από πατέρα σε γιδ έξαρτούσαν την βίωσή τους ά-πό τὰ όρυχεία. Δέν είχαν και λόγους νά παραπονούνται. Τò βιοτικό τους επίπεδο ήταν και είναι άξιοζήλευτο: 'Επί δέκα εργατών, οι έφτά έχουν ιδιόκτητο σπι-τι, αυτοκίνητο και τηλεόραση.

'Η πρώτη φροντίδα του διευθυντού Τζέιλοβ Κώλντερ ήταν ν' άντικαταστή-σει τὰ βαγόνια, στα σημεία όπου οι ρά-γες δέν είχαν καταστραφεί με όχήμα-τα προσωπικού για νά διευκολυνθεί ή κυκλοφορία των ομάδων διασώσεως. 'Από έκτακτοάδες έθελοντές πού παρουσιάσθη-καν ό Κώλντερ διάλεξε είκοσι άνδρες πού θ' αποτελούσαν την ομάδα κρούσε-ως. Τοποθετήθηκαν φράγτες γύρω από τις εισόδους των όρυχείων για νά συγ-

κρατηθεί τò πλήθος πού μαζεούταν όλο και πιδ πυκνό. Ήταν οι συγγενείς και οι φίλοι των άνθρακωρύχων της βρα-δυνης βάρδιας. Συνηθισμένοι σε τέτοιου είδους τραγωδίες έμεναν φαινομενικά ά-παθείς ή έκλαιγαν σιωπηλά, χωρίς ζω-ηρές αντιδράσεις. Στο νουκομείο των 'Αγίων Πάντων όλο τò προσωπικό ή-ταν σ' έπιφυλακή. 'Εστηναν κρεβάτια στους διαδρόμους περιμένοντας τούς πρώτους τραυματίες.

'Όλες αυτές οι προετοιμασίες κράτη-σαν σαράντα λεπτά. Στις 8.40 άκριβώς ό Τζέιλοβ Κώλντερ και ή ομάδα του κατέβηκαν στη στοά. 'Εστειλαν επάνω τούς νεκρούς και τούς τραυματίες και δοκίμασαν νά προχωρήσουν πιδ βαθειά στη στοά Β. 'Αλλά τὰ βαρειά, εύφλεκτα και έκρηκτικά αέρια πού βγαίνουν από τ' άνθρακοφόρα κοιτάσματα έμπόδιζαν τις κινήσεις τους. Μερικοί άνδρες λιπο-θύμησαν. Οι άλλοι κατόρθωσαν νά προ-χωρήσουν περίπου 200 μέτρα, αλλά μό-νο για νά βρεθούν μπροστά σ' ένα ά-διαπέραστο φράγμα από γκρεμισμένους τοίχους, στραπατσαρισμένα βαγονέττα και ξύλα από τὰ στηρίγματα της όροφής. Με τις άξίνες, με τούς λαστούς, με τὰ χέρια, ή ομάδα διασώσεως προσπάθησε ν' άνοίξει ένα δρόμο.

'Ός τις δέκα τò βράδυ, οι άνελκυστή-ρες είχαν άνεβάσει τούς νεκρούς ή τραυ-ματισμένους άνθρακωρύχους πού βρέθη-καν κοντά στις έξόδους. 'Εκατό περίπου έθελοντές είχαν άρχίσει ν' άσολούνται με τò τιτάνειο έργο της διασώσεως των θαμμένων άνθρακωρύχων. Στις ένδεκα τò βράδυ άνασύρθηκαν ζωντανοί δώδεκα εργάτες πού είχαν παγιδευθεί σ' έναν πλάγιο διάδρομο της στοάς Β. Στις 1.35 τò πρωί βρέθηκαν άλλοι ένδεκα εργά-τες και στις 4 τò πρωί άλλοι τρεις. Τά ξεμερώματα της Παρασκευής έγινε ό πρώτος άπολογισμός της συμφοράς: 80 άνδρες είχαν σωθεί, 94 ήταν νεκροί ή ά-γνοούμενοι.

Οι ώρες περνούσαν και οι ομάδες δια-σώσεως συνέχιζαν τις υπεράνθρωπες προσπάθειές τους. Πατέρες έψαχναν για τούς γιούς τους, αδέρφια για τ' αδέρ-φια τους, φίλοι για τούς φίλους τους. 'Αλλ' ή δουλειά προχωρούσε με άτελι-στική βραδύτητα. Κανείς δέν τολμούσε νά χρησιμοποιήσει τὰ ηλεκτρικά τρυπά-νια για νά μιν εκραγούν τὰ εύφλεκτα αέρια. Σε ώριμαμένα σημεία ισχυρής συμ-πυκνώσεως των αερίων ακόμα και τὰ μεταλλικά εργαλεία είχαν άχρηστευθεί για νά μιν αποκλιθεούν σπινθήρες από τὰ χτυπήματα στις πέτρες. Οι άνδρες εργαζόνταν με ξύλινους πασάλους ματώ-νοντας τὰ χέρια και τὰ γόνατά τους. Δέν προχωρούσαν περισσότερο από τρία μέτρα σε όχτώ ώρες.

Τò μεσημέρι της Παρασκευής ό Χά-ρολντ Γκρόντον, γενικός διευθυντής της Κάμπερλουτ άνεκοίνωσε με δάκρυα στα μάτια ότι έμεναν έλάχιστες έλπίδες δια-σώσεως των θαμμένων άνθρακωρύχων. 'Αλλά, μ' όλο πού φιλόδοξε άπ' τò πρωί, τò σιωπηλό πλήθος γύρω από τ' άνθρακωρυχείο δέν διαλύθηκε.

Την Κυριακή, τρεις μέρες μετά τò δυστύχημα, οι διευθυντές της 'Εταιρί-ας είχαν πιδ πεισθεί ότι όλοι οι θαμέ-νοι άνθρακωρύχοι ήταν νεκροί. Οι προ-σπάθειες διασώσεως ασφαλώς θα συνε-χίζονταν, αλλά τὰ συνεργεία θα εβρισκαν μονάχα πτώματα.

Κάπου 200 μέτρα κάτω από την επιφά-νεια του έδάφους, ό άνθρακωρύχος Μπόσι Μάντισον, πού ή λάμπα του

είχε συντριβεί τη στιγμή της έκρήξεως έμενε άκίνητος, παρόλοτι από τρύοιο στο σκοτάδι. 'Ακουσε τη φωνή του νε-αρού συντρόφου του Λάρου Ληντιμπέτερ πού, παγιδευμένος σε μιὰ κοιλότητα του τοίχου, ζητούσε βοήθεια. 'Ενας άλλος ερ-γάτης, ό Γκρόλεβ Κέμπι, πού ή λάμπα του δέν είχε καταστραφεί σύρθηκε ως τόν Ληντιμπέτερ.

— Είσαι τραυματισμένος;

— Όχι.

— Τότε βγες από κει μέσα. 'Τάρ-χει ένα άνοιγμα μισού μέτρου.

'Αλλά ό νεαρός ήταν τόσο τρομαγμέ-νος, ώστε δέν μπορούσε νά κινήθει. Χρειάστηκε μισή ώρα για νά τόν σύρουν έξω απ' την τρύπα του.

'Ο Μπόσι Μάντισον άνακάλυψε λίγο πιδ πέρα τούς άνθρακωρύχους Ράστον και Μίλλεβ. Είκοσι μέτρα πιδ κάτω, ό Τζέδ Μακντόναλντ ζητούσε βοήθεια. Τόν έλευθέρωσαν από τις πέτρες και τὰ ξύλα και τόν έσυραν με προσοχή ως τò κέν-τρο της στοάς. Τά κόκκαλα του άριστε-ρού ποδιού του είχαν θρυμματισθεί ένω τò δέομα είχαν μείνει ανέπαφο. Τò πό-δι είχε κιόλας μαυρίσει από την έσωτε-ρική αιμαρραγία. Λίγα βήματα πιδ πέ-ρα ήταν ό Τέντυ Μίτονιακ με τόν όμο έξαθρομένο. Του έδεσαν τò χέρι με τη ζώνη του.

'Επειτα από μιὰ δραματική αναζήτη-ση των ζωντανών και των νεκρών, δια-πίστωσαν πώς υπάρχουν δώδεκα ζωντα-νοί: 'Ο Μπράιν, ό Γκάθρο, ό Χολογουέι, ό Χάντερ, ό Κέμπι, ό Ληντιμπέτερ, ό Λώ-θερ, ό Μακντόναλντ, ό Μάντισον, ό Μίτονιακ, ό Μίλλεβ και ό Ράστον. 'Αρ-χισαν νά συσκέπτονται για τò τι έπε-ρε νά κάνουν.

'Ο Μακντόναλντ και ό Μίτονιακ ή-ταν άχρηστοι. Οι όπόλοιποι δέκα χωρί-στηκαν σε τρεις ομάδες για νά βρούν μιὰ διέξοδο. 'Ο Λώθερ, ό Ράστον και ό Μπράιν προχώρησαν έρποντας περίπου

Μηχανικοί κι' εργάτες με την ει-δική στολή μάχονται ν' άνοίξουν δίοδο στα σπλάχνα της Γής για νά προσεγγίσουν τούς θαμμένους άνθρακωρύχους.

δέκα μέτρα άνάμεσα στα χαλάσματα, άλ-λά συνάντησαν ένα «θύλακα» συμπυκνω-μένου αερίου και ό Λώθερ λιποθύμησε. Οι δυό άλλες ομάδες δέν είχαν περισ-σότερη τύχη. Προχώρησαν με κόπο προς διάφορες κατευθύνσεις, αλλά παν-τού οι όγκοι των χωμάτων, του κάρβου-νου και των ξύλων έφραζαν κάθε διέ-ξοδο. Τò πρωί της Παρασκευής μονά-χα ό Κέμπι είχε μιὰ λάμπα με μπατα-ρία όχι έντελώς έξαντλημένη.

— Θα πρέπει νά ληστέψουμε τούς νε-κρούς, είπε ό Λώθερ.

'Εψαξαν τὰ πτώματα αλλά δέν βοή-καν παρά μονάχα ένα μεταλλικό κουτί με μπαταρίες. Θα έπρεπε νά κάνουν σκληρές οικονομίες στο φωτισμό. Τò πρόβλημα του νερού ήταν ακόμα πιδ έφιαλτικό. Στις πρώτες ώρες μετά τò δυστύχημα είχαν άδειάσει άσπλόγγιστα τὰ παγού-ρια τους. 'Εψαξαν για τὰ παγούρια των νεκρών. Τò βράδυ της Παρασκευ-ής είχαν συγκεντρώσει περίπου ένα κι-λό νερού. 'Ο Κέμπι άνέλαβε τη διανο-μή. Κάθε τέσσερις ώρες — τò φωσφορι-κό ρολόι του Ράστον λειτουργούσε ακό-μα — οι θαμμένοι άνθρακωρύχοι έβρε-χαν τὰ χείλια τους.

Τò Σάββατο τò βράδυ, ή τελευταία μπαταρία έξαντλήθηκε και ή ομάδα των έπιζώντων βυθίστηκε στο σκοτάδι. Οι άν-δρες ξάπλωσαν σιωπηλά γεμάτοι φόβο και άπελπισία. 'Ο Λώθερ πρότεινε στους συν-τρόφους του νά προσπαθήσουν ακόμα μιὰ φορά νά βρούν μιὰ διέξοδο, νά κι-

νηθούν, να κάνουν κάτι. 'Η αδράνεια ήταν άφορητη. Μα οι άλλοι ήταν έντελως απελπισμένοι.

— Είμαι ανώφελο να προσπαθώ, είπε ο Κέμπι. Δεν έχουμε νερό και είμαστε όλοι εξαντλημένοι. Δεν έχουμε παρά να περιμένουμε...

Ο Μπαρλίν ρώτησε τι θα γινόταν με το ζήτημα του νερού.

— Θα πρέπει να πιούμε.. το νερό μας, απάντησε ο Κέμπι.

Οι άλλοι γέλασαν. 'Αλλά, ξαφνικά, κατάλαβαν ότι αυτό που είπε ο Κέμπι δεν ήταν καθόλου άστοχο. 'Η κατάσταση τους ήταν τραγική. Σε βάθος 1200 μέτρων κάτω απ' τη γη, δεν είχαν τίποτα να φάνε, τίποτα να πίνουν. 'Ο θάνατος τους περιόχλωνε απ' όλες τις πλευρές. Τα πτώματα είχαν αρχίσει να μυρίζουν. Το τέλος τους θα ήταν φοιχτό.

— Πριν από τριάνταπέντε χρόνια ο παππούς μου πέθανε σ' αυτό το ανθρωποκορυχείο, είπε ο Αηνημπέτερο. Τώρα ήρθε η σειρά μου.

Ο Αηνημπέτερο έκλαιγε με λυγμούς. 'Ηταν ο πιο νέος απ' την ομάδα κι' ο πιο ευαίσθητος, ο πιο «έφητος». Οι άλλοι τον άφισαν να κλάψει για ν' άνακουφισθεί. 'Επειτα άρχισαν να τον ένθαρρύνουν: 'Εκατοντάδες άνθρωποι προσπαθούσαν αυτή τη στιγμή να τους σώσουν. 'Από στιγμή σε στιγμή θα έφταναν ως εδώ.

Ο Αωθερ εξακολούθησε να παραπονιέται για την αδράνεια των άλλων. Για να τον ξεφορτωθούν, τον έβαλαν να χτυπάει ρυθμικά σ' έναν κατεστραμένο άεραγωγό διαμέτρου 15 εκατοστών. 'Ισως κάποιος να τους άκουγε. Κατά διαστήματα, τέντωναν τ' αυτί τους για να συλλάβουν ελπιδοφόρους ήχους από τον έξω κόσμο. Σε μια στιγμή, ο Ράστον νόμισε πως άκουσε μια φωνή. Τότε βάλθηκαν όλοι να φωνάζουν «βοήθεια» μέχρι που προήσχηκε ο λαμψός τους. 'Αλλά δεν έλαβαν καμιάν απάντηση.

Το πρωί της Κυριακής, ο Ράστον κούταζε τους φωσφορικούς δείκτες του ρολογιού του.

— 'Εφτά ή όρα, είπε. 'Εκεί πάνω, ο κόσμος έτοιμάζεται για την έκκλησία...

Αδύναμα, οι άνδρες άρχισαν να προσεύχονται.

Οι δυο τραυματισμένοι υπέφεραν περισσότερο απ' τους άλλους. Τό ποδι του Μαντινιάναντ είχε αρχίσει να σαπίζει, ο ξαθρομένος όμος του Μίσσανακ πουνούσε φοιχτά. Καί οι δυο διψούσαν, διψούσαν... Θυμήθηκαν τό άστέιο του Κέμπι, που δεν ήταν άστέιο. Καί άρχισαν να πίνουν τό ούρα τους.

Μ' όλο που κανείς δεν τό είχε καταλάβει, ούτε ο ίδιος στην άρχή, ο ανθρωποκρυχός Χάντερ ήταν ο πιο σοβαρά τραυματισμένος απ' όλους. Μιά έλαφρά έγκεφαλική διάσειση τον έκανε να ξεχάσει ότι ένας θράχος τον είχε χτυπήσει στο μηρό. Είχε σχηματισθεί στο σημείο αυτό ένας θρόμβος που εμπόδιζε την κυκλοφορία. 'Αργότερα χρειάστηκε να τον άκρωτηριάσουν. 'Από καιρό σε καιρό έβγαζε σπαρακτικές κραυγές πόνου που τρομοκρατούσαν τους άλλους.

Τήν Τρίτη τό πρωτό άρχισαν όλοι να βλέπουν «φώς». 'Ηταν παραισθήσεις άπό τό δίκη και τις έλαφρές αναθυμιάσεις των άερίων. 'Ο Αωθερ άνησυχούσε πολύ γι' αυτές τις αναθυμιάσεις. Δίπλα του ήταν ξαπλωμένος ο Χάρολντ Μπαρλίν έντελώς άκίνητος. 'Ο Αωθερ τον άγγιζε με τό χέρι για να βεβαιωθεί πως είναι ζωντανός.

— Δεν πέθανα, είπε ο Μπαρλίν. 'Ονειρεύομαι ένα μπιφτέκι και μία μπουκάλα μπύρα.

— Δεν όνειρεύθηκες κανένα τρόπο για να γλυτώσουμε; — Δέ γίνεται τίποτα.

— Πρέπει όστόσο να δίνουμε πότε-πότε μερικά χτυπήματα σ' αυτό τον άεραγωγό. Μπορεί να μάς άκούσουν...

Ο Αωθερ έτοιμάσθηκε να σηκωθεί άλλ' ο Κέμπι και ο Μπαρλίν προσφέρθηκαν να πάνε ως τον άεραγωγό για να ξεμουδιάσουν. Ξαφνικά, ο Κέμπι κόλλησε τό αυτί του στην άκρη του σωλήνα.

— Μου φαίνεται πως κάτι άκούω...

Πήρε βαθειά άναπνοή και φώναξε μ' όλη του τη δύναμη:

— 'Όέ!

— 'Όέ! απάντησε μία φωνή. 'Όέ!

Ο Κέμπι έμεινε άπολιθωμένος. Τα δάκρυα μούσκευαν τό πρόσωπό του. 'Ο

Μιά χήρα έγραψε στον τάφο του σύζυγού της την έξης έπιγραφή: «'Η λύπη μου είναι τόσο μεγάλη, ώστε δεν μπορώ να την υποφέρω».

Λίγο άργότερα παντρεύθηκε και συνέπληρωσε την έπιγραφή: «'Η λύπη μου είναι τόσο μεγάλη, ώστε δεν μπορώ να την υποφέρω μόνη».

★

— 'Ο Γιάννης με είπε «λακωνικό». Τι πάει να πεί;

— Δεν ξέρω.

— Ούτε έγώ. Πάντως τοόδωσα ένα χαστούκι!...

Μπαρλίν έκλαιγε και γελούσε συγχρόνως.

— Ξυπνάτε μάγκες ούρλιαξε. 'Ερχονται για μάς!

★

Άπό την άλλη μεριά του τοίχου, ο Γζώρτζ Κώλντερ, έπi κεφαλής των συνηγών διασώσεως απελπισμένος ότι θα κατόρθωνε ποτέ να καθάρισει τα χαλάσματα της στοάς Β είχε αποφασίσει πως ήταν εύκολότερο να σκάψει μία παράλληλη σήραγγα και να έρευνήσει τη στοά Β από τα πλάγια. 'Όσο προχωρούσαν οι εργάτες, οι μηχανικοί τοποθετούσαν πίσω τους σωλήνες άερισμού. Είχαν προχωρήσει περίπου 200 μέτρα όταν ή άξίνα ενός εργάτη χτύπησε μία σωλήνα διαμέτρου 15 εκατοστών. Στήν άλλη άκρη της σωλήνας, που ως εκ θαύματος είχε μείνει ανέπαφη, θοισκόταν ο Κέμπι. 'Ο μηχανικός Μπλαρ Φίλιπς έξέταζε την σωλήνα όταν άκούσθηκε ή φωνή του ανθρωποκρυχού.

— Θάραος! φώναξε ο Φίλιπς γεμάτος συγκίνηση.

— Είμαστε δώδεκα και δεν έχουμε νερό, είπε ο Κέμπι.

Οι εργάτες προσπάθησαν να περάσουν από τη σωλήνα μία λεπτότερη σωλήνα από πλαστική ύλη αλλά δεν τό κατάφεραν. Χρειάζόταν μία λεπτή μεταλλική σωλήνα.

Τό άπόγευμα της Τετάρτης, έξη μέρες μετά την καταστροφή, τό νερό άρχισε να διοχετεύεται από τη σωλήνα άερισμού. Μετά τό νερό, διοχετεύθηκε γάλα και καφές. Στο μεταξύ, οι εργάτες έσκαβαν με ξήλο τα τοιχώματα της στοάς Β. Οι ανθρωποκρυχοί άπελευθερώθηκαν, τέλος, στις 2.25 της Πέμπτης. 'Ηταν όλοι ζωντανοί. 'Αλλά δεν ήταν οι τελευταίοι. Στις έπόμενες δυο μέρες άπελευθερώθηκαν ακόμα έξη ανθρωποκρυχοί.

Στό διάστημα αυτής της φοβερής τραγωδίας ή μικρή, κοιμημένη πόλη του Σπρίγκχιλ είχε γίνει τό έπικεντρο τό διηθνούς ένδιαφέροντος. Δέχθηκε πάνω από 40.000 τηλεγραφήματα κι' έπιστολές από όλο τον κόσμο. Δυό εκατομμύρια δολάρια συγκεντρώθηκαν άπό έράνους. Οι μαθητές των σχολείων είχαν προσφέρει τό χαρτί ήλίκι τους, ένώ μία μεγάλη εταιρία έστειλε 100.000 δολάρια. 'Ο Πάπας 'Ιωάννης έστειλε έπίσης σημαντική βοήθεια. 'Η καταστροφή άπiς βαθείς πληγές στο Σπρίγκχιλ άλλ' έδωσε και την ευκαιρία να έκδηλωθεί ακόμα μία φορά ή διεθνής αλληλεγγύη.

ΟΙ ΓΟΡΙΛΛΕΣ ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΥΝ

Περίπου 350 όρεσίβιοι γορίλλες, που είναι τό μεγαλύτερα άνθρωποειδή που υπάρχουν στη Γη και οι τελευταίοι έπιζώντες τό είδους των, άπειλούνται με άφανισμό εξ αίτίας των μετακινήσεων των έδαγενών φυλών του Βελγικού Κογκό.

Τό «σήμα του κινδύνου» δόθηκε από τον δρ Τζώρτζ Σάλερ, μέλος μιας άμερικανικής άποστολής ή οποία, κατά τον περασμένο χρόνο, μελέτησε τη ζωή των μεγάλων αυτών πιθήκων στο όρη Μικένο και Καρισίμπι βορειοανατολικά της λίμνης Κίβου στην Κεντρώα 'Αφρική. Κατά τον δρ Σάλερ, ή φυλή Βατούσι από τό γειτονικό όπο έντολην έδαφος του Ρουάντα-Ουδούντι, μετακινούν τώρα τό κοπάδι τους προς τό δυτικά, πέραν από τό όρια του Κογκό και πάνω στους λόφους όπου ζουν οι μεγάλοι γορίλλες. 'Η περιοχή αυτή θεωρείται άπηγορευμένο «έθνη-κό πάρκο» και άπαράβαστο άσυλο των τελευταίων μεγάλων άνθρωποειδών.

Οι πανύψηλοι νέγροι της φυλής Βατούσι περιήρμηι για τό ιάμι - τάμι και τους χορούς τους, λατρεύουν ως θεότητες τις... άγέλαδες (πράγμα που δεν τους έμποδίζει να τις τρώνε). 'Εχουν τεράστια κοπάδια από βοοειδή που άποτελούν τό μοναδικό τους πλούτο. 'Η κοινωνική θέση ενός ίθαγενοϋς στη φυλή καθορίζεται από τον αριθμό των γελιδιών που κατέχει.

Τά κοπάδια τους «ξυρίζουν» τη γη από τό χοτάρι της και προκαλούν διαβρώσεις του έδάφους. Οι Βατούσι μετακινούνται συνεχώς άναζητώντας καινούργιους βοσκότοπους.

Τώρα οι Βατούσι μπήκαν στο άσυλο των άνθρωποειδών άλλ' είναι άπίθανο ότι θα τους έπιτεθούν. Κανείς δεν τολμάει να τό κάνει αυτό. Μ' όλο που οι όρεσίβιοι γορίλλες είναι φυτοφάγοι και ήμεροι είναι εξαιρετικά ίσχυροί και ζυγίζουν 230 κιλά ο καθένας.

'Αλλά, όπως τονίζει ο δρ. Σάλερ, ο μεγαλύτερος κίνδυνος που άπειλεί τους γορίλλες είναι ή καταστροφή του φυσικού τους περιβάλλοντος από τό κοπάδι των ίΒατούσι. Μία πιθανή λύση είναι ή διεθνής έλεγχος της περιοχής αυτής που οι βελγικές άρχές έχουν παραδώσει άνεπίσημα στους 'Αφρικανούς έν άναμονή της κηρύξεως της άυτονομίας του Κογκό στις 30 προσεχούς 'Ιουνίου.

Οι όρεσίβιοι γορίλλες άνακαλύφθηκαν στην περιοχή τό 1920 άπό 'Αμερικανούς φυσιοδίφες

ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΕΠΑΛΗΘΕΥΕΙ

Η ΜΕΛΕΤΗ των χημικών ουσιών, ιδιαίτερα αυτών που έχουν έπίδραση στο πνεύμα, μπορεί να παρουσιάσει πολλές έκπληξεις.

Ο 'Ωλντς Χάξλεϋ, που στο προπολεμικό του μυθιστόρημα «Γενναίος καινούργιος κόσμος» συνέλαβε την ιδέα του «σώμα», ενός διεγερτικού της εύδαιμονίας, πειραματίζεται, έδώ και μερικά χρόνια, με μία ουσία που θγαίνει από ένα είδος κάκτου και φαίνεται ότι διεγείρει άσυνήθιστα τις αίσθήσεις. 'Η ουσία αυτή, που όνομάσθηκε «μεσκαλίνη», χρησιμοποιείται τώρα πειραματικά σε πολλές χώρες του κόσμου από τους ψυχιάτρους με την έλπίδα ότι θ' άποδειχθεί άποτελεσματική για τους ψυχοπαθείς, ιδιαίτερα τους σχιζοφρενικούς.

'Υπάρχουν, όστόσο, φυσικά διεγερτικά με ακόμα πιο παράξενες έπιδράσεις, όπως εκείνα που άνακαλύφθηκαν τό 1957 από τον Γουάσον, έναν 'Αμερικανό τραπεζίτη και δυό φίλους του, που ταξίδεψαν στις άπομονωμένες περιοχές του Μεξικού. Ο Γουάσον και ή ομάδα του έλαβαν μέρος σε παράξενες τελετές των 'Ινδιάνων, κατά τη διάρκεια των οποίων έφαγαν ένα είδος μανιταριού. Είδαν άλλόκοτα όράματα και όκίμασαν παράξενες ψευδαισθήσεις, που στάθηκαν άνίκανοι να περιγράψουν με τό λόγια. Μαζί με τον Γουάσον ταξίδευε ένας Γάλλος καθηγητής ειδεικεμένος στη μελέτη των μανιταριών. Αυτός συνεκέντρωσε έπιτά διαφορετικούς τύπους μανιταριών που ήταν τότε άγνωστα στην έπιστήμη. Τά καλλιέργησε στο Παρίσι και σ' ένα από άπομονώθηκε ή ουσία που δημιουργεί τις ψευδαισθήσεις. 'Ονομάσθηκε «ψιλοκυβίνη».

★

ΠΡΟΣΦΑΤΑ δημοσιεύθηκε ένα βιβλίο που γράφει πολλά πιστευτά και άπίστευτα πράγματα για τό μυστήριο των μανιταριών που γεννούν τις παρασθήσεις. 'Αξίζει να τ' αναφέρουμε γιατί ο συγγραφέας δρ. 'Αντρίγια Πουχάριτς περιγράφει από τον 'Ωλντς Χάξλεϋ ως «ένα από τό πιο φωτεινά πνεύματα της εποχής μας στον τομέα της παραψυχολογίας». Ο Πουχάριτς, άλλωστε, είναι άυστηρά έπιστημονικός στην έκθεση των γεγονότων.

Πριν από χρόνια ο Πουχάριτς γνώρισε, μέσω μιας φίλης του, τον Χάρρυ Στόουν, ένα εξαιρετικά εύαίσθητο μέντιουμ που ίσχυρίζόταν πως ήταν ίκανός να γράψει τά ιερογλυφικά και να μιλήσει τη γλώσσα των αρχαίων Αίγυ-

πτίων υπό την έπίδραση του πνεύματος κάποιου Ρά Χό Τέπ, που έζησε πριν από χιλιάδες χρόνια στη χώρα του Νείλου. Ο δρ. Πουχάριτς υπέβαλε τον Στόουν σε πολλές δοκιμασίες. Ο Στόουν, σε κατάσταση ύπνώσεως, έγραφε πράγματι τά ιερογλυφικά σαν να ήταν ή μητρική του γλώσσα. Οι αίγυπτιολόγοι τό επιβεβαίωσαν.

'Αλλ' αυτό που ένδιέφερε κυρίως τον Πουχάριτς ήταν τά παράξενα πράγματα που έλεγε ο Στόουν στην έκσταση

έφαγε την «άμανίτα μουσκά-ρια»:

«Είδα πράγματα που δεν πιστεύω ότι θα μπορέσω να σας τά περιγράψω. Βρισκόμουν κάπου μακριά απ' αυτό τό δωμάτιο. 'Ημουν σ' ένα μέρος άπερίγραπτης όμορφιάς με άσύλληπτες μορφές και χρώματα...».

★

ΤΙ πρέπει να συμπεράνουμε απ' όλα αυτά; 'Από τις έρευνες του Πουχάριτς και του Γουάσον άποδεικνύεται ότι ύπήρχε κάποτε

‘Η μυστική δύναμη του ιεροϋ μύκητος

του. Φαίνεται ότι τό πνεύμα του Ρά Χό Τέπ είχε κάποιο «μήνυμα» για τους σύγχρονους ανθρώπους και προσπαθούσε με συμβολική γλώσσα να τραθήξει την προσοχή τους στη μυστική δύναμη του ιεροϋ χρυσού μανιταριού.

'Από τις περιγραφές του Ρά Χό Τέπ (μέσω του Στόουν), ο δρ. Πουχάριτς συνεπέρανε ότι τό μανιτάρι αυτό ήταν τό είδος «άμανίτα μουσκάρι», που άναφέρεται στους μύθους, τά παραμύθια και τις παραδόσεις πολλών λαών σ' όλο τον κόσμο.

Τό μανιτάρι ήταν δυσεύρετο, μέχρις ότου, σ' ένα πολύ δραματικό χωρίο του βιβλίου, ή δ. 'Άλνις Μπούδερη ή ρίλη

και βοηθός του Πουχάριτς, βρέθηκε μία νύχτα σε κατάσταση ύπνώσεως. Στις έρωτήσεις του Πουχάριτς υπέδειξε ένα σημείο, κοντά στο έργαστήριό του, στο Μαίην (Η.Π.Α.) όπου, πραγματικά, την άλλη μέρα τό πρωτό άνακαλύφθηκε τό περίφημο μανιτάρι.

Η χημική του άνάλυση άπεκάλυψε ότι περιέχει μυσκαρίνη (που διεγείρει τό νευρικό σύστημα) και άτρορίνη, καθώς και μιάν άλλη χημική ουσία. Όλες αυτές οι ουσίες προκαλούν ψευδαισθήσεις.

Οι ουσίες δοκιμάσθηκαν σε μικρές δόσεις από τον Στόουν. Τό μόνο αισθητό αποτέλεσμα ήταν ότι οι τηλεπαθητικές του ικανότητες, συνήθως άσχημαντες, ένισχύθηκαν καταπληκτικά. Συνολικά, 27 άτομα έλαβαν μέρος στα πειράματα του Πουχάριτς με ποικίλα άποτελέσματα. 'Ενα από τά υποκείμενα, ο Πήτερ Χώρκος, περιέγραψε ως έξης τά συναισθήματά του, άφού

μιά θρησκευτική λατρεία του ιεροϋ μανιταριού που έκτεινόταν από την Κεντρική 'Αμερική ως τη Βόρεια, από τη Σιβηρία ως την αρχαία Αίγυπτο.

Ο Γουάσον δρθηκε στα πάλια χειρόγραφα που άναφέρονται στην έκστρατεία του Χερνάντο Χορτές μία περιγραφή των τελετών των 'Αζτέκων με κύριο στοιχείο τη μυκητοφαγία. 'Η ίνδική μυθολογία άναφέρει ότι ο Βούδας μεταφέρθηκε στην κατάσταση της νιρβάνας, άφού έφαγε ένα πιότο μανιτάρι. 'Αγάλματα του Βούδα τον παριστάνουν κάποτε να κοιμάται με τό κεφάλι άκουμπημένο σ' ένα μανιτάρι.

'Ισως αυτά τά μανιτάρια χρησιμοποιούν για να ρίχνουν σ' έκσταση τους μυστικοπαθείς της 'Ανατολής. 'Αλλ' οι έρευνες συνεχίζονται. 'Ακόμα δεν έχει γραφεί τό τέλος αυτού του φαρμακολογικού μυθιστορήματος.

Ο 'Αλφόνς 'Αλλαίς, μπήκε μία μέρα με ύφος περίλυπο, στο καφενείο όπου συναντάτο με τους φίλους του. 'Όλοι φυσικά τον ρώτησαν τι τό συνέβαινε και ήταν τόσο λυπημένος.

— 'Αχ, απάντησε! ο 'Αλλαίς. Πέθανε ο Κουρελίν.

Ολόκληρη ή συντροφιά λυπήθηκε για τό δυσάρεστο νέο. 'Αρχισαν τότε να συζητούν για τό περίφημο πνεύμα του Κουρελίν, όταν ξαφνικά, άνοίγει ή πόρτα κι' έμφανίζεται ο περίφημος εύθυμογράφος. Πριν προφθάσει άκόμα να μιλήσει κανένας, φωνάζει ο 'Αλλαίς:

— Σιωπή! Ούτε λέξη! Δεν ξέρει τίποτα...

Ο ραδιενεργός άνδρας μας επιτρέπει να κάνουμε ακριβείς υπολογισμούς για το παρελθόν. Οποιαδήποτε οργανική ουσία μπορεί να μας αποκαλύψει την ηλικία της, αρκεί να υπολογίσουμε με τα κατάλληλα όργανα την ατομική αποσύνθεση του «άνδρακος 14» που περιέχει.

Το αίνιγμα του παρελθόντος απασχολούσε ανέκαθεν τους πολιτισμένους ανθρώπους. Τι ηλικία έχει το Σύμπαν; Και ο πλανήτης μας; Πότε εμφανίσθηκε ο άνθρωπος στη γη; Πότε αποσύρθηκαν οι παγετώνες από την Εξοχή; Η εφαρμογή των συγχρόνων τεχνικών μεθόδων, εκ των οποίων ασφαλώς η πιο εντυπωσιακή είναι η χρονολόγηση με τη βοήθεια του ραδιενεργού άνθρακος, μας έδωσε συχνά - σιγά την απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα.

Με τη μέθοδο αυτή του ραδιενεργού άνθρακος μπόρεσαν οι επιστήμονες να καθορίσουν την ηλικία των περιφημών χειρογράφων της Νεκρής Θαλάσσης, αυτού του ανεκτίμητου θησαυρού που ξμεινε θαμένος επί δεκαεννέα αιώνες στις σπηλιές του Κιουμράν της Παλαιστίνης. Και το 1948, όταν ανακαλύφθηκαν κοντά στο Τόκιο σπάρτοι λαού που μπορούσαν να διασπασθούν, ο ραδιενεργός άνθρακός μας επέτρεψε να υπολογίσουμε την ηλικία τους σε 3.000 χρόνια. Έντελώς πρόσφατα, χάρις στο ραδιενεργό άνθρακα, τα περίφημα προϊστορικά σπήλαια του Λασκά στο Γαλλία χρονολογήθηκαν σε 13.500 χρόνια προ Χριστού.

Αλλά πού είναι αυτή η μυστηριώδης ουσία που μας επιτρέπει να κάνουμε τόσο ακριβείς υπολογισμούς για το παρελθόν;

★

Ο δρ Γουίλλαντ Λίμπυ, ειδικός επί της πυρηνικής χημείας, είχε πρώτος την ιδέα να χρησιμοποιήσει το ραδιενεργό άνθρακα για τη μέτρηση του χρόνου.

Παρατήρησε ότι ο εθνοβαρδισμός των ανωτέρων σρωμάτων της ατμοσφαιράς από τις κοσμικές ακτίνες έπρεπε να προκαλεί το μετασχηματισμό μερικών ατόμων αζώτου σε ραδιενεργό άνθρακα (ή «άνδρακα 14», όπως λέγεται συνήθως). Ο ραδιενεργός άνθρακός, αφού συνδυασθεί με τ' όξυγόνο για να δώσει τα ανθρακικά δξελδια, απορροφάται από τα φυτά σύμφωνα με το γνωστό φαινόμενο της φωτοσύνθεσης. Έφ' όσον τα φυτά χρησιμοποιούν ως τροφή στα

ζώα και στους ανθρώπους, ο ραδιενεργός άνθρακός περνάει στους ιστούς του οργανισμού τους. Ο θάνατος θέτει ένα τέλος στην απορρόφηση του άνθρακος, αλλά τα άτομα του άνθρακος 14 που βρίσκονται στους νεκρούς ιστούς εξακολουθούν ν' αποσυντίθενται εκλύοντας αργητικά ηλεκτρόνια, μέχρι που ξαναγίνονται άτομα αζώτου.

Ο δρ Λίμπυ ήξερε ότι η αποσύνθεση αυτή μπορεί ν' ανιχνευθεί με τη βοήθεια ενός υπερεναίσθητου μετρητού Γκάιγκερ. Ο άνδρας 14 έχει μια περίοδο αποσυνθέσεως πε-

ντασμένης ατομική αποσύνθεση του ραδιενεργού άνθρακος που περιέχει. Τάχουν σ' όλο τον κόσμο είκοσι περίπου εργαστήρια του είδους αυτού των χρονολογικών εξουμένων στην υπηρεσία των αρχαιολόγων.

Η νέα τεχνική χρονολογήσεως μας επέτρεψε επίσης να διευρύνουμε τις γνώσεις μας για την αρχή της γεωργίας στους προϊστορικούς χρόνους.

Τα έρευνια της αρχαιότερης γνωστής γεωργικής κοινότητας βρέθηκαν στις ανακαψές της Μεσοποταμίας, στα ύψωμα του Κουρδι-

σαν χωρίς άλλο στην Αφρική και στη νοτιοανατολική Ασία. Βρέθηκαν σ' αυτές τις περιοχές μερικά πέτρινα πωτόγωνα εργαλεία και απολιθωμένα δατά που ανάγονται σε μια εποχή πριν από 500 χιλιάδες χρόνια. Αλλά πέρασαν πολλές χιλιάδες χρόνια προτού οι άνθρωποι ανακαλύψουν το πέραςμα ανάμεσα στην Ασία και στην Αμερική και αποφασίσουν να διαδοούν το Βερίγγειο Πορθμό.

★

Η ΜΕΤΡΗΣΗ της ραδιενεργείας του άνθρακος 14 δεν επιτρέπει τη χρονολόγηση αντικειμένων περισσότερων από 70.000 ετών. Σ' αυτό το διάστημα ο ραδιενεργός άνθρακός έχει αποβάλλει όλα του τα ηλεκτρόνια κι' έχει μετασχηματισθεί σε άζωτο μη ραδιενεργό. Εδνυχώς όμως, υπάρχει μια δλόκληρη σειρά ραδιενεργών στοιχείων (από τα οποία το πιο γνωστό είναι το ουράνιο) που μας επιτρέπουν να καθορίσουμε την ηλικία των πετρωμά-

«Το ραδιενεργό ρολόϊ»

ρίπου 5.600 ετών, δηλαδή στο χρονικό αυτό διάστημα, το ήμισυ του ραδιενεργού άνθρακος που περιέχεται σε οποιοδήποτε σώμα μετασχηματίζεται σε άζωτο. Στα επόμενα 5.600 χρόνια, το ήμισυ του υπολοίπου αποσυντίθεται αφήνοντας το ένα τέταρτο της αρχικής ποσότητας. Αιτή η διαδικασία συνεχίζεται επί άπειρον. Ο δρ Λίμπυ είχε την ιδέα να καθορίσει την ηλικία των οργανικών οσείων μετρώνας τη ραδιενέργεια του άνθρακος 14 που περιέχεται σ' αυτές (όλες οι οργανικές ουσίες περιέχουν ραδιενεργό άνθρακα).

Έτσι δημιουργήθηκε αυτή η καινούργια μέθοδος χρονολογήσεως της ιστορίας.

★

ΑΠΟ το 1939 ο δρ Λίμπυ άρχισε να χρησιμοποιεί συστηματικά την ανακάλυψή του για τη χρονολόγηση των αρχαιολογικών θησαυρών που έχουν ηλικία το πολύ μέχρι 25.000 ετών. Άργότερα η μέθοδος τελειοποιήθηκε τόσο, ώστε σήμερα δεν παρουσιάζει καμιά δυσκολία στην εφαρμογή της. (Οποιαδήποτε οργανική ουσία (ξύλο, σάρκα, κόκκαλο, κέρατο, σκόρος, κερί κλπ) μπορεί να μας αποκαλύψει την ηλικία της, αρκεί να υπολογίσουμε με τα κατάλληλα όργανα την

σταν. Το χωριό αυτό λεγόταν Τζάρμο. Πριν από μερικούς μήνες, με τη μέθοδο του ραδιενεργού άνθρακος, διαπιστώθηκε ότι τα ερείπια είχαν ηλικία 9.000 ετών.

★

ΠΙΝ από 9.000 χρόνια, οι κάτοικοι του Τζάρμο καλλιεργούσαν το κριθάρι και διδ έβδη σταριού. Με σχιστόλιθο κατασκεύαζαν δρεπάνια γι' το θερισμό, μυλόπερες για το άλεσμα και φορύνους για το ψήσιμο. Διατηρούσαν κοπάδια από γιδότράβατα, χοίρους, αγελάδες. Είχαν εξημερώσει το άλογο και το σκύλο.

Έτσι να ενδιαφερόμαστε γι' αυτό το προϊστορικό χωριό από κληνθόκτιστες καλύβες; Γιατί μόνο η εγκατάλειψη του κρηγιού και η υιοθέτηση της γεωργικηνοτοροφικής ιεχνικής οδήγησε τον άνθρωπο σ' έναν αληθινό πολιτισμό. Οι σοφοί έχουν τη γνώμη ότι αυτή η στροφή του ανθρώπου προς τη γεωργική ζωή, υπήρξε ένας από τους σημαντικώτερους σταθμούς στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Έ τέλος, ο ραδιενεργός άνθρακός έφωτισε νέο φώς στην ιστορία της ανθρωπότητας στο δυτικό ήμισφαίριο. Τα πρώτα μιλάρια που μπορούν να αναμεισθούν ανθρώπινα έξη-

των όπου βρίσκονται. Πόσων χρόνων είναι η Γη; Ο Γωαχός μας κόσμος είναι σχεδόν έξη χιλιάδων ετών! βεβαιώνει οσοβάστα ο Σαίξπηρ στο «Όπως αγαπάτε». Γιατί πραγματικά, την εποχή εκείνη, οι άνθρωποι πίστευαν ότι ο κόσμος δημιουργήθηκε το έτος 4.004 π. Χ.

Αλλά η ανάπτυξη των επιστημονικών μας γνώσεων μάς έπεισε ότι ο κόσμος είναι αρκετά παλιότερος απ' όσο νόμιζε ο Σαίξπηρ. Η μελέτη των πετρωμάτων έδειχνε πως η ηλικία τους πρέπει να υπολογισθεί σ' εκατομμύρια χρόνια. Το 1900 ένας Ιρλανδός σοφός υπολόγισε την ηλικία της Γης μετρώνας την ποσότητα του άλατος που περιέχεται στα νερά των ωκεανών. Έβγαλε το συμπέρασμα ότι θα χρειάστηκαν εκατό εκατομμύρια χρόνια για να μεταφερθεί όλο αυτό το άλατι από τα ποτάμια στη θάλασσα.

Επί αρκετές δεκαετίες ο υπολογισμός αυτός θεωρήθηκε ακριβής. Αλλά γύρω στο 1930 νέες ανακαλύψεις στον τομέα της γεωλογίας και της ραδιενεργείας μάς έποχρώσαν να πολλαπλασιάσουμε τον αριθμό αυτό επί 20. Τέλος, έντελώς πρόσφατα, νέοι υπολογισμοί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η Γη μας έχει ηλικία τεσεράμισι δισεκατομμυρίων ετών.

«Κανένας πολιτικός δεν δά κατάφερνε να βγάλει πέρα όλα όσα τράβηξα εγώ, δίχως την άφροσιωμένη βοήθεια ούτης, που έμεις οι Άγγλοι ονομάζουμε το καλύτερο μισό του έαυτού μας»

ΟΥΪΝΣΤΩΝ ΤΣΩΡΤΣΙΑ

ΛΑΙΔΗ ΤΣΩΡΤΣΙΑ

Η ΙΔΑΝΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΗΓΕΤΗ

Ηταν ο κοσμικώτερος γάμος που έγινε στο Λονδίνο, στα 1908. Η νύφη είχε άρχήσει 4 λεπτά να φτάσει στο παρεκκλήσι της Αγίας Μαργαρίτας, στο Ουέστμινστερ, κι' ο γαμπρός χάριξε τόσο όταν την αντίκρουσε, που της έσφιξε δυνατά το χέρι. Ένας απ' τους άριστοκράτες καλεσμένους παρατήρησε:

— Νά, δυό αντίθασα πουλάκια. Ο γάμος δεν θα κρατήσει ούτε έξη μήνες! Τον περασμένο Σεπτέμβριο, τα δυό αντίθασα πουλάκια, ο Σέρ Ουίνστον και η Λαίδη Τσώρτσιλ, γιόρτασαν τα πενήντα χρόνια του γάμου τους. Ο πρωθυπουργός της έμπόλεμης Βρετανίας, είχε δηλώσει πώς το μεγαλύτερό του κατόρθωμα ήταν να πείσει την Κλεμεντίνη Χόξιο να τον παντρευτεί. Η «Κλέμμι», μια γοητευτική, καταπληχτική γυναίκα απέφρασε τα πενήντα αυτά χρόνια στο να συγκαταί τον αντίθασο χαρακτήρα και το βίαιο πείσμα του διάσημου, αν και πολλές φορές απελπιστικού συζύγου της.

Η Κλεμεντίνη Τσώρτσιλ, προτίμησε να μείνει στο περιθώριο, αλλά ο κόσμος που παρατηρούσε από κοντά την έντονη προσωπικότητά της ένοιωθε άπεραντο σεβασμό γι' αυτήν. Μία απ' τις ιδιαίτερες γραμμάτιες του πρωθυπουργού, ή Έλζαμπέθ Νέλ, έγραφε:

«Ένοιωθα πάντα, πως ή σπουδαιότερη προσφορά της Κας Τσώρτσιλ στο μέγαλειό του συζύγου της, ήταν το ότι

τον συγκαταούσε. Άλλοι μπορεί να τον χαλούσαν με λατρείες. Εκείνη, όμως δεν τον άφηνε να γίνει εγωιστής. Ο Έντουαρντ Μάρουον, έλεε κάποτε για την Λαίδη Τσώρτσιλ..

«Είναι το μόνο πρόσωπο σ' όλο τον κόσμο που διέκοψε τον Τσώρτσιλ πάνω στο λόγο του. Όχι, γιατί ήθελε να μιλήσει ή ίδια, αλλά επειδή κάποιος απ' τους παρόντες είχε μια πληροφορία, που εκείνη ήξερε, πως θα τον ενδιέφερε».

Στο διάστημα του πολέμου την άκουγαν συχνά να πιέζει τον άντρα της, λέγοντάς του να είναι καλός με τον Στρατιγό ντε Γκώλ.

Τα περίφημα Γαλλικά της Λαίδης Τσώρτσιλ, βοήθησαν αφάνταστα τον Σέρ Ουίνστον στις διαπραγματεύσεις του με το έξωτερικό, γιατί αυτός τα μιλάει μάλλον άσχημα. Όταν ήταν 14 χρόνων, ή μητέρα της, ή Λαίδη Μπλάνς Χόξιο, ταξίδεψε στη Γαλλία με τα τέσσερά της παιδιά. Τα οικονομικά τους ήταν άσχημα κι' ή ζωή στη Γαλλία ήταν γρήνη.

Στα 15 χρόνια της, ή Κλεμεντίνη, γύρισε στην Άγγλια για να μπει σ' ένα παρθεναγωγείο. Ήταν καλή μαθήτρια και σκόπευε να συνεχίσει στο Κολέγιο του Καίμπριτζ. Δεν τα κατάφερε όμως, κι' έτσι πήγε στο Λονδίνο, όπου στα 19 της χρόνια μπήκε στη κοινωνία. Είχε εξαιρετική επιτυχία με την ώραία κόρμοστιαία, τ' απαλά, κυματιστά, καστανά της μαλλιά, τα τεράστια γκρίζα μάτια της. Η Λαίδη Σύνθια Άσκούιθ γράφει σ' άπομνημονεύματά της:

«Τά επέροχα καλοφτιαγμένα της χαρακτηριστικά θα φάνταζαν περίφημα πάνω σ' ένα νόμισμα».

Είναι ένα πρόσωπο που δεν θα χαλάσει, έλεγαν όλοι.

★

Η ΚΛΕΜΕΝΤΙΝΗ Χόξιο, ήταν ειλικρινών χρόνων, όταν σ' ένα γεύμα που έδινε ή θεία της, συνήντησε τον Ουίνστον Τσώρτσιλ. Εκείνος ήταν τριαντατριών χρόνων. Στους πολιτικούς κύκλους, γινόταν μεγάλη συζήτη-

ση γι' αυτόν, κι' όχι πάντοτε ευνόικη. Ένας «ξίπασμένος» νεαρός, που το ανήσυχο του κεφάλι στεφάνωναν κάκκινες τριχες που έπεφταν στα πλάγια. Όλοι οι άριστοκρατικοί κύκλοι ήταν άνοιχτοι γι' αυτόν (ο πατέρας του, ο Λόρδος Ράντολφ Τσώρτσιλ, ήταν ο τριτότοκος γιός του Δούκα του Μάρλμπορω). Ο Ουίνστον όμως, έχοντας πείσει με τα μούτρα στη πολιτική δεν σκοτιζότανε για γυναίκες. Έτσι, είχε άπελπίσει όλους τους προξενητάδες.

Το βράδυ εκείνο στο δειπνο, είχε καθήσει κοντά στη Κλεμεντίνη. Αργότερα, για πρώτη ίσως φορά στη ζωή του, διάσπηκε ν' αφήσει την άντροική συζήτηση και να συναντήσει την παρέα των κυριών.

Στο μεγάλοπερο Μπλένχαϊμ Πάλλας, κατοικία του Δούκα Μάρλμπορω, όπου και είχε γεννηθεί ο Ουίνστον, ζήτησε τη νέα σε γάμο. Η Λαίδη Μπλάνς έγραψε σε μια φίλη: «Είναι ευγενικός, τυφερός και στοργικός γι' αυτούς που αγαπά κι' άς τον μισούν τόσο, αυτοί που δεν έχουν ύποπτε ή γοητεία του».

Παντρεύτηκαν ένα μήνα μετά τον άρραβώνα. Στα 1908, ο Τσώρτσιλ ήταν κι' όλας μέλος της Βουλής και Κοινοβουλευτικός ύφυπουργός των Άποικιών. Οι φίλοι του σκέφτηκαν πως ήταν μεγάλη άνοησία για ένα φτωχό, αλλά φιλόδοξο νέο να παντρευτεί μιάν άπένταρη κοπέλλα. Μερικοί πάλι απ' τους θαυμαστές της, πίστεψαν πως το λάθος ήταν δικό της, χαράμιζοντας την άμορφιά και τη χάρι της γι' αυτόν.

Κι' όμως, σ' όλα αυτά τα χρόνια, που ή Κλεμεντίνη υπήρξε μια άφροσιωμένη μητέρα και γιαγιά, εκείνος είχε πάντα την πρώτη θέση στην καρδιά της. Εκείνος υπήρξε ή ζωή της κι' ή σταδιοδρομία της.

Ο Άττιλν είχε κάποτε δηλώσει: «Αυτό που έχει ο Τσώρτσιλ, είναι το πως τον περιστοιχίζουν πρόσωπα δυνατά, που του λένε: Μην κάνεις αυτή την κουταμάρα».

Η Λαίδη Τσώρτσιλ, είναι μια γυναίκα δυνατή. Τσακώνεται άγρια μαζί του για την πολιτική και τον πειράζει, όταν

τόν πιάνει ο οίστρος του λόγου.

Στά 1947 όταν πέρασε τα εξήντα δυό της χρόνια, μίλησε στις μαθήτριες του παληού της σχολείου:

«Αν ξρόθετε, τους είπε, σέ αντιδικία με τους άντρες, μην γίνεστε ποτέ σές επιθετικές. Έκείνη που θά δελήσει νά επιβάλλει τή γνώμη της με τή βία, σίγουρα θά χάσει. Θά κερδίσετε πολύ περισσότερα, αν υποστηρίξετε με ήρεμία τις πεποιθήσεις σας. Άλλά κι' αυτό ακόμη, θά πρέπει νά γίνει με τέχνη και πάνω απ' όλα με κάποιο χιούμορ».

★

ΣΤΑ ΠΡΩΤΑ χρόνια του γάμου τους, οι σουφραζέττες ήταν έξω φρενών με τόν Τσώρτσιλ. Μιά μέρα που εκείνος θά έβγαζε λόγο, κάθισε κοντά του στην εξέδρα και χαιρετούσε γλυκά τις γυναίκες που είχαν σακαρώσει σόν εξώστη, σκοπεύοντας νά τόν γιουχαίσουν με τά μεγάφωνα. Στά 1922, όταν ή Μαίρη, τδ μικρότερό τους παιδί ήταν μονάχα τριών εβδομάδων, ή Κα Τσώρτσιλ, έδωσε δλομόναχη τή μάχη, στίς εκλογές στη Σκωτία, άγορεύοντας τρεις φορές κάθε βράδυ, ένω ο Οδίνστων βρισκόταν σδ νοσοκομείο για σκοληκωειδίτιδα. Όταν πάλι εκείνος άναγκαζόταν νά βγάξει λόγους, με βροχερό καιρό, ή γυναίκα του κρατούσε τήν όμπρέλα πάνω απ' τδ κεφάλι του.

Κατά τδ 2ο παγκόσμιο πόλεμο, ο πρωθυπουργός οινόντανε διαρκώς στη γραμμή του πυρός. Άντρυχη ή στρατιωτική άστυνομία τήν παρακάλεσε νά τόν συγκαταθεί, εκείνη όμως άπάντησε: «Άμέτοητα παλληκάρια οινονιδυνούν τή ζωή τους κι' ο Οδίνστων θά κάνει τδ καθήκον του, όπου κι' αν βρισκείται».

Μές σδόν Οδίνστων, κρύβεται συχνά ένα άτακτο άγοράκι. Ένώ όποφέρει συχνά άπό θρογγικά, τού άρέσει νά τδ σκάει άπ' τδ σπλι, δίχως πανωφόρι και πρέπει τότε νά τόν τσакώνουν και νά τόν καλοκουμπώνουν. Άγαπάει πολύ νά παίρνει τδ λουτρό του, κάποτε τδ ένα μετά άπ' τ' άλλο όταν ζητά νά έμπνευστεί. Όταν ήταν πρωθυπουργός, προγενιμάτιζε σδ κρεβάτι και δούλευε έπειτα ως τήν ώρα του φαγητού, όπου είχαν συχνά καλεμένους. Η γυναίκα του, άναγκαζότανε συχνά νά βάξει μπροστά τδ ρολόι του για νά καταφέρει νά τόν βάλει σδ μπάνιο του. Ο Τσώρτσιλ, που είχε όμως κι' άλλο ρολόι έκανε γούστο, τσакώνοντάς την.

Άλλά κι' άφοι είχαν φτάσει οι καλεσμένοι, ο πρωθυπουργός πλατσούριζε μέσ στη μπανιέρα του, ξεφυσώντας σά φώκια, βγάζοντας λόγους. Κάποτε ζητούσε μία γραμματέα νά κάθεται έξω άπ' τήν πόρτα για νά καταγράψει μιάν έμπνευση. Όταν, έπλ τέλους, παρουσιαζότανε σδ τραπέζι έρουχνε μιά λοξή ματιά στη γυναίκα του και φωτούσε: «Γιατί δέν μου είπε κανείς, πώς έχετε έρθει».

★

ΤΑ ΓΟΤΣΤΑ τής Λαίδης Τσώρτσιλ, είναι άπλά. Λούζεται μόνη και παρ' όλο πού είναι κομψή, δέν έχει πολλά φορέματα. Και στην κοινωνική της ζωή είναι άνεπιτήδευτη.

Τδ περασμένο φθινόπωρο, οι επιβάτες

ένος Λονδρέζικου λεωφορείου, αντίκρυσαν τή Λαίδη νά τρέχει για νά τδ προφτάσει. Άρχισαν νά ξεφωνίζουν: «Εί-ναι ή Λαίδη Τσώρτσιλ!» Ο οδηγός σά-μάτησε γρήγορα για νά τήν πάρει. Έκείνη τόν ευχαρίστησε, καθώς και τούς επιβάτες και κάθισε στή θέση της. Όταν κατέβηκε, ένας έργάτης στράφηκε και είπε: «Αυτή, μάλιστα, είναι σπουδαία κυρία!»

Ο πρώτος πού θά συμφωνούσε θά ήταν ο Σέρ Οδίνστων. Όταν ή ήθοποιός Άρλν Ντάλ τού ζήτησε τήν γνώμη του για μιάν ώραία γυναίκα, τής άπάντησε: «Η γυναίκα μου». Σφίγγουν τά χέρια τους μπρός σδόν κόσμο και ψιθυρίζουν μεταξύ τους σάν νιόπαντροι. Όταν εκείνη βρισκότανε στά θεωρεία τής Βουλής, ο άντρας της, προτού σηκωθεί νά μιλήσει, κύτταζε πάντοτε πρds τδ μέρος της, περιμένοντας νά τού γνέψει για ν' άρ-χίσει.

Τόν Ιούνιο τού 1953 ο Οδίνστων Τσώρτσιλ υπέστη άποπληξία. Όλοι πίστευαν πώς δέν πρόφτανε νά τελειώσει τήν πρωθυπουργία του. Στην πρώτη του δημοσία εμφάνιση μετά τήν άρρώστεια του, είχαν μαζευτεί πάνω άπό 3.000 ά-τομα για νά τόν δούνε. Μίλησε περίπου 40 λεπτά, πιδ σιγά άπό συνήθως, ένω δίπλα του καθότανε ή Λαίδη Τσώρτσιλ. Σ' όλο αυτό τδ διάστημα, δέν τράβηξε τδ βλέμα της άπ' τδ πρόσωπό του. Έμοιαζε νά τόν μαγνητίζει για νά τά βγάλει πέρα. Σε μιά στιγμή πού έκανε ένα λάθος, εκείνη τόν διώρθωσε ψιθυρί-στά. Τής χαμογέλασε, διώρθωσε τδ νού-μερο κι' εξακολούθησε. Όταν, τελικά, κάθισε, ένω βροντούσαν τά χειροκροτή-ματα, εκείνη ακούμπησε πίσω, αφήνον-τας τά χέρια της νά πέσουν. Έδειχνε πιδ εξαντλημένη άπ' αυτόν.

Δέν μπορεί νά εκτιμήσει κανείς τδ πό-σο τόν δοήθησε τδ ότι τήν είχε σδ πλευ-ρό του. Όσοι είχαν βρεθεί κοντά του στίς δυό - τρεις φορές πού άρρώστησε βα-ρειά, έλεγαν πώς μόλις εκείνη πλησίαζε σδ κρεβάτι του, καλύτερευε άμέσως.

Όταν σδ 1953, ο Σέρ Οδίνστων έ-λαβε τδ Βραβείο Νόμπελ τής Λογοτε-χνίας, ήταν άναγκασμένος νά πάει στίς Βερομίδες για μιά συνάντηση τών Τριών Μεγάλων. Κανονικά, έπρεπε ο Βρεταννός πρεσβευτής τής Σουηδίας νά δεχτεί τδ τίμημα. Στην περίπτωση όμως αυτήν, οι Σουηδικές άρχές ζήτη-σαν νά λάβει ή Λαίδη Τσώρτσιλ, τή θέ-ση τού συζύγου της στή Στοκχόλμη.

Τήν νύχτα αυτή, ή Κλεμεντίνη Τσώρ-τσιλ, ντυμένη ύπεροχα, μ' ένα διαμαν-τένιο διάδημα στηριγμένο άνάλαφρα στά λευκά της μαλλιά, έπαιξε μεγάλδπρεπα τδ ρόλο της. Όταν τέλειωσε, χίλιοι Σουη-δοί έξοπασαν σ' ένα τραγούδι: «Ω άγα-πημένη, άγαπημένη μου Κλεμεντίνη».

Σδ τραγούδι αυτό ένωσαν τά αισθή-ματα όλων αυτών πού τήν γνωρίζουν, καθώς και τού Σέρ Οδίνστων. Εκείνος γράφοντας τήν ατογραφία του, έγραψε κλείνοντας τά πρώτα νεανικά του χρό-νια: «Παντρεύτηκα και άπό τότε έζη-σα εδνυχισμένος».

(Μετ. Σ. Α.)

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ...

Στίς άρκτης περιοχές οι άν-θρωποι δλέπουν πολλά φεγγάρια τδ χειμώνα και πολλούς ήλιους τδ καλοκαίρι. Λέγονται «παρασέληνες» και «παρήλια» και όφείλονται σέ μιά όφθαλμαπάτη άπό τούς μι-κροσκοπικούς κρυστάλλους πάγου στήν ατμόσφαιρα. Δέν είναι ά-συνήθιστο νά φαίνονται συγχρό-νως έξη παρασέληνες ή έξη παρή-λια σδόν ούρανό. Τδ θέαμα εί-ναι πολύ όμορφο.

Σύμφωνα με μιά πρόσφατη στα-τιστική μελέτη τής «Ούνέσχο», κυ-κλοφορούν σήμερα σδόν κόσμο 30.000 περιοδικές εκδόσεις, εκ τών οποίων 8.000 ήμερήσιες έφημερί-δες και 22.000 εβδομαδιαία, δε-καπενθήμερα κλπ. δημοσιεύματα. Μεταξύ τών ήμερησίων, τά δυό τρίτα κυκλοφορούν τδ πρωτ. Η συνολική κυκλοφορία είναι 250 έ-κατομμύρια φύλλα, δηλαδή 92 άν-τίτυπα σέ κάθε χίλιους κατοίκους τού πλανήτη μας. Τά μη καθη-μερινά δημοσιεύματα κυκλοφορούν σέ 200 έκατομμύρια αντίτυπα, 72 σέ χίλιους κατοίκους. Η Εδρώπη έρχεται πρώτη στήν κυκλοφορία τών ήμερησίων έφημερίδων (τδ ή-μισυ τού συνόλου).

Τδ μεγαλύτερο μεταλλικό υπό-στεγο τού κόσμου βρίσκεται υπό κατασκευή σδ άεροδρόμιο τού Όρλν τών Παρισίων. Έχει μή-κος 300 μέτρων και καλύπτει μιάν επιφάνεια 15.600 τετραγωνικών μέτρων (33.000 τ.μ. με τά πα-ραπήγατά του).

Καναδοί έπιστήμονες μελετούν τά «αεροναυτικά» μυστικά τής μύ-γας, ελπίζοντας ότι θά βγάλουν πολύτιμα συμπεράσματα για τούς κατασκευαστές άεροπλάνων. Η ζω-τικότητα και ή άνθεκτικότητα τής μύγας όφείλεται στίς άπίστευτα μεγάλες ποσότητες «καυσίμου έλξης» πού άποθηκεύει μέσα της. Τδ στο-μάχι της χωράει τροφή δυό φο-ρές περισσότερη άπό τδ βάρος τού ύπολοιπου σώματός της. Χω-ρίς νά σταματήσει πουθενά μπο-ρεί νά διασχίσει μιάν άπόσταση 120 χιλιομέτρων με μέση ώραία ταχύτητα 45 χιλιομέτρων.

Στους πρωτόγονους λαούς ή γυ-ναίκα άναλαμβάνει τδ έργο τής συγκομιδής τών καρπών. Τδ έ-θιμο άποδίδεται στήν πανάρχαια πρόληψη ότι ή γυναίκα είναι ή πη-γή κάθε γονιμότητας και όπδ τή μαγική της έπίδραση ή συγκομι-δή θά γίνει πιδ άφθονη.

Άνεκονώνθη πρδ ήμερών ότι έ-νας Άγγλος έπιστήμων άνεκάλυ-ψε μιά περιεργή — όσο και άνη συχητική — ιδιότητα τού χυμού τών φρούτων: Κατά τή γνώμη του, οι χυμοί επιταχύνουν τή σε-ξουαλική ώριμανση τών παιδιών και έχουν έπίδραση έλαφρώς διε-γερτική τού έρωτικού ένστίκτου.

Η ΓΥΜΝΗ ΜΑΡΙΑ

SAMUEL EDWARDS

ΜΕΤ: ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Ο Γκόγια, ένας προικισμένος νέ-νος ζωγράφος, είναι τρομερά εύξα-πτος κι' έριστικός. Σε μιά μονο-μαχία τραυματίζει τόν άνεψιό τού Μεγάλου Έροεξεαστή τής Σαρα-γόσσας κι' άναγκάζεται νά κατα-φύγει στή Μαδρίτη. Εκεί παντρεύ-ται τή Ζοζέφα, τήν άδελφή τού ζω-γράφου Μπαγιέ, ένα δύστροπο και στενοκέφαλο τύπο γυναίκας, άπό τήν όποία πολύ σύντομα χωρίζει.

Σέ μιά νέα μονομαχία, έξ άφορ-μής τής ωραιότητας Δούκισσας τού Άλμπρα, άναγκάζεται νά σμίξει με τόν άπροσδιδόριστο κόσμο τών ταυρο-μάχων. Όταν άνακαλύπτουν τή ίχνη του καταφεύγει, μαζί με τόν φίλο του Χουανίτο, στήν Ιταλία, όπου έργάζεται σκληρά στήν ζωγραφική. Για τδ γυρισμό του στήν Ισπανία μεσολαβεί σδόν πρωθυπουργό, πού ή-ταν έραστής τής ήλικιωμένης βασί-λισσας. ή Δούκισσα τού Άλμπρα. Ο Γκόγια διορίζεται πρώτος ζωγρά-φος τής Αύλης, αλλά οι σχέσεις του με τήν Άλμπρα έκτραχύνονται. Συ-ναντώνται όμως πάλι τδ βράδυ τού Καρναβαλιού, στή μεγάλη πλατεία.

11ον

— Έπειδή δέν σās γνωρίζουν. Πα-ριστάνετε πώς είστε τδ ίδιο μ' αυτούς και καταφέρατε νά τούς κοροϊδέψετε. Είστε πολύ έξυπνη, μά γρήγορα θά κα-ταλάβουν πώς κάνουν λάθος.

Η Μαρία Γκαϊετάνα γέλασε δυνατά

μη σταματώντας τδ χορό.

— Και νομίζετε πώς έσείς με ξερετε;

Δέν έχω καμιάν όρεξη νά σās γνω-ρίσω καλύτερα. Είστε μιά μεγάλη κυρία

πιδ παίζει ένα παιγνίδι διασκεδαστικό.

Ίκανοποιείτε τήν ματαιοδοξία σας με τδ νά ντύνεστε σά μιά «μάγια», για νά σοκάρετε τούς φίλους σας και νά νομί-νει ο λαός πώς είστε μαζί του. Δέν φο-ράτε μάσκα, άλλην άπ' τήν μοσφή σας.

Δέν είμαι ζωγράφος κι' έτσι δέν μπορώ νά βλέπω με τά δικά σας μάτια, άπάντησε ή νέα χτυπώντας τις καστα-νιέτες της.

Τδ δαχτυλίδι σας αυτό θά είχε άρκετ ή αξία για νά θρέψει και νά ντύ-σει όλες τις «μάγας» τής Ισπανίας. Ίγνώρισατε ποτέ τί σημαίνει τδ νά πει-νάς, τδ νά γυρίζεις άστεγος στους δρό-μους;

Οι άστειολογίες σας είναι άτοπες. Έξακολουθούσε νά χροενί με χάρη, δί-χως νά χάνει τδ ρυθμό.

Δέν άστεύομαι. Σās άρέσει νά κάνετε φιγούρα, έρωτευμένη με τήν Ι-δια σας τήν καλλονή.

Η Μαρία Γκαϊετάνα χαμογέλασε πονηρά.

«Επί τέλους», τού ψιθύρισε, ένω στεκόντουσαν πλάτη με πλάτη και κυ-ταζόντουσαν πάνω άπ' τούς ώμους τους, «παραδέχεσαι πώς είμαι όμορφη».

Δέν τδ άρνήθηκα ποτέ. Άλλά ή καλλονή δέν είναι δικαιολογητικό για ό-περβολές. Η μήπως είναι; Είδη πώς τήν πλήγωνε και χαμογέλασε λυπημένα. «Όλος ο κόσμος είναι άνάστατος άπόψε. Έσείς δέν γνωρίζατε πόνους και κακου-χίες. Κάτω άπ' αυτό τδ φουστάνι τής «μάγια» φοράτε δαντελλένια έσώρουχα με τδ κεντημένο μονόγραμμα τού Άλ-μπρα».

Έξωργισμένη ή Μαρία έτοιμάστηκε νά τόν χαστουκίσει, αλλά εκείνος τής

Ένα τμήμα άπό τοιχογραφίες στήν έπαυλη Γκόγια.

άρπαξε τδ χέρι και τής έκανε μιά στο-ρή-χισε ή φασαρία.

— Βλέπετε; Φοράτε τά ρούχα τού λα-ού, αλλά δέν σās άρέσει ή γλώσσα του. Έγώ βλέπετε δέν είμαι άριστοκράτης!»

Μπā; ρώτησε ή Δούκισσα κοροϊδευ-τικά. Νόμιζα πώς είστε ένας άπό τούς άκολουθούς τής Αυτού Μεγαλειό-τητος. Και φίλος τής Βασίλισσας.

Διασκεδάσατε παγιδεύοντάς με σδ νά χορεύω μαζί σας. Η νίκη σας όμως είναι άδειανή, Ύψηλοτάτη, γιατί δέν είμαι παιγνίδι σας, ούτε θά γίνω ποτέ.

Σενιόρ Γκόγια, τού άπάντησε ή-ρεμα, σās λυπάμαι.

Κραυγές πανικού ξεχύθηκαν άπ' τούς δρόμους. Η μουσική σταμάτησε. Η γιορ-τή τέλειωσε κι' ο Φραντζίσκο μάντεψε μεμιάς τι έτερεχε.

Τρεχάτε, τρεχάτε! Έρχονται οι φρουροί, ακούστηκε μιά άγρια φωνή.

Οι χροεντές πήδηξαν άπ' τήν εξέ-δρα, κι' ο κόσμος σκόρπισε. Διάφορες όμάδες πάντως μαζεύονταν σίς γα-νιές, ώπλισμένοι με παλιά πιστόλια και μαγούρες σάν τού Χουανίτο. Σε λίγα λεπτά θά γινότανε αίματοχυσίες.

Ο Φραντζίσκο κι' ή Δούκισσα είχαν μείνει μόνοι στήν εξέδρα.

— Έλπίζω τώρα νά είστε ευχαριστη-μένη.

Έκείνη όμως δέν τόν άκουσε. Κάτω άπ' τά φτιασίδια της ήταν κατάλαμη.

— Τδ άμάξι μου, μουρούρισε, με πε-ριμένει εκεί.

Έδειξε πρds τήν κατεύθυνση άπ' όπου έφταναν οι στρατιώτες.

Χιλιάδες κόσμος ξεφώνιζε πανικόβλη-τοι, πασχίζοντας νά ξεφύγουν, προτού άρ-

ΦΡΑΝΤΖΙΣΚΟ απόμεινε μονάχος, όμως σδόν κίνδυνο παρακολουθώντας τή νέα πού πάλευε με τδ πλήθος

Ξαφνικά τήν έχασε. Τήν είχαν ρίξει κά-τω κι' ο Φραντζίσκο μαντεύοντας πώς μπορεί νά τήν σκότωναν, ποδοπατώντας τήν, ώρμησε κάτω. Εκείνη ξεφώνιζε πα-νικόβλητη. Επί τέλους, κατάφερε νά τή σηκώσει.

Τδ πλήθος τούς παρέσυρε. Εκείνος τήν έσφιξε επάνω του, θιάζοντάς τήν νά τρέξει. Τελικά, οι λυγμοί της σταμά-τησαν, έπαψε νά τρέμει. Τήν παρόσυρε σ' ένα δρομάκι, όπου μπορούσαν νά εί-

ναι πιά σίγουροι.

Η Μαρία Γκαϊετάνα ακούμπησε κουρασμένα σ' έναν τοίχο. Τώρα έμοιαζε μ' αληθινή «μάγισσα».

— Σ' ευχαριστώ, του ψιθύρισε κιττάζοντας τον.

Ακούστηκαν φωνές, θρισίες, πυροβολισμοί. Ο Φραντζίσκο έσυρε επάνω του τη Λούκισσα, προστατεύοντάς την με το κορμί του κι' έμειναν σφιγμένοι στον τοίχο. Οι σκιές τους έκρυβαν. Μια ομάδα από όπλισμένους άντρες ώρμησε, ενώ τους ακολουθούσαν καβαλλάρηδες πυροβολώντας και σκοτώνοντας περίπου δώδεκα απ' αυτούς.

Ο Φραντζίσκο έμεινε ακίνητος, σφίγγοντας τις γροθιές του.

— Φονιάδες! μουρμούρισε.

Η Μαρία Γκαϊετάνα σκέπασε το πρόσωπό της με τα χέρια. Βαθείς λυγμοί την τράνταζαν κι' ενώ οι καβαλλάρηδες προχωρούσαν, την πήρε στην άγκαλιά του για να την παρηγορήσει.

— Λυπούμαι, του ψιθύρισε, δεν φαντάστηκα πως ό Γκοντόβ θδ τολμούσε.

— Τόξερα, απάντησε ό Φραντζίσκο, ίσως τώρα να καταλαβαίνετε, γιατί δεν συμφωνούσα με τη στάση σας.

Έκείνη έκρυψε το κεφάλι της, στον ώμο του.

— Δεν είδα ποτέ μου να σκοτώνουν ανθρώπους.

— Θ' αρχίσουν να έρευνούν όλη την περιοχή. Πρέπει να φύγουμε απ' εδώ..

— Άν μās πιάσουνε, θά τους πω ποιά είμαι.

— Αυτό παίρνει καιρό. Γέλασε άθελά του. Με συγχωρείτε πού θά σās το πω αλλά όπως είστε τώρα δεν μοιάζετε καθόλου με τη Λούκισσα του Άλμπα. Θά μās σκοτώσουνε σίγουρα, προτού προφτάσετε να τους πείσετε ποιά είστε.

— Θά κάνω ό,τι πείς Πάκο.

Την κύτταξε, μές στο σκοτάδι, άβέβαιος αν τον φώναξε ξεπίτρες με τ' όνομα αυτό, ή άθελά της. "Όπωςδήποτε όμως δεν ήταν τώρα ή κατάλληλη ώρα για να το εξακριβώσει.

— Έλα πāμε, τής είπε πιάνοντάς την απ' το χέρι.

Όταν έφτασαν στη γωνιά του δρόμου, είδε τα σκορπισμένα πώματα και προσπάθησε να τὰ ξεπεράσει γρήγορα, αλλά ήταν αδύνατο να κρύψει τη μακάβρια σκηνή. Μολονότι ή Λούκισσα δεν είπε τίποτε, την ένοιωσε σφιγμένη.

Οι δρόμοι είχαν ερημώσει, κι' ό Φραντζίσκο περπατούσε τόσο γρήγορα πού ή Μαρία Γκαϊετάνα άναγκαζότανε να σηκώνει τις φούστες της και να τρέχει για να τον προφτάσει.

Σποραδικές τουφεκιές τάραζαν τη νύχτερινή γαλήνη. Τελικά, κατάφεραν να φτάσουνε στην φτωχότερη συνοικία, όπου υπήρχε λιγώτερος κίνδυνος. Ξαφνικά αντίκρισαν καμιά δεκαπενταριά κακοντυμένους άντρες, πού είχαν κλείσει το δρόμο. Είχαν στη μέση μια μεγάλη νταμιτζάνα με κρασί κι' όχι μονάχα έπιναν με την ψυχή τους οι ίδιοι, αλλά επέμεναν να πίνει κι' όποιος ήθελε να περάσει. Ένας απ' αυτούς είδε να πλησιάζει το ζευγάρι και γέμισε άμέσως δυο μεγάλες κούπες με κρασί.

— Νά ένα ταιριαστό ζευγάρι, ξεφώνισε. Πήγτε μαζί μας, ή γυρίστε στο χαμό σας!

Η Λούκισσα στάθηκε.

— Δεν μπορώ να πιάω, ψιθύρισε, θστερα απ' τ' άποψινά, θ' άρρωστήσω.

— Πρέπει. Τής απάντησε σταθερά, σιγά ό Φραντζίσκο, ενώ χαμογελοῦσε

δαρρετά στους άντρες. Ευχαριστούμε σύντροφοι! φώναξε χαρούμενα. Διψάμε!

Ο άρχηγός τους έδωσε τις κούπες, λοξοκιντώντας τη Μαρία Γκαϊετάνα.

— Μερικοί έχουνε μεγάλη τύχη, ή;

Οι άλλοι γέλασαν, κι' ένας απ' αυτούς σήκωσε την κούπα του.

— Πιήτε για το θάνατο τής άριστοκρατίας.

— Θάνατο στους άριστοκράτες! Δήλωσε ό Φραντζίσκος, ενώ έπινε το ξυρισμένο φτηνό κρασί.

Η Μαρία Γκαϊετάνα, άσυνήθιστη δίστασε.

— Πιές κι' εσύ, κοπέλλα! πρόσταξε ό άρχηγός. Τι σου συμβαίνει;

Δεν τής είχε ποτέ μιλήσει κανείς μ' αυτό το ύφος και δεν ήξερε τι να πεί. Μια πραγματική «μάγισσα» θδ έκανε κανένα χυδαίο άστειο, θά γελούσε, και θά τέλειωναν όλα. Όμως εκείνη έμενε δουδή, κιττάζοντας μια τον Φραντζίσκο και μια τους άντρες.

— Παράτα την εδώ σ' έμās, φίλε, είπε ό άρχηγός, γλύφοντας τα χοντρά του χείλια. Θά τής μάθουμε μερικά πραγματάκια. Ψέματα παλληκάρια;

Η νέα ήταν τώρα τρομοκρατημένη κι' έσφιγγε το μπράτσο του ζωγράφου.

Ο άρχηγός την πλησίασε τώρα με μιάν άσκημη γκομιμάσα.

— Η «μάγισσα» σου κρατάει μεγάλη πόζα φίλε. Άλλά θά συνέλθει, αν κυλιστεί με μερικούς από μās!

Ο Φραντζίσκο, έξακολουθούσε να χαμογελάει κι' άγκάλιασε τη Μαρία Γκαϊετάνα φουκτώνοντας το δεξι στήθος της. Τη χειρονομία αυτή μπορούσαν να την καταλάβουν οι μεθυσμένοι, κι' έκανε πως άγνοεί το ξάφνιασμά της, και την αδύναμη προσπάθειά της να του ξεφύγει.

— Λυπάμαι παιδιά, τους είπε γελαστά, αλλά τοῦτο δώ το θηλυκό είναι δικό μου. Την έχω κι' όλας πληρώσει για όλη τη νύχτα. Είναι λιγάκι ταραγμένη γιατί είδε έναν παλιό φίλο της να τον σκοτώνουνε άπόψε αυτά τα γουρούνια του Γκοντόβ. Άλλά θά τής περάσει. Την χάιδεψε, σάν να ήτανε καμιά πόρνη.

— Πιές, τη διάταξε, σφίγγοντας πιά δυνατά το στήθος της.

Η Μαρία Γκαϊετάνα υπάκουσε κι' άδειασε την κούπα. Τότε, ενώ στεκότανε, κατακόκκινη μές στη άγκαλιά του Φραντζίσκο, εκείνος την κόλλησε επάνω του και την φίλησε δυνατά. Ξαφνιασμένος ένοιωσε πως κι' αυτή σφίχτηκε στο κορμί του, ενώ οι άντρες πού γλεντούσανε το θέαμα, χειροκροτούσανε έρεθισμένοι.

— Θάνατο στους άριστοκράτες, είπε ό Φραντζίσκο άφίνοντάς την.

Τής είχε κοπεί ή άνδρα, αλλά απάντησε.

— Θάνατος στους άριστοκράτες. Αυτός τη χτύπησε παιχνιδιάρικα στην πλάτη κι' έκανε μια γκομιμάσα.

— Φίνο θηλυκό για σās, παιδιά! φώναξε. Ίσως να σās την ξανασειλώ, άμα ξεμπερδέψω μαζί της. Άπόψε μια κοπέλλα θά θέλει να κερδίσει όσα μπορεί περισσότερα. Μιλώντας, προχωρούσε σπρώχνοντας τη Μαρία Γκαϊετάνα, ενώ ένα - δυο την χτυπούσαν στα πσιινά. Τό ζευγάρι χάθηκε απ' τη γωνιά κι' αυτοί έξακολουθούσαν να γελάνε και να ξεφωνίζουν.

Η Λούκισσα ήταν άκόμη κατακόκκινη κι' ό Φραντζίσκο την κρατούσε σφιχτά απ' το χέρι, με την έλπίδα να άπομακρυνθούν γρήγορα, προτού οι άντρες άλλάξουνε γνώμη. Ένοιωθε πως το περιστατικό την είχε ταραξει και ταπεινώσει. Πάντως, τον είχε άναγκάσει να

παίξει αυτή τη σκηνή, γιατί ή τρομαγμένη, δισταχτική στάση της, τον είχε φέρει σε δύσκολη θέση. Και πάνω απ' όλα εκείνος είχε ευχαριστηθεί. Η αντίδρασή της, ενώ τη χαϊδολογούσε κι' ή άνταπόκρισή της όταν την φίλησε, τούδωσε την εντύπωση πως δεν τον έβρισκε άντιπαθητικό.

— Δεν μπορούσαμε να τους πούμε ποιά είστε. Δέ θά μās πιστεύανε.

— Τό ξερω. Η φωνή τής Μαρίας Γκαϊετάνα τρεμιόλιασε έλαφρά. Ήταν όμως άνάγκη να μού φερθείτε τόσο οικεία;

— Ναι. Ο ζωγράφος είχε γυρίσει το κεφάλι του κι' εκείνη δεν μπορούσε να διακρίνει το χαμόγελό του.

Δεν απάντησε, αλλά άναστενάξε σιγά. Τώρα βρισκότανε κοντά στο εργαστήριο του και του ήρθε ή ιδέα να τής προσφέρει λίγη άνάπαυση. Φοβότανε όμως μήπως τον ύποψιαστεί πως ήθελε να την κατακτήσει.., πράγμα, δηλαδή, πού τον έβαζε σε πειρασμό. Άπόψε όλα είχαν γίνει άνω - κάτω: Ποτέ πιά δεν θά ξαναγινότανε έχθροί, ή σχέση τους, από δώ και πούρος, θά ήτανε διαφορετική, άσχετα αν κοιμόντανε ή όχι μαζί άπόψε.

Μια στρατιωτική περιπολία πέρασε κι' εκείνος άγκάλιασε και πάλι προστατευτικά τη Μαρία Γκαϊετάνα. Οι στρατιώτες τους κύτταξαν προσεχτικά, αλλά δεν τους σταμάτησαν. Μόλις όμως φτάσανε στη γωνιά, ένας νεαρός άξιωματικός, ξεπήδησε ταραγμένος άνάμεσά τους με γυμνό το ξίφος. Έμοιαζε να είναι άριστοκράτης, γιατί ή στολή του ήταν άκριβή και κομψή, το σπαθί του στολισμένο με πολύτιμα πετράδια.

— Άφησέ την άμέσως! ξεφώνισε ώργισμένος, άνεμίζοντας το σπαθί του κάτω απ' το πρόσωπο του ζωγράφου.

Ο Φραντζίσκο άντέδρασε βίαια. Σπρώχνοντας πίσω του τη Μαρία, για να την προστατέψει, έσυρε το ξίφος του, και το σήκωσε κοροϊδευτικά.

— Γόρνα πίσω στα παραπήγματα σου, νεαρέ, προτού πάθεις κανένα κακό. Δεν θά στο ξαναπώ.

Η Λούκισσα φώναξε κάτι, αλλά δεν την άκουσε κανείς.

Ο ύπολοχαγός ώρμησε πρώτος, φανερόνοντας απ' το πρώτο χτύπημα, πως ήταν έμπειρος ξιφομάχος. Ο Φραντζίσκο δεν είχε παρά μια μονάχα σκέψη, πως ή Μαρία Γκαϊετάνα ήταν ή γυναίκα του και πως την προστάτενε από ένα μεθυστάκι. Τό πως ό αντίπαλός του ήταν άριστοκράτης διπλασίαζε το ζήλο του. Σε λίγο, τον είχε στριμώξει στον τοίχο. Όλοι πίστευαν πως ό ζωγράφος θά τον τρυπούσε.

Σάφνου όμως ή Λούκισσα ώρμησε άνάμεσά τους κι' αυτοί άναγκάστηκαν να κατεβάσουνε τα ξίφη τους. Ήταν έξωρ γιομένη, τα μάτια σκοτεινά, το στόμα της άνοιχτό.

— Τρελλάθήκατε κι' οι δυο σας; Σās διατάξω να σταματήσετε άμέσως! Την κύτταξαν ξαφνιασμένοι.

— Ροντρίγκο, είπε στον άξιωματικό. Δεν πίστευα πως θά φερνόσουνα τόσο άνδρα. Όσο για σένα, στράφηκε στο Φραντζίσκο, έχεις από χρόνια άποδείξει πως είσαι ό πιά όρμητικός άνθρωπος τής Ισπανίας.

Ο ζωγράφος, δεν κατάφερε να διακρίνει καθωρά τη μορφή της, αλλά μάντεψε πως χαμογελοῦσε.

— Γνωρίζετε αυτόν τον άνθρωπο; ρώτησε δόσπιστα ό άξιωματικός.

— Αυτό, νομίζω, είναι φανερό, του απάντησε αόστηρά.

— Φαίνεται πως κι' εσείς γνωρίζετε τον ύπολοχαγό, παρατήρησε ξερά ό Φραντζίσκο, πασχίζοντας να καταπολεμήσει ένα κύμα ζήλειας.

— Ο ύπολοχαγός Ντόν Ροντρίγκο Σάντσεζ, Σενιόρ Γκόγια, είναι ένας απ' τους πιά παλιούς κι' αγαπητούς μου φίλους. Άπό δώ ό Φραντζίσκο Γκόγια, Πρώτος ζωγράφος τής βασιλικής Αύλης, πού έσωσε άπόψε τόσο την τιμή, όσο και τη ζωή μου.

Οι δυο άντρες κατέβασαν άργά τα ξίφη τους κι' ύποκλιθηκαν.

Η Μαρία Γκαϊετάνα άρχισε να διασκεδάξει.

— Πρέπει να σās ευχαριστήσω και τους δυο, αλλά και ντρέπομαι για λογαριασμό σας.

— Μαρία, είπε ό Ντόν Ροντρίγκο, ψάχνω σ' όλη τη Μαδρίτη για να σās βρω. Όρες πρωτύτερα είδα τον άμαξά σου. Μού είπε, πως χάθηκες και μ' έπινγε ή άγωνία.

— Τότε πάψε να γκρινιάζεις, του απάντησε γελαστά. Τώρα πιά με βοήθεις και, καθώς βλέπεις δεν έπαθα τίποτε.

— Σε προειδοποίησα να μη μασκαρευθείς έτσι. Άλλά εσύ δέ μ' άκουσες. Ποτέ σου δεν άκούς. Πάντα νομίζεις πως τὰ ξέρεις όλα.

Ο Φραντζίσκο, βαθεία δυστυχισμένος, σκέφτηκε πως ό ύπολοχαγός μιλούσε σάν άνήσυχος έραστής.

— Ούτε και τώρα δέν θ' άκούσω ούτε λέξη, γέλασε εύθυμα ή Μαρία Γκαϊετάνα, δίνοντας τὰ χέρια της στους δυο άντρες. Θέλω να γίνετε φίλοι, κι' επιμένω να πāμε να πούμε κάτι όλοι μαζί. Παρά λίγο να σκοτωθείτε.

Ο νεαρός άξιωματικός ήταν φουρκισμένος αλλά κι' εύγενής.

— Με συγχωρείτε Σενιόρ, δεν ήξερα πως είστε φίλος τής Μαρίας Γκαϊετάνα.

— Ούτε κι' εγώ.

— Ο σκοπός μας ύπήρξε ό ίδιος, είπε ό Ντόν με ψυχρό χαμόγελο. Φαίνεται πως ώρισμένες γυναίκες προκαλούν την άντριική προστασία.

Ο Φραντζίσκο άρχισε να συμπαθεί τον αντίπαλό του. Μάντευε καλά τι ένοιωθε ή Σάντσεζ.

— Και τώρα πού σās βοήκα, Μαρία Γκαϊετάνα, πιστεύω πως θά μās κάνετε την τιμή να σās συνοδέψω στο σπίτι σας.

Η ζήλεια έπινγε και πάλι το Φραντζίσκο.

— Η Ύψηλότητά της, έχει ήδη συνόδ.

Η Λούκισσα διασκέδαζε αφάνταστα.

— Νομίζω πως βρισκόμαστε κοντά στοῦ Ρόγιας, κάπου εδώ δεν βρίσκεται;

Ο Ρόγιας τους συνάντησε στην πόρτα κι' έκανε μια θαθεία ύπόκλιση μπροστά στη Λούκισσα.

— Τι μεγάλη έκπληξη! Καλώς όρίσατε, Ύψηλότητά!

— Είμαι κάποια άλλη, του δήλωσε κοφτά. Άπόψε δεν με γνωρίζεις.

Ο Ρόγιας τους ώδηγησε στο καλύτερό του τραπέζι και τους έφερε μια μπουκάλα απ' το καλύτερό του κρασί. Η Λούκισσα στράφηκε στον κατσουφιασμένο Φραντζίσκο.

— Χόρριψε μαζί μου, σε παρακαλώ! Ταιριάζει να χορέψουμε εδώ πού συναντηθήκαμε. Σηκώθηκε περιμένοντάς τον.

Ο τελευταίος μας χορds είχε διακοπεί.

Η ΣΤΗΝΕΧΕΙΑ: Στο επόμενο.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Δύο από τὰ άριστουργήματα
τής παγκόσμιας πεζογραφίας

1

ΣΩΜΕΡΣΕΤ ΜΩΜ

ΝΤΑΡΥΑ

Ο διάσημος Άγγλος πεζογράφος σε μιάν από τις καλύτερες νουβέλλες του μάς ιστορεί τον βίαιο και παθιασμένο σαρκικό έρωτα μιάς κόπως ήλικιωμένης Ρωσίδας για ένα ψυχρό και παρθένο Σκωτσέζο.

Η έρωτική αυτή ιστορία, πού εγγίζει τα σύνορα τής τραγωδίας, εξελίσσεται μέσα στο άγριο και ύποβλητικό περιβάλλον τής ζούγκλας, με τον σκληρό κι' άνελέητο νόμο των ένστίκτων να κυριαρχεί στο παθητικό και ξέφρενο αυτό κυνήγι του έρωτα.

2

ΔΑΦΝΗΣ ΝΤΥ ΜΩΡΙΕ

Η ΛΑΙΔΗ ΚΑΙ Ο ΠΕΙΡΑΤΗΣ

Η γνωστότατη συγγραφέυς του μοναδικού σε ποιότητα, ποικιλία και πλοκή μυθιστορήματος «Ρεβέκκα», μάς δίδει στο νέο, ισάξιο μυθιστόρημά της ένα μεγάλο κι' έντυπωσιακό πίνακα των ήθων τής εύρωπαϊκής κοινωνίας, στα μέσα του περασμένου αιώνα.

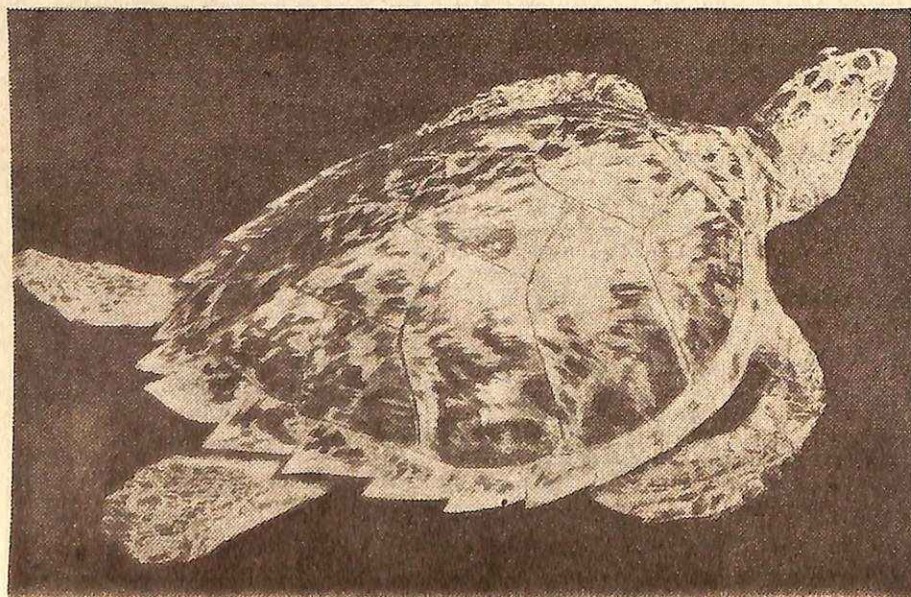
Η περιπετειώδης έρωτική ιστορία μιάς πανέξυπνης Λαίδης μ' ένα Γάλλο εύγενή—πειρατή, με τὰ κωμικά άπρόοπτα, τη θαυμασία πλοκή, το σπινθηροδόλο πνεύμα και το ειλικρινές πάθος πού πλημμυρίζει τις σελίδες του νέου αυτού μυθιστορήματος, το τοποθετούν άνάμεσα στα καλύτερα πεζογραφήματα των τελευταίων ετών.

★

Η παγκόσμια άναγνώριση τής άξίας του μυθιστορήματος τής Δάφνης Ντύ Μωριέ και τής νουβέλλας του Σώμερσετ Μώμ άποτελούν πρόσθετη σύσταση στο άναγνωστικό μας κοινό να τὰ παρακολουθήσει από το επόμενο τεύχος του «ΚΟΣΜΟΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ», σε λογοτεχνική μετάφραση έκλεκτών συνεργατών μας.

Ζωντανό άπολιθωμα μιάς προκατακλυσμιαίας εποχής, ή χελώνα είναι άνεξάντλητη πηγή για τούς φυσιολόφες. Τά γιγαντιαία θαλάσσια είδη που ζυγίζουν μισό τόννο έχουν έναν έγκέφαλο βάρους έφτά γραμμαρίων! Είναι άναμφισβήτητα τó πιό μακρόβιο ζώο τής Γής και ή άνθεκτικότητα τής είναι καταπληκτική. Άλλ' ό φοβερός έχθρός τής χελώνας είναι ό άνθρωπος. Σ' όλες τίσ ήπείρους οί άνθρωποι τήν κυνηγάνε άμείλικτα. Η δυστυχία τής είναι ότι έχει πολύ νόστιμο κρέας και τ' αύγά τής είναι περιζήτητος μεζές.

ΟΙ ΧΕΛΩΝΕΣ συναντώνται σέ άπάνταστη ποικιλία ειδών. Οί ζωολόγοι ύπολογίζουν πώς ύπάρχουν σήμερα 225 είδη χελώνας πάνω στη Γή. Καί τó παρόξενό αυτό ζώο είναι μιά άνεξάντλητη πηγή εκπλήξεων για τούς φυσιολόφες. Όρισμένα είδη σεθαστών διαστάσεων ζυγίζουν περίπου μισό τόννο, ενώ άλλα χωράνε στή τσέπη ενός παιδιού. Τάραχουν χελώνες που ζούν άποκλειστικά στά βάθη τού άκεανού, άλλες προτιμούν τά γλυκά νερά τών ποταμών και τών λιμνών, ενώ μιά τρίτη κατηγορία — αυτή που γνωρίζουμε καλύτερα — ζει μονάχα στή στεριά. Έξ ίσου ποικίλες είναι οί συνήθειες τής διατροφής τους: Μερικές χελώνες είναι σαρκόφάγες, άλλες είναι χορτοφάγες, άλλες παμφάγες. Μά όλες έχουν ένα κοινό σημείο: τούς τίτλους άρχαιότητος στήν ιστορία τού ζωικού βασιλείου. Οί πρόγονοί τους βασίλευσαν άδιαφιλονίκητα πάνω στη Γή πριν από εκατομμύριο χρόνια, τή χρυσή εποχή τών ερπετών. Είναι τά μόνα ζώα τής προκατακλυσμιαίας εκείνης εποχής που επέζησαν ως τίς μέρες μας. Η μορφολογία τους, και ίσως οί συνήθειές τους, έχουν μείνει άμετάβλητες. Είναι ζωντανά άπολιθώματα μιάς παρωχημένης γεωλογικής περιόδου. Έχουν ακόμα τó ίδιο κερατοειδές κέλυφος προσκολλημένο στή σπονδυλική τους στήλη. Η άνώτερη κυρτή επιφάνειά του λέγεται «άσπίδα» ενώ ή κάτωτερη επιφάνεια, συνήθως επίπεδη, λέγεται «προστερνίδιο». Η άσπίδα είναι ένα μωσαϊκό από πλακίδια, άλλοτε μονόχρωμα γκριζοπράσινα, άλλοτε πολύχρωμα. Οί σημερινές χελώνες σέρονται με τήν ίδια βραδύτητα όπως και οί προϊστορικές χελώνες κι' έχουν πάντα τó ίδιο κοινό σημείο με τά πουλιά: Ένα στόμα χωρίς δόντια, με χείλια που έχουν σκληρυνθεί σέ ράμφος.

ΟΙ ΧΕΛΩΝΕΣ

Προκατακλυσμιαία έρπετά που επέζησαν άμετάβλητα έως τήν εποχή μας...

Για τούς φυσιολόφες τó πιό παρόξενό άπομεινάρι αυτών τών περασμένων έποχών είναι ή γιγαντιαία θαλασσινή χελώνα, άληθινά προϊστορικό τέρας. Τό μήκος τής φτάνει τά 2,50 μέτρα και ζυγίζει 400 κιλά. Ό πλωτός αυτός όγκος έχει τόν πιό μικροσκοπικό εγκέφαλο που συναντάται σέ ζώο αυτού τού μεγέθους! Άλλο παράδοξο, είναι τó κελυφός τής. Άποτελείται από σκληρές δερμάτινες πλάκες όχι ένωμένες μεταξύ τους και όχι προσκολλημένες (όπως στίς άλλες χελώνες) στή σπονδυλική στήλη. Ζούνε στά βάθειά νερά, αλλά μερικές φορές (πολύ σπάνια) μπερδεύονται στά δίχτυα τών ψαράδων και, ζωντανές, πλουτίζουν τίς συλλογές τών ένυδρίων, ταριχευμένες, στολίζουν τά μουσεία φυσικής ιστορίας. Η τελευταία, άπ' όσο ξέρουμε, ψαρεύθηκε στόν Άτλαντικό τόν Ιούνιο τού 1957 και βρίσκεται σήμερα στό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας τών Παρισίων.

ΟΙ ΣΤΕΡΙΑΝΕΣ χελώνες αυτού τού μεγέθους είναι ακόμα πιό σπάνιες. Καί όμως, αυτά τά προκατακλυσμιαία ζώα άφθονούσαν άλλοτε στήν Άμερική, τήν Άσία και τήν Εύρώπη. Η εξαφάνισή τους συμπίπτει με τήν έμ-

φάνιση τού ανθρώπου. Έξακολουθούσαν, ώστόσο, νά εñμερούν σέ μερικά νησιά τού Ειρηνικού. Άλλ' οί θαλασσοπόροι δέν άργησαν ν' ανακαλύψουν ότι τó κρέας αυτών τών ήμερων, χορτοφάγων τεράτων είναι άληθινά πολύ νόστιμο. Τό κρέας τής χελώνας είναι τρυφερό σαν άρνίσιο. Οί κυβερνήτες τών Ιστιοφόρων που ταξίδευαν στόν Ειρηνικό έκαναν προμήθειες φρέσκου κρέατος σ' αυτά τά νησιά. Οί χελώνες έμεναν επί πολλές εβδομάδες ζωντανές στό άμπάρι. Στά νησιά Καλάπαγκος οί χελώνες έδειχναν στούς θαλασσοπόρους τó δρόμο πρós τίς πηγές τού γλυκού νερού. Τά θάρρα τους σώματα έχουν άνοίξει μονοματία μέσα στή βλάστηση τής ζούγκλας. Σήμερα δέ μένουν παρ άλάχιστες «άποικίες» άπ' αυτά τά ζώα στίς Σευχέλλες και στά Καλάπαγκος. Καί οί τοπικές άρχές έχουν λάβει δρακόντεια μέτρα για τήν προστασία τους από τήν ανθρώπινη λαιμαργία.

ΗΘΡΤΑΙΚΗ μακροζωία τής χελώνας συνοδεύεται από έξ ίσου εκπληκτική ζωτικότητα και άνθεκτικότητα. Μιά στεριανή χελώνα μετρίου μεγέθους μπορεί εύκολα νά μεταφέρει ένα παιδί στή ράχη τής. Η άμερικανική χελώνα τού είδους «πολυμήμη» μεταφέρει έναν άνθρωπο 70 κιλών πάνω στό δσρακό τής που ή διάμετρός του φτάνει τά 45 εκατοστά.

Τά θαλασσινά είδη μπορούν νά ζήσουν πολλές μέρες ή πολλές εβδομάδες έξω άπ' τó στοιχείο τους και μάλιστα χωρίς νά τρέφονται καθόλου. Τόν περασμένο αιώνα, ό Σουηδός φυσιολόφης Άλέξανδρος Κέρστεν αναγκάστηκε νά μεταβληθεί σέ δήμε τής Ιερής Έξέτασης για νά σκοτώσει μερικές χελώνες που ήθελε νά ταριχεύσει. Για νά μήν καταστρέψει τó σώμα τού ζώου άπεφάσισε νά τó πνίξει: Τοποθέτησε τó κεφάλι του σ' έναν κουβά νερό με μιά θηλιά γύρω στό λαιμό για νά τόν συγκρατεί τεντωμένο. Όστόσο, μ' όλον αύ τόν τó συνδυασμό άσφυξίας και στραγγαλισμού, ό φυσιολόφης διαπίστωσε με φοβική έπειτα από μερικές μέρες ότι ή χελώνα ήταν ακόμα ζωντανή. Άποφασισμένος νά θέσει τέρας στό μαρτύριό τής, έμπηξε μιά βελόνα στόν εγκέφαλο τής χελώνας. Μάταιος κόπος! Κατό-

πιν δοκίμασε νά τή δηλητηριάσει με τó ισχυρότερο δηλητήριο που ύπάρχει στόν κόσμο, τó ύδροκυάνιο. Κανένα αποτέλεσμα! Άπελπισμένος, ό Κέρστεν κατέφυγε στόν άποκεφαλισμό. Άλλά μερικές εβδομάδες μετά τήν εκτέλεση τó σώμα κουνιόταν ακόμα και τά πόδια μαζεύονταν στό δσρακό με τó ελάχιστο άγγιγμα. Όσο για τó κεφάλι, μπορούσε ακόμα νά δαγκώσει!

ΑΤΤΗ ή εκπληκτική άνθεκτικότητα ίσως εξηγεί πώς επιζούν οί χελώνες στήν κακή εποχή, σέ όλα τά κλίματα, όταν δέν ύπάρχει ούτε ίχνος τροφής γύρω τους. Όλες οί χελώνες πέφτουν σέ χειμερία νάρκη, ή οποία, σέ ώρισμένα είδη, δέ διαρκεί μονάχα ένα χειμώνα, αλλά κάποτε και δόλκληρα χρόνια. Η άμερικανική χελώνα τού είδους «χελύδρα» χώνεται στή λάσπη τών τελμάτων με τά πρώτα κρύα και μένει εκεί επί μήνες χωρίς ν' αναπνέει.

ΔΕΝ είναι όλες οί χελώνες τεμπέλικα και βραδυκίνητα ζώα όπως τίς φανταζόμαστε. Τά ύδροδία είδη, τού γλυκού νερού ή τής θάλασσας, κολυμπάνε πολύ καλά και διανύουν συχνά, με τή βοήθεια τών ρευμάτων, εκατοντάδες χιλιόμετρα. Όσο για τή στεριανή χελώνα, έπαληθεύει μερικές φορές τόν αίσωπειο μύθο. Στήν Άγγλία, μιά χελώνα που τήν είχαν σημαδέψει διέτρεξε 350 χιλιόμετρα σέ δύο χρόνια. Οί χελώνες τών Καλάπαγκος καλύπτουν χωρίς κόπο έξ ή έφτά χιλιόμετρα τήν ημέρα. Άλλά πιό εύκίνητη άπ' όλες είναι ή χελώνα τού είδους «πλατύστερες» τής Ινδοκίνας που μπορεί νά σκαρφαλώσει στά δέντρα.

ΕΙΝΑΙ αλήθεια πώς ή χελώνα δέ θεωρήθηκε ποτέ ως έξυπνο ζώο. Αυτό δέν είναι παρόξενό, άφού, όπως είπαμε, ό εγκέφαλός τής είναι άπυστευτα μικρός. Η μικρή κατοικίδια χελώνα, αν τής δώσουμε ένα μήλο, θά βασανισθεί επί ώρες προσπαθώντας νά τó δαγκώσει και τó κυνηγάει ακούραστα σαν τόπι. Όστόσο, τó ζώο δέν είναι έντελώς κουτό. Έπειτα από μερικές αποτυχημένες προσπάθειες θά πάψει νά ένδιαφέρεται για τά άεφελούδια μήλα. Πολλές χελώνες εξημερώνονται εύκολα μαθαίνουν τ' όνομά τους και άναγνωρί-

ζουν τούς ανθρώπους που τίς περιποιούνται.

ΜΟΝΑΧΑ στήν περίοδο τού ζευγαρώματος και τής ώτοκίας ή χελώνα αλλάζει ριζικά χαρακτήρα. Οί αισθηματικές ύποθέσεις τής χελώνας είναι μακροχρόνιες, πολύπλοκες και θυελλώδεις. Στήν εποχή τών έρώτων, οί χελώνες, πουγενικά ζούν άπομονωμένες, πλησιάζουν ή μιά τήν άλλη. Οί προκαταρκτικές επικοινωνίες περιλαμβάνουν άγριες μονομαχίες μεταξύ τών άρσενικών που προσπαθούν ν' άνατρέψουν τó ένα τó άλλο. Η άντροπή είναι θανάσιμη για τή χελώνα, γιατί τó δσρακό τής τήν έμποδίζει νά ξαναγυρίσει στή μόνη στάση που τής επιτρέπει νά κινηθεί Κατόπιν σχηματίζονται τά ζευγάρια και άπομονώνονται. Τό ταξίδι τού μέλιτος διαρκεί αρκετές μέρες ή εβδομάδες. Τδροδίες ή στεριανές, οί χελώνες έχουν όλες τή συνήθεια νά θάβουν τ' αύγά τους στό χώμα ή στήν άμμο. Σέ δύο ώρες περίπου, ή θηλυκή χελώνα σκάβει ένα λάκκο βάθους δεκαπέντε εκατοστών και άποθέτει τ' αύγά τής. Τά θαλασσινά είδη θγαίνουν στήν παραλία και γεννάνε 300 ως 400 αύγά. Οί ίθαγενείς τής Άφρικής και τής Αύστραλίας περιμένουν με άνυπομονησία αυτή τήν εποχή τώς ώτοκίας για νά αλχηματούσουν τίς θαλασσινές χελώνες.

ΠΟΛΛΑ ύδροδία είδη είναι άγρια και έξαιρετικά επικίνδυνα. Οί χελύδρες π.χ. που λέγονται και «χελώνες αλιγοτόρες» είναι άπλισμένες με ισχυρά νύχια και ράμφος. Μ' ένα δάγκωμα θρυμματίζουν τά κουπιά μιάς βάρκας. Ζούν στίς άμερικανικές λίμνες και είναι έξαιρετικά εύκίνητες στό στοιχείο τους. Τρέφονται με ψάρια και άγριόπαπες και μισούν ή μιά τήν άλλη. Οί μονομαχίες τους κρατάνε ώρες, κάποτε και δόλκληρες μέρες. Είναι ή μόνη στιγμή που μπορούν νά συλληφθούν ζωντανές, γιατί δέν προσέχουν τίποτα εκτός από τόν αντίπαλό τους. Άλλ' ακόμα και τά λιγότερο άγρια ύδροδία είδη έχουν άρκετή επικινδυνία για νά συλλαμβάνουν τó θήραμά τους. Η «ματαμάτα» τής Βραζιλίας είναι ένα φρικτό ζώο που κάθεται επί μέρες ακίνητο κάτω άπ' τó νερό. Σιγά - σιγά τά φύκια έρχονται και κολλάνε στό δσρακό τής. Έτσι, τέλεια καμουφλαρισμένη, ή «ματαμάτα»

άρπάξει τά ψάρια που κυκλοφορούν άνωποτα γύρω τής.

Ο φοβερότερος έχθρός τής χελώνας είναι ό άνθρωπος. Παντού όπου ζούν, σέ όλες τίς ήπείρους, οί άνθρωποι τίς κυνηγάνε άμείλικτα. Η δυστυχία τους είναι ότι έχουν πολύ νόστιμο κρέας. Ίδιαιτερα στήν Άπω Άνατολή, τó έμποριο τού κρέατος τής χελώνας είναι πολύ άποδοτικό. Στή Μαδαγασκάρη και στή Νότια Άμερική οί ίθαγενείς ψαρεύουν τίς χελώνες με τήν περίφημη «ρεμόρα» τó ψάρι δεντούζα. Δένουν τή ρεμόρα από τήν ουρά και τήν αφήνουν νά προσκολληθεί στό δσρακό μιάς χελώνας. Κατόπιν τίς τραβούν και τίς δύν στή στεριά.

ΤΑΤΑ τής χελώνας είναι έξ ίσου περιζήτητα. Στήν Καμπότζη ή περιουλή τών αυτών είχε ρυθμισθεί νομοθετικά από τόν περασμένο αιώνα. Τά πιό έλκεκτά αύγά τής ποταμίας χελώνας άνηκαν άποκλειστικά στή βασιλική οικογένεια. Άλλοτε, στίς άκτές τής Ινδονησίας, οί ίθαγενείς ξέθαβαν τ' αύγά που άπόθεταν στήν άμμο οί μεγάλες θαλάσσιες χελώνες. Τά τοποθετούσαν σέ κιβώτια άμμου και τ' άφιναν νά εκκολαφθούν. Άντρέφαν τίς μικρές χελώνες σέ ένυδρεία και όταν μεγάλωναν πουλούσαν τó κρέας τους και τó θαυμάσιο δσρακό τους.

ΣΕ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ χώρες οί χελώνες έχουν γίνει πηγή έθνικού πλούτου. Η πολιτεία τού Σαραδάκ, στή Μαλαισία, έχει οργανώσει δόλκληρη διαρροσία για τήν ορθολογική εκμετάλλευση αυτών τών ζώων. Τό κρέας, τ' αύγά και τó δσρακό τής χελώνας αποτελούν έθνικό μονοπώλιο. Άλλά και στίς Ηνωμένες Πολιτείες έχουν οργανωθεί χελωνοτροφεία. Μερικά άπ' αυτά περιλαμβάνουν σαράντα χιλιάδες χελώνες.

ΜΑΚΡΟΒΙΕΣ ΧΕΛΩΝΕΣ

Οί χελώνες είναι άναμφισβήτητα, τά πιό μακρόβια ζώα τής Γής. Τό 1938, Άμερικανοί φυσιολόφες ανέκαλύψαν μερικές χελώνες που έφεραν ίχνη από σφαίρες τού έμφυλίου πολέμου, δηλαδή, τού 1862. Μιά άλλη, που άνακαλύφθηκε πρόσφατα, είχε χαραγμένη στή ράχη τής τή χρονολογία 1844. Ήταν, συνεπώς, τó λιγώτερο 115 έτών και φαίνόταν ακόμα άκαμια.

Άλλά τó ρεκόρ τής μακροβιότητας, τó κατέχει χωρίς άλλο μιά χελώνα που άνήκε άλλοτε στήν αυτοκράτειρα Εύγενία. Λένε ότι τó ζώο ήταν περίπου 140 χρονών, όταν ή αυτοκράτειρα τó πήρε μαζί τής στήν Αίγυπτο για τά εγκαίνια τής διώρυγας τού Σουέζ. Η αυτοκράτειρα έπέστρεψε στή Γαλλία χωρίς τή χελώνα τής που είχε ξεφύγει από τήν επίβλεψη τών ύπηρετών και δέν ξαναδρέθηκε εγκαίρως. Άρκετά χρόνια άργότερα, τήν ξαναδρέξαν κοντά στίς Πυραμίδες (τήν άναγνώρισαν από ώρισμένα σημάδια που ήταν χαραγμένα στή ράχη τής). Ό βασιλιάς Φαρούκ τή φιλοξένησε στούς κήπους του. Σήμερα, ή χελώνα αυτή ζει ακόμα στό ζωολογικό κήπο τού Καίρου. Είναι 250 χρονών και θά επιζήσει άσφαλώς τού συνταγματάρχη Νάσσερ, όπως επέζησε τής αυτοκρατορίας Εύγενίας και τού Ναπολέοντος τού Γ'. Οί θρόνοι και οί αυτοκρατορίες γκρεμίζονται γύρω τής, άλλα τίποτα δέν μπορεί νά τήν επηρεάσει!

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Λεηλασία και καταστροφή από τις όρδες του Σύλλα και των Έρουλων. Η τύχη των κτιρίων από τη Ρωμαϊκή εποχή έως σήμερα. Οι ανασκαφές των Αμερικανών

ΑΘΗΝΑΣ Γ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΑ 86 π.Χ. η Αθήνα γνώρισε ένα πρωτόφαντο κούρσεμα. "Υστερ" από σύλτομη πολιorkία, οι όρδες του Ρωμαίου στρατηγού Σύλλα πάτησαν τον χώρο της πόλης και την κατέστρεψαν συστηματικά. Τα όμορφα άλλα που υπήρχαν γύρω από την Αθήνα αφανίστηκαν, και χρησιμοποιήθηκε η ξυλεία τους για την κατασκευή των πολιορκητικών μηχανών. Ένα τμήμα του τείχους, ανάμεσα στην Πειραική και την Ίερά Πύλη — που δεν ήταν ενισχυμένο, όπως το υπόλοιπο με προτειχίωμα και τάφρο — αδύνατο σχετικά έπομένως, πρόσφερε στον άγριο στρατηγό την ευκαιρία να πατήσει τελικά τον χώρο της όμορφης πόλης, που ως εκείνη την εποχή διατηρούσε όλη της τη μεγαλοπρέπεια κι είχε έξοχα κτίρια από την κλασική και την ελληνιστική εποχή.

Λεηλασία και καταστροφή ακολούθησε, που δεν φαίνεται όμως να έβλαψε, όπως έδειξαν οι ανασκαφές, τα δημόσια κτίρια της αρχαίας Αγοράς.

Από εκεί κι ύστερα, όταν ξεμάκρυναν οι δόρυβαιοι, οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες, πολλοί ιδιώτες που αγάπησαν την Αθήνα σαν την πνευματική τους μητέρα, βασιλείς άλλων τόπων, συναγωνίστηκαν να την λαμπρύνουν και πάλι με διάφορα κτίρια. Την περίοδο της βασιλείας του Αυγούστου (27 π.Χ. — 14 π.Χ.) δυο μεγάλα οικοδομήματα στήνονται στην περιοχή της: Το Ώδεϊο του Αγρίππα κι' ο ναός του Άρεως. Αυτός ο τελευταίος — καθώς κι' ο θωμός του — μεταφέρεται από κάπου άλλο, γιατί ενώ όπως έξακριβώθηκε, πάλι από τις ανασκαφές, τότε πρωτοστήθηκε στην Αγορά, είχε πρωτοκατασκευαστεί στον 5ο π.Χ. αιώνα, απ' τον ίδιο μάλιστα αρχιτέκτονα που κατασκεύασε τους ναούς του Ηφαίστου, του Ποσειδώνος στο Σούνιο, της Νεμέσεως στη Ραμνούντα.

Το Ώδεϊο του Αγρίππα μπορούσε να περιλάβει 1.000 άτομα σχεδόν. Την ίδια εποχή, εμπρός από το Μητρώο, μεταφέρεται ο θωμός του Αγοραίου Διός. Στα μέσα του 1ου μ.Χ. αιώνα μια μεγάλη σκάλα που οδηγούσε προς τον ναό του Ηφαίστου, κάνει την εμφάνισή της κι' ολόγυρα φυτεύεται ο χώρος και δημιουργείται ένας κήπος με χαμηλά μικρά δεντράκια. Η Θόλος, τότε, αποκτά το Πρόπυλο της καί το νέο της περίβολο. Γίνεται η κρήνη του Βουλευτηρίου κι' άλλα διάφορα κτίσματα συμπληρώνουν αυτή την πλευρά — τη δυτική — της Αγοράς.

★

ΣΤΗΝ ανατολική πλευρά, στα νότια της Στοάς του Αττάλου, γύρω στα 100 μ.Χ., στήνεται η Βιβλιοθήκη του Πανταίνου. Ένας δρόμος που κατέ-

ληγε μεταξύ των δυο κτιρίων απόχτησε στην περίοδο αυτή μεγάλο πυλώνα, στον τόπο της θριαμβευτικής άψιδας.

Στη βόρεια πλευρά της Στοάς του Αττάλου κι' εμπρός της, κατασκευάζεται στοά σε ίωνικό ρυθμό. Στη νότια, πάνω στο Αργυροκοπείο, ως ένα σημείο, υψώνεται μεγαλόπρεπο Νυμφαίο, εκεί ακριβώς που χτίστηκε στον 11ο αιώνα ο ναός των Αγίων Αποστόλων.

Η έμπορικη αγορά στη ρωμαϊκή περίοδο μεταφέρθηκε άλλοι στην αγορά που κατασκεύασε ο Καίσαρ και ο Αυγουστος, 100 μέτρα πidi κεί από την Στοά του Αττάλου. Τα δημόσια καταστήματα της Αγοράς κατασκευάζονται κι' αυτά μέσα στον πρώτο μ.Χ. αιώνα.

Η φοδερώτερη όμως καταστροφή στάθηκε για την Αθήνα ολόκληρη και την Αγορά της, η λεηλασία των Έρουλων, μιας άγριας γερμανικής φυλής που έφτασε τότε από το βορρά και κατέκαψε την πρώτη πόλη του κόσμου. Παρόμοια συμφορά δεν είχε ξανατύχει. Τα πάντα έρημώθηκαν, κι' όπως πάλι έδειξε η ανασκαφή, ο πληθυσμός λιγόστεψε τόσο πολύ, ώστε ξεχωρίζει καθαρά στην τραγική ελάττωση της έκτασης της πόλης. Το τείχος που είχε κατασκευασθεί από τον Θεμιστοκλή για την προστασία από τους έχθρους δεν είχε πλέον λόγο ύπαρξης, μια κι' οι άνθρωποι είχαν αφανιστεί. Η περιοχή της Αγοράς έγινε νεκροταφείο, κι' εκεί, όπου άλλοτε έσφυζε η ζωή και περιδιάβαζαν όλοι οι πολίτες καθημερινά, ανοίχτηκαν τάφοι για νεκρούς. Η Αγορά γίνεται νεκροταφείο.

Ένα τείχος κατασκευάζεται πρόχειρα στην άριστερή πλευρά του δρόμου των Παναθηναίων, άμέσως μετά την άναχώρηση των Έρουλων, την εποχή που βασιλεύει ο αυτοκράτορας Πρόβος (276—282 μ.Χ.) στη Ρώμη. Ο περίβολος αυτός είναι γνωστός ως "Υστερορωμαϊκό Τείχος" — άλλοτε το έλεγαν, κακώς Βαλεριανείο.

Πρόχειρο υλικό για το χτίσιμο του τείχους στάθηκαν πλήθος οι πέτρες από τα συσσωρευμένα κτίρια της Αγοράς. Οι τελευταίες ανασκαφές αποδεικνύουν, με το πλήθος των ευρημάτων που έφεραν στην επιφάνεια, πόσο τα κτίρια της Αγοράς ήταν το τυπικό «λατομείο» για το οικοδομικό υλικό του τείχους. Από την καταστροφή των Έρουλων και τη συμπληρωματική απομάκρυνση του υλικού για το τείχος, γλύτωσαν μόνο δυο κτίρια. Ο ναός του Ηφαίστου, κι' η Στοά του Αττάλου, που περιλήφθηκε μέσα στο νέο τείχος.

★

ΠΕΡΑΣΑΝ χρόνια, για να μπορέσει πάλι να ζωντανέψει η πληγωμένη πόλη κι' η Αγορά της. Μετά το

400 μ.Χ. ένα πελώριο Γυμνάσιο — ένα είδος σχολής πανεπιστημιακής της Αθήνας — με τη χαρακτηριστική Στοά των Γιγάντων εμπρός του, υψώνεται καταμεσίς της Αγοράς. Δεν ήταν πολύχρονη ή χρησιμοποίησή του, όμως, γιατί όταν στα 529, ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ιουστινιανός έκλεισε με διάταγμα τις φιλοσοφικές σχολές της Αθήνας, είναι φυσικό να εγκαταλείφθηκε κι' αυτό το κτίριο, γεγονός εξ άλλου δεδαιωμένο κι' από τις ανασκαφές. Εξ άλλου, είχε πιά φτάσει η εποχή που απ' τη μια μεριά, ο αρχαίος κόσμος χανόταν οριστικά, κι' απ' την άλλη άρχιζαν οι σλαβικές επιδρομές που σιγά - σιγά ωδήγησαν στην κατάπτωση της πόλης ολόκληρης, συνεχιζόμενης άσταμάτητα μέχρι τον 1ο αιώνα. Στον ένδεκατο υψώνεται ο γραφικός ναός των Αγίων Αποστόλων.

Κατά τα άλλα, σπίτια ιδιωτικά γέμισαν τον χώρο στους τελευταίους αιώνες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η θέση της αρχαίας Αγοράς έγινε μια από τις συνοικίες της Αθήνας κι' η ίδια ιστορία εξακολούθησε ολόκληρη την Τουρκοκρατία. Αρκετά απ' τα σπίτια καταστράφηκαν την περίοδο της Επανάστασης.

Με την άπελευθέρωση, έγιναν όπως αιαφέραμε άλλοτε, ωραιότατα σχέδια απ' τους αρχιτέκτονες Σάουμπερτ και Κλεάνθη, ώστε να άφθεθεί ο χώρος έλευθρος για μελλοντικές έρευνες, όμως δεν έγινε σεβαστή διόλου αυτή η πολύτιμη άποψη. Έτσι, από το 1850 κι' ύστερα πλήθος τα σπίτια υψώθηκαν κι' ως την περίοδο που άρχισε τις μεγάλες της ανασκαφές η Αμερικανική Αρχαιολογική Σχολή — στα 1931 — πάνω από 350 σπίτια σκέπαζαν τον χώρο. Και με το γκρέμισιά τους μόνο ύστερ' από την απαλλοτρίωση, έγινε δυνατή η ανασκαφική έρευνα της περιοχής, που έδωσε τόσο πολύτιμα στοιχεία όχι μόνο για τις φάσεις της ιστορίας της Αθήνας, αλλά για κτίρια σπουδαιότατα, για τις φάσεις της άγγειοπλαστικής, της κατασκευής οικιακών σκευών και άπειρων σημαντικών λεπτομερειών, σχετικών με την αρχαία ζωή.

★

ΣΗΜΕΡΑ, όπως έχει διαμορφωθεί ωραιότατα ο χώρος από την Αμερικανική Σχολή, με τακτοποιημένα και νοικοκυρεμένα τα πάντα, με πλήθος τοπογραφικά σχέδια και χάρτες, με υπομνήματα έπεξηγηματικά, και με πολύτιμη βοήθεια την αντιπροσωπευτική και άριστα ώργανωμένη έκθεση των ευρημάτων της ανασκαφής στο Μουσείο της Στοάς Αττάλου η αρχαία Αγορά δεν είναι μόνο ένας αρχαιολογικός χώρος.

Μπορεί κανείς περιδιάβάζοντάς τον για ώρες, ν' αναπολήσει πλήθος πρόσωπα μεγάλα της ιστορίας μας, πλήθος γεγοιότα' να ζήσει ώρες άξεχαστες, με τη σκέψη στραμμένη στο αρχαίο θαύμα και στους ανθρώπους που το δημιούργησαν και να φύγει με την ψυχή γεμάτη, γιατί έτσι ζωντανός που άπλώνεται ο χώρος εμπρός στη ματιά του, τον χάρηκε ως τα κατάβαθα της ψυχής του, και πλησίασε σωστά κι' αντιπροσωπευτικά περιόδους ολόκληρης της ιστορίας μας, απ' την πανάρχαια εποχή, ως πριν από λίγες δεκαετίες.

ΑΘΗΝΑ Γ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙΔΟΝ ΖΟΥΑΝ ΔΕΝ ΚΑΠΝΙΖΟΥΝ!

Τό κάπνισμα είναι αντίστροφως ανάλογο με τον άνδρισμό, όπως αποδεικνύουν οι έρευνες

ΑΝ κάπνιζετε υπερβολικά, εί-
ναι πολύ πιθανόν ότι δεν είστε
άνδρoπρεπής. Όσοι καπνί-
ζουν λίγο ή καθόλου, είναι τύποι
άρρενωποι...

Αυτό είναι το συμπέρασμα στο
όποιο κατέληξε ο δρ. Κάρλ Σέλ-
τσερ του πανεπιστημίου Χάρβαρντ
(Η.Π.Α.), ο οποίος εξέτασε τα
φυσικά χαρακτηριστικά, τις συνή-
θειες και την προσωπική ιστορία
252 νεαρών Αμερικανών που φοί-
τησα, στο πανεπιστήμιο μεταξύ
του 1938 και του 1942. Η στα-
τιστική αυτή έρευνα οδηγεί στο
συμπέρασμα, ότι το κάπνισμα
«έκδηλώνει» τον άνδρα, άλλ' ότι
οι περισσότεροι θηλυπρεπείς άν-
δρες έχουν την τάση να καπνίζουν
περισσότερο.

Επειτα από μια έπισταμένη ια-
τρική και ψυχολογική εξέταση, ο
δρ. Σέλτσερ παρακολούθησε τους
252 νεαρούς επί δεκαπέντε χρόνια
με τη βοήθεια έρωτηματολογίων
που τους ήζυτούσε να συμπληρώ-
σουν μια φορά το χρόνο. Ο καθέ-
νας σημείωνε την ήμερήσια κατα-
νάλωσή του σε πούρα, τσιγάρα ή
καπνό πίπας. Επί τη βάση των
δεδομένων αυτών ο δρ. Σέλτσερ
χώρισε τα υποκείμενα της έρευνής
του σε τρεις ομάδες: 1. Τους μη
καπνιστές που αντιπροσώπευαν τα
24,3% του συνόλου. 2. Τους μέ-
τριους καπνιστές που αντιπροσώ-
πευαν τα 38% του συνόλου. 3.
Τους μανιάδες καπνιστές που αν-
τιπροσώπευαν τα 37,7%.

★

ΕΞ ΑΛΛΟΥ, επί τη βάση της
φυσικοανθρωπολογικής εξέτά-
σεως στην οποία είχαν άρχι-
κώς υποβληθεί οι νεαροί, καθωρί-
σθηκε ο «βαθμός άνδρισμού» του
καθενός, ανάλογα με τα χαρακτη-
ριστικά της σωματικής του δια-
πλάσεως: εύρύτητα των ώμων και
των γοφών, ανάπτυξη του μυϊκού
συστήματος, τριχοφυΐα κτλ. Έτσι
καθωρίσθηκαν τέσσερις βαθμοί άν-
δρισμού: ισχυρός, μέτριος, άσθε-
νής, πολύ άσθενής.

Μελετώντας τις συνήθειες του
καπνίσματος σε συνδυασμό με το
βαθμό άνδρισμού, ο δρ. Σέλτσερ
άπέδειξε στατιστικά, ότι το κά-
πνισμα είναι αντίστροφως ανάλογο
με τον άνδρισμό: Μεταξύ των 60
μη καπνιστών οι 58 άνηκαν στην
κατηγορία του «ισχυρού άνδρισμού»
και οι 2 στην κατηγορία του «μέ-
τρίου άνδρισμού». Μεταξύ των 94
μετρίων καπνιστών οι 85 άνηκαν
στην κατηγορία του «ισχυρού άν-
δρισμού», οι 7 στο «μέτριο άν-

δρισμού» και οι 2 στο «άσθενους
άνδρισμού». Μεταξύ των 93 μανιά-
δων καπνιστών οι 77 άνηκαν στην
κατηγορία του «πολύ άσθενούς άν-
δρισμού», οι 8 στο «άσθενούς
άνδρισμού», οι 7 στο «μέτριο
άνδρισμού» και ο ένας στην κα-
τηγορία του «ισχυρού άνδρισμού».
Με άλλα λόγια, οι πιο άρρενωποι
άνδρες είναι εκείνοι που καπνίζουν
λιγώτερο.

Ο δρ. Σέλτσερ, τονίζει ότι τα
συμπέρασματά του είναι «μερικά
και προκαταρκτικά». Ο μικρός
άριθμός των υποκειμένων που χρη-
σιμοποιήθηκαν κάνει διαδλητό το
άποτέλεσμα της στατιστικής έρε-
νης.

★

ΩΣΤΟΣΟ, η έρευνα του Αμε-
ρικανού έπιστήμονος έχει
πρόσθετο ενδιαφέρον για τη
μελέτη του καρκίνου των πνευμό-
νων. Η συνήθεια του καπνίσμα-
τος καθορίζεται, τουλάχιστον εν
μέρει, από κληρονομικούς παρά-
γοντες. Τα στατιστικά στοιχεία
που έχουν συγκεντρωθεί στις Η-
νωμένες Πολιτείες, στην Αγγλία
και στην Αυστραλία δείχνουν ότι
ο καρκίνος του πνεύμονος έκδηλώ-
νεται τόσο πidi συχνά, όσο πε-
ρισσότερο καπνίζει ένας άνθρω-
πος. Το ότι οι καπνιστές προσ-
βάλλονται συχνότερα από καρκίνο
του πνεύμονος, θεωρείται σήμερα
άναμφισβήτητο.

Άλλ' αν τα στατιστικά συμπε-
ράσματα του δρος Σέλτσερ είναι
σωστά, τότε θα πρέπει να παρα-
δεχθούμε ότι η συνήθεια του κα-
πνίσματος προσδιορίζεται από
βιολογικούς παράγοντες (το βαθ-
μό άνδρισμού), οι οποίοι μετα-
βιβάζονται κληρονομικά. Αυτό ο
μáινει ότι δεν υπάρχει άπαραιτή-
τως μια σχέση αίτιου και άποτε-
λέσματος μεταξύ του καπνίσμα-
τος και του καρκίνου του πνεύμο-
νος. Το κάπνισμα μπορεί να είναι
δευτερεύουσα έκδηλωση της ίδιας
κληρονομικής προδιαθέσεως, της
προδιαθέσεως για τον καρκίνο. Σ'
αυτό το παράδοξο συμπέρασμα
έφτασε ο σερ Ρόναλντ Φίσερ, διά-
σημος καθηγητής της γενετικής
στο πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ.
Κατά τη γνώμη του, δεν παθαί-
νουμε καρκίνο επειδή καπνίζουμε,
άλλα το κάπνισμα και ο καρκί-
νος είναι άποτέλεσμα μιας κλη-
ρονομικής προδιαθέσεως.

Τό κλάμα

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ
ΕΠΕΙΔΗ ΚΛΑΙΝΕ...

Οι άνθρωποι υπάρχουν επειδή μπο-
ρούν να κλάψουν... Αυτό τουλάχιστον
ισχυρίζεται ο καθηγητής Άσλεϋ Μόν-
ταγκιου του Πανεπιστημίου του Πρίν-
στον.

Κατά τον Αμερικανό έπιστήμονα το
κλάμα είναι σημαντικός παράγων στην
επιβίωση του ανθρώπου. Η συνέχιση της
ζωής εξασφαλίζεται από τ' ανθρώπινα
πλάσματα που κλαίνει.

Τα νεογέννητα μωρά συνήθως δεν
κλαίνει με δάκρυα πριν από την έκτη
έβδομάδα της ζωής τους. Ός τότε,
το μόνο που διαθέτουν για να προσελ-
κύσουν την προσοχή των μεγάλων είναι
οι φωνές τους. Σ' ένα μωρό που κλαίει
χωρίς δάκρυα, το κλάμα δεν είναι πα-
ρά μια εισαγωγή και έξαγωγή αέρος.
Άλλ' έχει άποδειχθεί πειραματικά ότι
μ' αυτές τις θαθείες εισπνοές και εκπνο-

ές, ο βλεννογόνος της μύτης «στεγνώ-
νει». Ένας στεγνός βλεννογόνος είναι ι-
δεώδης περιβάλλον για την ανάπτυξη
των βακτηριδίων και με τον τρόπο αυτό
θανάσιμες αρρώστιες μπορούν να εκδη-
λωθούν.

Τα δάκρυα δεν εκκρίνονται μονάχα ά-
πό τα μάτια. Όταν κλαίμε αισθανόμα-
στε την ανάγκη να καθαρίσουμε τη μύ-
τη μας γιατί τα δάκρυα περνάνε στις
αναπνευστικές κοιλότητες και υγραί-
νουν τους βλεννογόνους ιστούς.

Άλλ' όπως απέδειξε ο Άλέξανδρος
Φλέμιγκ, ο έφευρέτης της πενικιλίνης,
τα δάκρυα δεν είναι «καθαρό νερό» ό-
πως νόμιζαν άλλοτε οι έπιστήμονες. Πε-
ριέχουν ένα ισχυρότατο μικροβιοκτόνο
που όνομάσθηκε «λυσοζύμη». Η λυσο-
ζύμη όλοκαιτά έπίσης και στις εκκρίσεις
της μύτης.

Η ουσία αυτή μπορεί να σκοτώσει
τα βακτηρίδια στο μάτι ή στη μύτη σε
πέντε ή δέκα λεπτά. Ακόμα και ο ίδος
της πολιομυελίτιδος χάνει τη δραστι-
κότητά του μέσα στη λυσοζύμη. Και α-
υτό εξηγεί γιατί το ανθρώπινο μάτι, ένα
τόσο εύαίσθητο όργανο, μολύνεται τόσο
σπάνια, από τα μικρόβια της ατμοσφαι-
ρας. Έτσι, διὰ της φυσικής έπιλογής
το ανθρώπινο γένος επέζησε επειδή μπο-
ρεί να κλάψει....

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Κατακλύθει ην Έσσηνία και ην Γερμανία

ΔΙΑΣΤΗΜΑ

ΓΗ—ΣΕΛΗΝΗ ΜΕΤ' ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Η αμερικανική υπηρεσία Αεροναυτικής και Διαστήματος σχεδιάζει ταξίδιον περίεξ της Σελήνης με επιστροφήν εις την Γήν. Τό ταξίδιον αυτό θα επιχειρηθῇ με πύραυλον επηρριωμένον, ὁ ὁποῖος θα ἐκτοξευθῇ ὀλίγον μετὰ τὸ 1970.

ΑΙ ΔΙΑΠΑΛΗΝΤΙΚΑΙ ΠΤΗΣΕΙΣ

Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Διεθνούς Ἀστρονομικῆς Ἐνώσεως καθηγητὴς Μπορίς Κουκάρκιν θεωρεῖ ὅτι ὑπάρχει κάθε λόγος νὰ πιστεύσωμεν ὅτι εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἀναγκαία ἀρρίβεια διὰ τὴν συνάντησιν πυραύλου, ὁ ὁποῖος θα ἐξαπολυθῇ ἀπὸ τὴν Γήν, μετὰ τὴν Ἀρην ἢ τὴν Ἀφροδίτην εἰς χώρον καὶ χρόνον ἐκ τῶν προτέρων γνωστών. Ὁ ἐπιφανὴς Σοβιετικὸς ἀστρονόμος ἐδήλωσεν εἰς συνέντευξιν πρὸς τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ «Προσόντια» (Φύσις) ὅτι ἡ γνώμη αὐτῆς στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐπιτυχῶν πειραμάτων τοῦ ἰσχυροῦ σοβιετικοῦ βαλλιστικοῦ πυραύλου εἰς τὸν Εὐρηκινόν.

Ἀφοῦ ὑπενθύμισεν ὅτι μετὰ τὴν πρῶτην ἐξαπόλυσιν ὁ πύραυλος δὲν ἀπέκλινε κατὰ τὴν πτώσιν του εἰς τὸν ὠκεανόν, παρὰ κατὰ 2 χλμ. τοῦ καθορισθέντος σημείου, ὁ καθηγητὴς Μπορίς Κουκάρκιν εἶπεν: «Ἡ ἀρρίβεια αὐτῆς καθιστὰ πλήρως πραγματοποιήσιμον τὴν συνάντησιν τοῦ πυραύλου μετὰ τὴν Ἀρην καὶ τὴν Ἀφροδίτην εἰς ἀπόστασιν ἐκ τῶν προτέρων ὑπολογισθεῖσαν με ἀπόκλινσιν μερικῶν χιλιάδων χιλιομέτρων».

Ὁ Σοβιετικὸς ἐπιστήμων ἐτόνισεν ὅτι τὰ σημαντικὰ αὐτὰ πειράματα ἡνοῖξαν εἰς τὴν Ἀστρονομίαν καὶ ἄλλας δυνατότητας. «Βεβαίως, εἶπεν, ἡ πραγματοποίησις πτήσεων εἰς μεγάλας ἀποστάσεις θα ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἀποστολὴν πληθῶν τῶν ἐπιφανείας τῶν πλανητῶν δογάνων συσκευῶν καὶ μέσων διὰ τὴν μετάδοσιν στοιχείων διὰ τὴν Γήν». Εἶπεν ὅτι τοῦτο θα ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπίτευξιν στοιχείων διὰ τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἀρην, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἦδυνάμεθα οὐτε νὰ ὀνειρευθῶμεν.

Προέβλεπεν ὅτι πρέπει νὰ ἀναμεινωμεν ἐπίσης νέας ἀνακαλύψεις διὰ τὴν Σελήνην. Τοιαῦτα ἀνακαλύψεις ἡμποροῦν νὰ ἐπιτευχθῶν τὸσον με πτήσεις γύρω ἀπὸ τὸν δορυφόρον μας, ὅσον καὶ με ἄμεσον ἐγκατάστασιν ἐπὶ τῆς Σελήνης σταθμῶν διαρκούς λειτουργίας.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΝΕΟΤ ΑΣΤΕΡΟΣ

Ὡς ἀνεκοινώθη ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἰνστιτούτου Ἀστρονομίας Στέρνμπεργκ τῆς Μόσχας, παρατηρήθη εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν νέος ἀστήρ, τοῦ ὁποῖου ἡ ὕπαρξις εἶχεν ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ Νορβηγῶν ἐρασιτέχνων ἀστρονόμου. Τὸ οὐράνιον αὐτὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ὑπὸ εὐνοϊκῆς καιρικῆς συνθήκας, εἶναι δραστήριον καὶ διὰ γυμνὸν ὀφθαλμοῦ, εὐρίσκεται πλησίον τῶν ἀστερισμῶν τοῦ Ἀ-

ετοῦ, τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Βέλους εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου διακρίνεται ὁ Γαλαξίας, παρουσιάζει δὲ τὸ σάνιον φαινόμενον ἀσταθείας τοῦ μεγέθους του.

Ἦδη, ὡς ἐδήλωσεν ὁ ἀστρονόμος Μαρτίνωφ, «ἐκινητοποιήθησαν» 25 ἀστεροσκοπεῖα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὸν νέον ἀστήρα, ἀλλὰ ἡ παρατήρησις του καθίσταται ἐπὶ τοῦ παρόντος δυσχερὴς, λόγω τῶν νεφῶν ποὺ καλύπτουν τὸν οὐρανόν.

ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΣΤΡΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ

Ὁ καθηγητὴς Κρασόφσκυ, φυσικὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, ὑποστηρίζει ὅτι τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς ὕψος 100 χιλιομέτρων θερμαίνονται ἀπὸ ἠλεκτρόνια, τὰ ὁποῖα δροῦν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὸ μαγνητικὸν πεδίον τῆς Γῆς. Διὰ τῆς θεωρίας αὐτῆς ἐξηγεῖται τὸ γεγονός ὅτι ἡ θερμοκρασία εἰς τὰ ἀνώτερα αὐτὰ στρώματα αὐξάνει κατὰ 5 βαθμοὺς ἀνὰ χιλίόμετρον.

Ὁ Σοβιετικὸς φυσικὸς ἐδήλωσεν ὅτι, χάρις εἰς τὰς παρατηρήσεις, τὰς γενομένας ὑπὸ τὸν πυραύλου, κατέστη δυνατόν νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἐμφάνισις τῆς μυστηριώδους αὐτῆς ἐνεργείας εἰς τὸ διάστημα καὶ νὰ διαπιστωθῇ ὅτι ἡ ἠλιακὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας, εἶναι ἀνεπαρκὴς, προκειμένου νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν τῶν ἰσχυρῶν ρευμάτων θερμότητος.

ΙΑΤΡΙΚΗ-ΒΙΟΛΟΓΙΑ

ΝΕΑ ΣΥΣΚΕΤΗ ΑΚΤΙΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Οἱ Σοβιετικοὶ εἰδικοὶ κατεσκεύασαν ὁρίζοντιον τομογράφον, στατικὴν συσκευὴν ἀκτίνων Χ, διὰ τὴν λήψιν 5 ταυτοχρόνως φωτογραφιών. Κάθε φωτογραφία ἀποδίδει στρώμα διαφόρου πάχους τοῦ μελετωμένου τμήματος τοῦ ἀνθρώπινου σώματος.

Ἡ συσκευή αὐτὴ φωτογραφίζει ἐπὶ ταινίας 13:18 ἢ τῶν 18:24. Οὕτω διευκολύνεται ἡ διάγνωσις καὶ ὁ ἀσθενὴς ὁποδύλλεται εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν εἰς μικρότερον τοῦ συνήθους βαθμόν. Τὴν πρῶτην σειρὰν τῶν τομογράφων αὐτῶν θὰ κατασκευάσῃ ἐφέτος τὸ ἐργαστῆριον ἐξοπλισμοῦ ἀκτίνων Ραϊντγκεν τοῦ Κιέβου.

ΓΕΩΛΟΓΙΑ

Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις ἐπιστημόνων τοῦ Λένινγκραντ ἡ Γῆ ἔχει ἡλικίαν 4.500 ἐκατομμυρίων ἐτῶν.

Οἱ Σοβιετικοὶ γεωλόγοι ἐμελέτησαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἡλικίαν ποικίλων πετρωμάτων εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Πολκάνωφ.

Η ΤΠΟΒΡΥΧΙΟΣ ΡΩΓΜΗ ΤΩΝ ΣΕΙΣΜΩΝ

Οἱ γεωλόγοι τοῦ Πανεπιστημίου «Κολούμπια» ἐξηκρίβωσαν ὅτι ἡ ὑποβρύχιος «ρωγμὴ» μήκους 72.000 χιλιομέτρων, τῆς ὁποίας εἶχον ἀποδείξει πρὸς ἐτῶν τὴν ὑπαρξίν, σχηματίζει μίαν συνεχῆ γραμμή, εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν.

Ἡ «ρωγμὴ» ἀκολουθεῖ τὴν κατεύθυνσιν τῶν περιοχῶν, ὅπου παρατηροῦνται αἱ ἰσχυρότεραι σεισμικαὶ δονήσεις συνεχίζεται ἀπὸ τὸ Βορεῖον μέχρι τοῦ Νοτίου Ἀτλαντικοῦ καὶ φθάνει εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν διὰ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος, ἐνὸς μικρότερος κλάδος τῆς καταλήγει εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Ὁμάν.

Ἐτερος κλάδος τῆς «ρωγμῆς» διέρχεται μετὰ τὴν Ἀνταρκτικὴν καὶ Νέας Ζηλανδίας, συνεχίζεται εἰς τὸν Εὐρηκινὸν ὠκεανὸν καὶ διακλαδεύεται πλησίον τῆς Νήσου τοῦ Πάσχα πρὸς τὸν Κόλπον τῆς Καλιφορνίας, πρὸς τὸ ἀκρωτήριο Μεντοσίνο (ἐπίσης εἰς τὴν Καλιφόρναν) καὶ τὸ Στενὸν τοῦ Λύνν τῆς Ἀλάσκας.

Αἱ σχετικαὶ παρατηρήσεις ποὺ ἐγένοντο διὰ τοῦ ὠκεανογραφικοῦ σκάφους «Δέμα» ἀπέδειξαν ὅτι ἡ «ρωγμὴ» εἰς τὸν βαθὺν τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ ἔχει εἰς βάθος κυμαίνονμενον μετὰ 3.200 — 4.800 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἔχει ἄνοιγμα 1600 — 8.000 μέτρων.

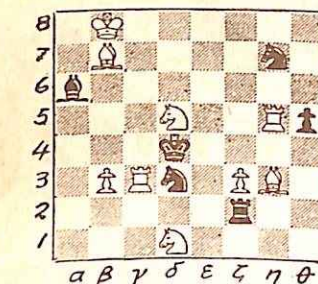
ΔΙΑΦΟΡΑ

ΤΑ ΧΡΩΜΟΣΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Ἀντὼν Ζεμπράκ τῆς Λευκοφωσφίας ἐδημιούργησε νέας ποικιλίας φυτῶν διὰ τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν χρωμοσωμάτων. Ὑποβάλλων τὰ κύτταρα τῶν σίτων εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀλκαλοειδοῦς κολχικίνης, ὁ ἐπιστήμων αὐτὸς ἤρξε τὸν ἀριθμὸν τῶν χρωμοσωμάτων μέχρι 56 — 70. Εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑπάρχει ποικιλία σίτου με τοιοῦτον ἀριθμὸν χρωμοσωμάτων. Ὁ σπόρος τοῦ σίτου αὐτοῦ ποὺ ἐδημιούργησεν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ζεμπράκ εἶναι χονδρότερος τοῦ κοινοῦ καὶ τὸ στέλεχος του εἶναι παχύτερον. Ὁρισμένοι ποικιλίαι φθινοπωρινοῦ σίτου ποὺ ἐδημιούργησεν ὁ Ζεμπράκ, ἔδωσαν εἰς πειραματικὸν ἀγρὸν 600 — 700 κιλά περισσώτερον σίτον κατὰ ἑκάστην ἀπὸ τὰς συνήθεις ποικιλίας. Μετὰ τὴν μέθοδον αὐτὴν ὁ ἐπιστήμων ἤρξε τὸν ἀριθμὸν χρωμοσωμάτων ἀπὸ 16 εἰς 32 ποικιλίας τοπικοῦ κεχοῖ. Ἡ νέα αὕτη ποικιλία ἔχει φύλλα, ἄνθη καὶ κόκκους διπλασίους τοῦ συνήθους. Χίλιοι σπόροι συνήθους κεχοῖ ζυγίζουν 20 γραμμάρια, ἐνὸς τῆς νέας ποικιλίας πλέον τοῦ διπλασίου. Μετὰ τὴν συνεχῆ ἐργασίαν γενετικῆς ἐπιλογῆς ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ζεμπράκ ἐπέτυχεν ποικιλίαν κεχοῖ με χονδρὸν κόκκον ποὺ δίδει 2 — 3 φορές περισσώτερον τοῦ συνήθους καρπόν.

ΤΟ ΣΚΑΚΙ

ΑΣΚΗΣΙΣ 78η
(Πρόβλημα τοῦ Ἀσμπουρ — Σμιθ, δημοσιευθέν τὸ Μάιον τοῦ 1957 στήν «Ερεττανικήν Σκακιστικὴν Ἐπιθεώρησιν»)

ΛΕΥΚΑ: Ρ68, Ργ3 καὶ η5 Α67 καὶ η3, Ιδ1 καὶ δ3, Σ63 καὶ ζ3 (κομμάτια 9) ΜΑΥΡΑ: Ρ64, Ρζ2, Αα6, Ιδ3 καὶ η7, Σθ5 (κομμάτια 6).

Παίζουν τὰ Λευκὰ καὶ κάνουν μὰτ σὲ δυὸ κινήσεις. Ἡ λύσις στὸ ἐπόμενον.

ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΠΑΡΤΙΔΑ
(Ἀπὸ τὸ πρωτάθλημα Ρωσίας 1952)

ΛΕΥΚΑ: Μπροσταίν ΜΑΥΡΑ: Μποτβίνικ Γκαμπὶ τοῦ Ρ ἀποδεκτὸν

1. ε4, ε5. 2. ζ4, εχ4. 3. Ιζ3, δ5. 4. εχδ5, Ιζ6. 5. Αδ5+, γ6. 6. δχγ6, δχγ6. 7. Αγ4, Ιδ5. 8. δ4, Αδ6. 9. 0-0, 0 — 0 10. Ιγ3, Ιχγ3. 11. 6χΙ, Αη4. 12. Βδ3, Ιδ7. 13. η3, Ιδ6. 14. Αδ3, γ5. 15. γ4, Βζ6. 16. Ιε5, Αχε5. 17. δχΑ, Βχε5. 18 ΑΧ4, Βθ5 19. ΡζεΙ, Ρζε8. 20. α4, Αε2! 21. Βγ3 Ιδ7. 22. α5, Ιζ6. 23. Αα4, Ρε6. 24 Ρη2, Ιε4! 25. Βα3, η5!! καὶ τὰ Λευκὰ ἐγκατέλειψαν, διότι μετὰ τὸ 26. ΑγΙ (ἢ Αγ7), Ρζ6! 27 Αε3, Αζ3+ 28. ΡηΙ, Βθ3 καὶ τὰ Λευκὰ εἶναι χαμένα. ΑΣΚΗΣΙΣ 79η
(Πρόβλημα τοῦ Α. Ζαγκορού-κο).

ΛΕΥΚΑ: ΡαΙ, Βγ6, Ρε7 καὶ ζ7, ΑδΙ καὶ θ4, Ιδ3 καὶ β4 (κομμάτια 8).

ΜΑΥΡΑ: Ρε3, Βθ7, Ρζ3 καὶ ζ5 Αη4, Ια6 καὶ δ6, Σδ5, δ3, καὶ ε5 (κομμάτια 10).

Παίζουν τὰ Λευκὰ καὶ κάνουν μὰτ σὲ δυὸ κινήσεις. Ἡ λύσις τὴν προσεχῆ Τετάρτην.

ΛΥΣΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ

ΑΣΚΗΣΙΣ 76

1. Ιζ7!

Κίνησις ἀναμονῆς.

Ἐάν Ι... Ιε5 2. Ιθ6 μὰτ.

» Ι... Ιη4 2. Βθ7 μὰτ.

» Ι... Παίζει ὁ Ιγ 2. Β

θ7 μὰτ.

Ἐάν Ι... Παίζει ὁ Ιε 2. Ιθ6

μὰτ.

Ἐάν Ι... Ρε4 2. Βζ3 μὰτ.

ΑΣΚΗΣΙΣ 77

1. Βγ6!

Ἀπειλεῖ 2. Βδ6 μὰτ.

Ἐάν Ι... Ιε3 2. Ρζ2 μὰτ

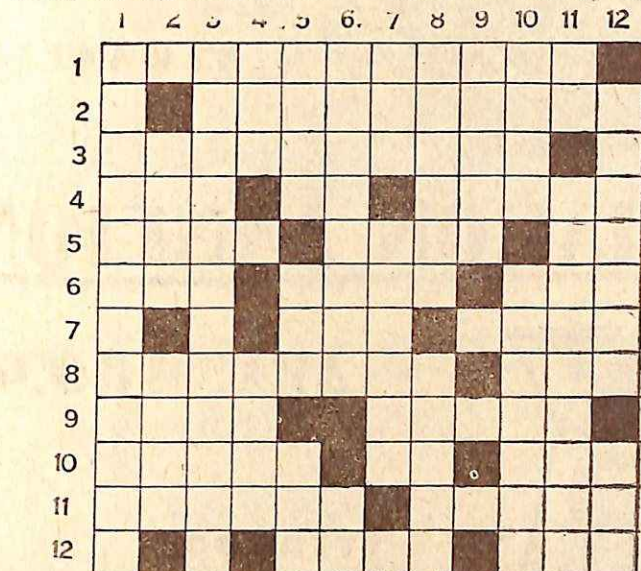
ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

- Εἶναι τὸ μεγαλύτερον νησί τοῦ Κόσμου.
- Ἔργον θεατρικόν τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ ἀντίκατεστάθη ἀπὸ τὸ «Φῶς τῆς καρδιάς» τοῦ Ἑμλιν Οὐίλλιαμς.
- Ὑπνοσὺν τὰς τροποποιήσεις.
- Διῶρυξ τῆς Γαλλίας, ποὺ συνδέει τοὺς ποταμούς Σηκουάναν καὶ Οὐάζ. — Τὰ ἔχει κάθε νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ. — Ἐθεωρεῖτο προστάτρια τοῦ γάμου, τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ποιήσεως καὶ

καὶ καταπληξία. ΚΑΘΕΤΩΣ

- Τόπος συγκεντρώσεως νέων.
- Ἀρχικὰ ποὺ μὰς θυμίζουν τὸν Ἀγῶνα τῶν Κυπρίων. — Φορητὸν ἀντίστοιματικὸν ὄπλον.
- Ἀσχολοῦνται μετὰ κλάδον τῆς ζωολογίας.
- Πόλις τοῦ Περού, ποὺ μὰς θυμίζει τὸν... κ. Καποδίστριαν. — Εἶναι πολὺ πεισματάρης (αἰτ).
- Ὁ μόνιμος ἀντιπρόσωπος τῶν Η.Π.Α., στὸν Ο.

ἐφευρέτης τοῦ χοροῦ.

5. Παγιδεύει (ἀντ.). — Ἀποκλείει τὴν ἀναβολὴν. — Μουσικὴ νότα.

6) Βιεννέζα σοπράνο (τὸ μικρὸ ὄνομα εἶναι Ἔρνα). — Τὸ μικρὸ ὄνομα τοῦ διασώματος Ἀμερικανοῦ λογοτέχνη Λόντον. — Τὸ ἐπιβάλλον οἶκοι μῦθος.

7. Προέρχεται ἀπὸ διαφόρους κατευθύνσεις. — Δὲν εἶναι πάντα... τρεχούμενον.

8. Ὁ στόχος τοῦ προικοθήρα (μετὰ ἄρθρον). — Ὁ ῥόλος τῆς, ἐξωτερικῶς, εἶναι καθαρῶς... διακοσμητικὸς.

9. Σταθμὸς τῶν ΣΠΑΠ μεταξὺ Πατρῶν καὶ Κορίνθου. — Μάρκα ηλεκτρικῶν λαμπτήρων.

10. Ὡρὸς σαιιππηρικοῦ ἔργου. — Τόσα χρόνια ἔζησε ὁ Μολιέρους. — Ἐξέδιδε τὴν ἡμερησίαν ἐφημερίδα «Ἀθήναις».

11. Συχνὰ τὸν συνοδεύει ἕνα... πνεῦμα (μετὰ ἄρθρον). — Μετὰ τὸν ἀποτροπισμὸν σχετική.

12. Μεγάλῃ δέψει πού ἐκφανεῖται στοὺς ναοὺς, μετὰ τὰς ὁλονυκτίας. — Λέγεται

Ἐάν Ι... ΒΧΒ 2. Ιδ3 μὰτ Ἐάν Ι... Παίζει ὁ Ιγ 2. Π

ζ2 μὰτ.

Ἐάν Ι... Παίζει ὁ Ιδ 2. Ιη2

μὰτ

Ἐάν Ι... ΒΧΒ 2. Ιδ3 μὰτ

κλπ. Θ.

Η.Ε. — Μ' αὐτὸ ἀρχίζει τὸ... τροπάριον. — Νόμισμα τοῦ Περού, πολὺ... μουσικόν.

6. Τύπος τῆς Κρήτης. — Σημεῖον τοῦ πενταγράμμου.

7. Μεγάλο τμήμα τῆς Νουβίας. — Τοῦ ὀφείλουμε τὴν... ὑπαρξίν μας.

— Σκοτεινὰ...

8. Εἶδος ὑφάσματος (ἀντ)

9. Δὲν ὑπάρχει σήμερα

τέτοιο κέρμα.

10. Πρὸ πάντων (ἐπιρρ). — Βαδωνιακὴ θεότης, κύριος τῆς γῆς καὶ τῆς ἀβύσσου.

11. Προτιθέμενον ὀνομάζον τὰ ἀγιάζει. — Σύγχρονος Ἑλλήν πολιτικὸς ἡγέτης (αἰτ, δημ.).

12. Χαρακτηρισμὸς φιλοσόφου. — Διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας στὰς Ἀθήνας.

Θ.

ΛΥΣΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1. ΒΙΟΠΑΛΗ — ΑΝΝΑ

2. ΙΣΤΟΛΟΓΙΚΑΙ 3. ΟΡΑΝ

— ΝΑΣΚΟ 4. ΓΑΝΤΖΟΣ

— ΘΕΑ 5. ΡΗ — Κ.Υ. —

ΙΡΙΣ 6. ΑΛΕΚΤΟΡΕΣ 7.

ΦΙΛΟ — ΠΟ — ΤΑΙΝ 8.

Ο ΤΑΡΤΟΥΦΟΣ 9. ΣΙ

ΒΑ:Ι — ΑΣΤΡΟ 10 ΚΙΟΣ

— ΕΡ — ΕΑΜ 11 ΛΗΡ

ΚΑΜΙΝΙ 12. ΑΝΑΣΣΑ

ΧΙΑΚΑ.

ΚΑΘΕΤΩΣ

1. ΒΙΟΓΡΑΦΟΣ — ΛΑ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Χανιά 24)2)1960
Ἀγαπητὸ μου περιοδικό.
Εἶμαι κι' ἐγώ, ὡς Ἑλλήν κληρικός, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ τακτικούς φίλους σου. Τὴν ἴδια παρατήρησιν, ποὺ ἔχει κάνει ἡ Κα Κ.Β. στὸ 37ο τεύχος σου, θὰ ἤθελα κι' ἐγώ νὰ κάνω ἀλλὰ μετὰ ἐπρό-λαβε.

Εὐγενῶς, θὰ ἤθελα νὰ ὑποδείξω στὴν σειρὰ τῶν δημοσιευμένων ἀρθρῶν (ὁ Ἀνθρωπος καὶ τὸ Σύμπαν, οἱ Μεγάλοι Ἐφευρέται κλπ.), ὅτι θὰ πρέπει νὰ συνεχισθῇ ἡ δημοσίευσις καὶ ἀπαραίτητως ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καὶ ἰδιαίτερα ὁ Ἕλληνας νὰ μάθει ὅτι οἱ ἐπιστημονικὲς αὐτὲς κορυφαί, οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἄνδρες ποὺ εἶναι τὰ δῶρα ποὺ στέλνει ὁ οὐρανὸς στὴ γῆ, δὲν ἦσαν ἀπλῶς ἐπιστήμονες, ἀλλὰ ἄλλοι καὶ φιλόσοφοι πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τὴν πεποιθή-σιν, ἀλλὰ ἐπίστευαν θεοὺς στὸν Θεό. Καὶ οἱ ἀπλῶς ἐπιστήμονες, ἀλλὰ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ζοῦσαν τὸν Χριστιανισμό στὴν πράξιν. Καὶ μερικοὶ οἱ ἀπλῶς ζοῦσαν, ἀλλὰ ὡμολογοῦσαν δημοσίᾳ τὴν πίστην τους καὶ ἀγωνίζονταν γι' αὐτὴν κι' ἔγραφαν βιβλία ὑπὲρ αὐτῆς.

Μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὴν ὑπόδειξιν.

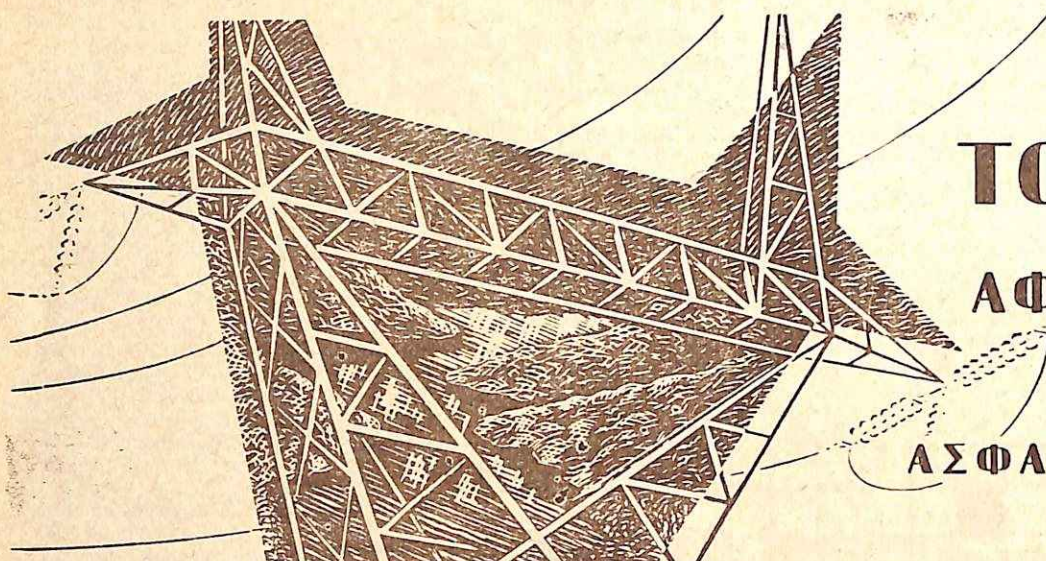
Μὲ ἐκτίμησιν
ΓΕΩΡΓ. ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗΣ
Ἱερεὺς — Χανιά — Κρήτης.

ΚΑΙ Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τὸ θέμα ἔχει ἐξαντληθῇ μετὰ τὴν παλαιότερη ἀπάντησίν μας. Μετὰ τὴν εὐκαιρίαν ὅμως τοῦ σημερινοῦ ἐπιστολογράφου μας, ἐπιθυμοῦμε νὰ τονίσουμε καὶ πάλι ὅτι τὸ περιοδικό μας δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀσχοληθῇ μετὰ δογματικὰ θέματα: εἶναι ξένα ἐντελῶς μετὰ τὴ φύσιν καὶ τὸν προορισμὸ του. Ὅσα ὅμως θέματα εἶναι ἐντελῶς τῆς περιοχῆς τοῦ δόγματος, ἀντικείμενα μιᾶς ἐλεύθερης καὶ ἀντικειμενικῆς συζητήσεως, ἔχουν προγραμματισθῇ στὴν ὕλη μας καὶ θὰ μὰς δοθῇ σύντομα ἡ εὐκαιρία ν' ἀσχοληθῶμε μ' αὐτά.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσῃ ὁ σεβαστὸς ἐπιστολογράφος μας, ὅτι ἀπὸ κανένα ἑλληνικὸ περιοδικὸν — θρησκευτικὸ ἢ μὴ — δὲν ἀναδίδεται ἡ ἀρμονία τοῦ Συμπαντος, ὅσο ἀπὸ τὴς σελίδας τοῦ περιοδικοῦ μας. Καὶ ἀπὸ κανένα ἑλληνικὸ περιοδικὸν δὲν προβάλλονται συστηματικὰ τὸσον ὕψηλὰ πρότυπα ζωῆς, ὅσον ἀπὸ τὴν «Ἐπιστὴμὴ καὶ Ζωή».

2. ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗΝ 3. ΟΤΑΝ — ΕΛΑ — ΙΡΑ 4. ΠΟΝΤΕΚΟΡΒΟ 5. ΑΛ — ΤΑΣΙΣ 6. ΛΟΓΟΚΟΠΟΙ 7. ΓΗ — ΣΥΡΟΥ — ΕΚ 8. ΙΝ — ΠΑΡΑΧ 9. ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ — ΜΙ 10 ΝΑΣΣΕΡ — ΑΣΤΕΙΑ 11. ΝΙΚΑΙ — ΡΑΝΚ 12. ΣΥΝΤΟΜΙΑ.

ΤΟΚΟΣ 7⁰/₀

ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΟΣ

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΔΟΛΛΑΡΙΟΥ

ΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟΝ ΔΑΝΕΙΟΝ ΔΕΗ

ΔΡΧ. 400.000.000

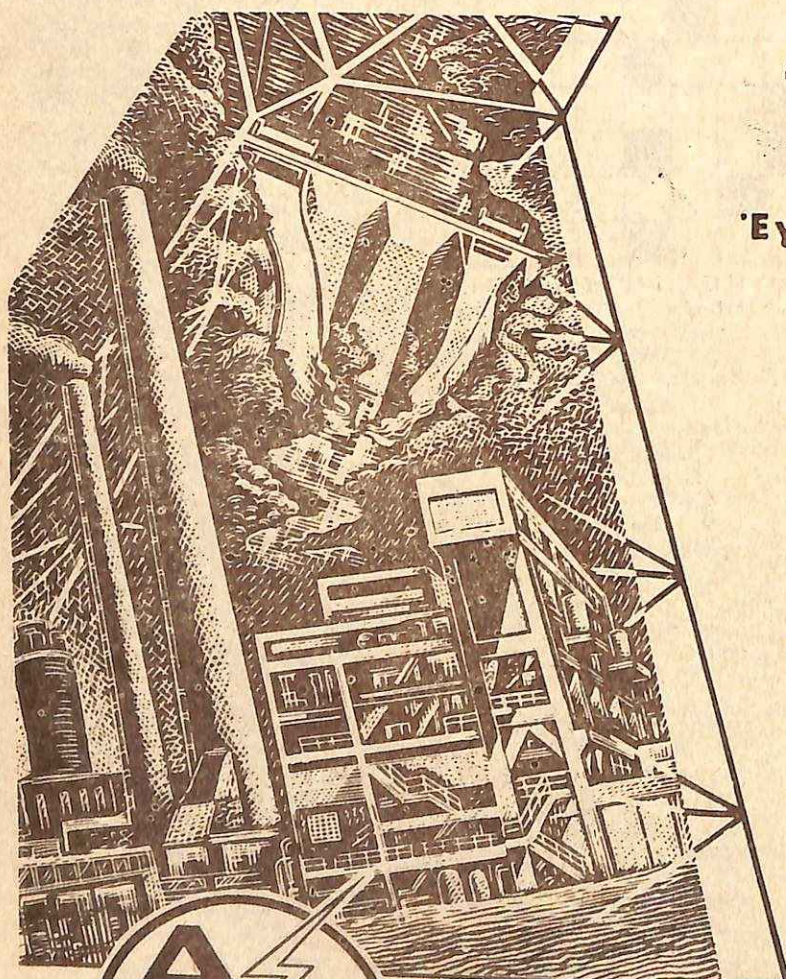
Έγγραφαί

**ἀπὸ 31 Μαρτίου 1960
ἕως 9 Ἀπριλίου 1960**

Εἰς τὰς Τραπεζὰς

**ΕΘΝΙΚΗΝ • ΕΜΠΟΡΙΚΗΝ
ΙΟΝΙΚΗΝ - ΛΑΪΚΗΝ • ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ**

**καὶ τὰ Χρηματιστικά
Γραφεῖα Ἀθηνῶν**

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

**ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ
ΤΟ ΠΙΟ ΧΡΗΣΙΜΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ**

ΜΟΝΑΔΙΚΟ στήν ποιότητα καὶ τὴν ποικιλία
τῆς ὕλης του.

ΕΛΚΥΣΤΙΚΟ στήν ἐμφάνιση καὶ τὴ μορφή
του μὲ πλούσια εἰκονογράφηση.

ΖΩΝΤΑΝΟ κι' εὐχάριστο σὸ διάβασμά του
— ἀληθινὴ χαρὰ κάθε ἀναγνώστη.

ΩΦΕΛΙΜΟ κι' ἀπαραίτητο σὸ κάθε ὄσπιτι μὲ
τὸ μορφωτικὸ του περιεχόμενον, τὰ ἐγκυκλο-
παιδικὰ του ἀναγνώσματα καὶ τὰ θαυμάσια
του μυθιστορήματα.

ΑΓΑΠΗΤΟ σ' ὅποιον τὸ παρακολουθήσει — ὁ
ἀχώριστος σύντροφος κάθε Τετάρτης.

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ŠKODA

ΤΑ ΑΡΙΣΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΤΕΡΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑΙ ΕΥΚΟΛΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ - ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ

“Κ.Ε.Τ.Α.Μ., Ε.Π.Ε. Λεωφ. Συγγρού 14

Τηλέφ: Έκθέσεως 90.753 — 90.647. Συνεργείου 90.858

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ